

2016•2017
FACULTEIT RECHTEN
master in de rechten

Masterproef

De verantwoordelijkheid tot bescherming na de Arabische Lente in Libië en
Syrië

Promotor :
dr. Jan WOUTERS

Annelies Goemans

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten

De transnationale Universiteit Limburg is een uniek samenwerkingsverband van twee universiteiten
in twee landen: de Universiteit Hasselt en Maastricht University.

Universiteit Hasselt | Campus Hasselt | Martelarenlaan 42 | BE-3500 Hasselt
Universiteit Hasselt | Campus Diepenbeek | Agoralaan Gebouw D | BE-3590 Diepenbeek

Maastricht University

2016•2017
FACULTEIT RECHTEN
master in de rechten

Masterproef

De verantwoordelijkheid tot bescherming na de
Arabische Lente in Libië en Syrië

Promotor :
dr. Jan WOUTERS

Annelies Goemans

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten

SAMENVATTING

De Verantwoordelijkheid tot Bescherming (*the Responsibility to Protect* of kortweg: *R2P*) is een concept dat aan het begin van de eenentwintigste eeuw ontstond en dat speelt binnen de internationale rechtsorde. R2P refereert naar de op soevereine staten rustende verantwoordelijkheid tot bescherming van hun bevolking tegen catastrofale gebeurtenissen zoals genocide, oorlogsmisdaden en misdaden tegen de mensheid – of in R2P-termen: *mass atrocity crimes*. Wanneer een staat al dan niet vrijwillig faalt in het volbrengen van de verantwoordelijkheid, dan verschuift verantwoordelijkheid tot het bieden van deze bescherming van de desbetreffende staat naar de internationale gemeenschap. De bewoordingen die het concept omschrijven werden door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties erkend tijdens de Wereldtop van 2005 en vastgelegd in paragrafen 138 en 139 van het *World Summit Outcome Document*. R2P omvat drie soorten verantwoordelijkheden: deze tot preventie, tot reactie en tot wederopbouw. Daarnaast volgt de implementatie van R2P drie pijlers: *The protection responsibilities of the state* (Pijler I), *International assistance and capacity-building* (Pijler II) en *Timely and decisive response* (Pijler III).

De eerste pijler geniet de grootste normatieve kracht, is binnen de internationale gemeenschap over het algemeen voldoende consensus over het bestaan van een verantwoordelijkheid tot bescherming rustend op staten. De normatieve status van de tweede en derde pijler is beduidend minder ondubbelzinnig. Beide pijlers zijn opgesteld in vage bewoordingen en er is geen consensus over hoe ze concreet geïnterpreteerd dienen te worden. De derde pijler bepaalt dat wanneer een staat faalt in haar R2P, de internationale gemeenschap moet optreden op tijdige en beslissende wijze. Het optreden bestaat in het nemen van maatregelen ter bescherming van bevolking, eerst worden geweldloze maatregelen conform het Handvest aangewend, indien deze ontoereikend blijken, kan zelfs militair geweld worden gemachtigd door de daartoe bevoegde VN-Veiligheidsraad. Het is net deze mogelijke machtiging die controversieel blijkt te zijn en voor verdeeldheid zorgt binnen de internationale gemeenschap.

De Arabische Lente leent zich als context voor de toepassing van R2P. In Libië werd zelfs voor het eerst een militaire interventie onder R2P gemachtigd door de VN-Veiligheidsraad. Na afloop van de interventie ontstond veel kritiek omdat gesteld werd dat het gegeven mandaat te buiten gegaan werd. Naderhand is gebleken dat door de ervaringen in Libië de internationale gemeenschap steeds minder snel geneigd zal zijn om militaire interventie aan te wenden in situaties waar *mass atrocities* worden begaan tegen de burgerbevolking. Getuige daarvan het conflict in Syrië dat dagelijks in de media verschijnt met gruwelijke beelden van bevolking die gruwelijkheden ondergaat. De internationale gemeenschap slaagt er maar niet in om doeltreffende maatregelen te nemen teneinde het geweld in dat conflict te doen ophouden.

Deze masterscriptie heeft getracht de lacunes en pijnpunten van de doctrine aan te wijzen en suggesties te doen voor een betere invulling ervan. Zo is er de nood aan politieke wil vooraleer een geslaagde toepassing kan gebeuren. Daarnaast is het noodzakelijk dat dwingende criteria worden gedefinieerd waaraan militaire interventies onder R2P kunnen worden afgetoetst. Er is ook meer aandacht nodig voor de verantwoordelijkheden van preventie en wederopbouw. Staten moeten zich bewust worden van het feit dat ze deel uitmaken van een internationale gemeenschap en dat ook zij verantwoordelijkheid dragen voor de veiligheid van de burgers van andere staten.

WOORD VOORAF

Afgelopen academiejaar kreeg ik de kans om in kader van mijn masterscriptie onderzoek te doen naar de Verantwoordelijkheid tot Bescherming (R2P) - een concept waarvan de plaats binnen de internationale rechtsorde nog niet ondubbelzinnig werd vastgesteld – en zijn praktische implementatie tijdens de Arabische lente. Het schrijven van deze masterscriptie was voor mij een bijzonder leerrijk proces waarin ik een vooraf voor mij relatief onbekende materie heb kunnen ontdekken en bestuderen. Het eindresultaat schenkt mij dan ook erg veel voldoening.

Graag wil ik een woord van dank richten aan mijn promotor Prof. dr. Jan Wouters en aan mevrouw Marta Hermez voor de begeleiding doorheen de totstandkoming van dit werkstuk.

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	7
DEEL I - De Verantwoordelijkheid tot Bescherming (Responsibility to Protect/R2P)	11
1. The Responsibility to Protect: achtergrond en ontwikkeling.....	11
2. Inhoudelijke toelichting van het R2P-concept	13
2.1. Verantwoordelijk tot het beschermen van bevolking tegen mass atrocity crimes.....	13
2.1.1. Genocide	14
2.1.2. Misdaden tegen de mensheid	14
2.1.3. Oorlogsmisdaden	15
2.1.4. Etnische zuivering.....	15
2.2. R2P: Verantwoordelijkheden rustend op zowel staten als op de internationale gemeenschap.....	16
2.2.1. De implementatie van R2P volgt een driepijlerstructuur.....	17
2.2.2. R2P: drie verschillende verantwoordelijkheden	21
2.2.2.1. Preventie: Responsibility to Prevent.....	21
2.2.2.2. Reactie: Responsibility to React.....	22
2.2.2.3. Wederopbouw: Responsibility to Rebuild.....	24
2.3. Juridisch kader: de internationaalrechtelijke status van R2P.....	25
2.4. Rol VN-veiligheidsraad bij de implementatie van R2P	29
2.5. Aan R2P gerelateerde internationaalrechtelijke begrippen	32
2.5.1. R2P en staatssoevereiniteit	32
2.5.2. R2P en het gebruik van geweld	33
2.5.2.1. R2P en Humanitaire interventie	35
Deel II: R2P en de Arabische Lente in Libië en Syrië – een evaluatie van de praktische toepassing van het concept	37
1. Libië: een lichtend voorbeeld wat betreft de implementatie van R2P? of toch niet?.....	37
1.1. Evaluatie van de genomen maatregelen aan de hand van de R2P- doctrine.....	39
1.1.1. Libisch conflict getoetst aan driepijlerstructuur R2P	40
1.1.1.1. Interventie met R2P als grondslag?	44
1.1.1.2. Kritiek na afloop van de interventie	46
1.2. Beoordeling van de door de internationale gemeenschap genomen maatregelen - Libië en de verantwoordelijkheid tot preventie, reactie en wederopbouw	47
1.2.1. Preventie: The responsibility to prevent.....	47

1.2.2.	Reactie: The responsibility to react	47
1.2.2.1.	Wat met Regime change?.....	51
1.2.2.2.	RWP: "Responsibility while Protecting".....	52
1.2.3.	Wederopbouw: the Responsibility to Rebuild – Libië post-interventie	53
1.3.	Conclusie: Libië was een uitzonderingscase	54
2.	Syrië en de praktische implementatie van R2P	58
2.1.	Syrië: another day another drama	58
2.2.	De Syrische burgeroorlog: een flagrante schending van de regels van de internationale rechtsorde	59
2.3.	Evaluatie van het conflict en door de internationale gemeenschap genomen actie aan de hand van de R2P-doctrine.....	60
2.3.1.	Het Syrisch conflict getoetst aan de driepijlerstructuur van R2P.....	60
2.3.2.	Evaluatie van de door de internationale gemeenschap genomen maatregelen - Syrië en de verantwoordelijkheid tot preventie, reactie en wederopbouw.	66
2.3.2.1.	Verantwoordelijkheden tot Preventie en wederopbouw.....	66
2.3.2.2.	Verantwoordelijkheid tot Reactie	66
2.4.	R2P na Syrië.....	69
3.	Libië en Syrië: een wereld van verschil.....	70
DEEL III: Suggesties voor de toekomstige invulling en benadering van het R2P-concept		73
CONCLUSIE.....		79
BIJLAGE I: Verwijzingen naar R2P in resoluties van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties		81
BIJLAGE II: Verwijzingen naar R2P in resoluties van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties		83
BIBLIOGRAFIE		95

INLEIDING

Het concept *Verantwoordelijkheid tot Bescherming* (Responsibility to Protect of afgekort R2P) werd voor het eerst concreet voorgesteld in 2001 door de Canadese *International Commission on Intervention and State Sovereignty* (ICISS).¹ Het concept zou betekenen dat van soevereine staten primair wordt verwacht dat ze hun eigen bevolking beschermen tegen catastrofale gebeurtenissen zoals genocide, oorlogsmisdaden en misdaden tegen de mensheid. Wanneer een staat dit al dan niet vrijwillig zou nalaten, dan zou de verantwoordelijkheid tot het bieden van deze bescherming verschuiven van de desbetreffende staat naar de internationale gemeenschap.² Aldus zou dit betekenen dat het aloude VN-principe van soevereiniteit en niet-inmenging in interne aangelegenheden van de betreffende staat vervalft en opdat de Verantwoordelijkheid tot Bescherming van de internationale gemeenschap in werking zou treden.³ In praktijk zou dit betekenen dat de internationale gemeenschap, om aan deze verantwoordelijkheid te voldoen, desgevallend geweld kan inzetten.

Uiteraard werden er door de uitdenkers van het concept criteria ter legitimatie verbonden aan een eventuele interventie, al werden deze niet juridisch bevestigd. De VN-Veiligheidsraad werd aangewezen om op basis van de door het VN-Handvest aan haar toegekende bevoegdheden de interventies mandateren.⁴

In 2011, tijdens de Arabische Lente, werden speciale VN-adviseurs gealarmeerd door systematische militaire aanvallen vanwege het Libische regeringsleger en gericht tegen de protesterende burgerbevolking. Deze aanvallen zouden een grove schending van internationale mensenrechten uitmaken. Na onderhandelingen werd op 24 februari 2011 VN-resolutie 1970 aangenomen door de Veiligheidsraad.⁵ Overeenkomstig de bepalingen van het VN-Handvest werden niet-militaire dwangmaatregelen afgekondigd. De resolutie veroordeelde onder meer 'de wijdverspreide en systematische aanvallen' tegen burgers. In maart van hetzelfde jaar werd de situatie voor de Libische burgers steeds schrijnender waarop de internationale gemeenschap besloot om tot actie over te gaan. Op 17 maart 2011 nam de VN-veiligheidsraad resolutie 1973 aan.⁶ Deze stelde vast dat de Libische regering naliet om de eerder genomen Resolutie 1970 na te leven en mede daardoor faalde in haar primaire verplichting om haar burgers te beschermen.⁷ Hierop volgde de militaire NAVO-

¹ Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty (1 January 2001), <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>.

² T. VERELLEN, "A Few Words on the Responsibility to protect", *Jura Falc.* 2011-2012, 151-187.

³ S. BISCOP, "De verantwoordelijkheid tot bescherming: een argument voor humanitaire interventie", *Jaarboek Rode Kruis Vlaanderen* 2005, 35-45 en S. OMANUKWUE, "Noodtoestand en humanitaire interventies", *Jura Falc.* 2006-2007, 581-594.

⁴ <http://www.unric.org/en/responsibility-to-protect/26981-r2p-a-short-history>; World Summit Outcome Document of the General Assembly of the United Nations (24 October 2005), *UN Doc. A/60/L.1*. (2005).

⁵ Resolutie 1970 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (26 februari 2011), *UN Doc. S/RES/1970* (2011).

⁶ Resolutie 1973 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (17 maart 2011), *UN Doc. S/RES/1973* (2011).

⁷ Resolutie 1970 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (26 februari 2011), *UN Doc. S/RES/1970* (2011).

operatie *Unified Protector* en op 20 oktober 2011 werd de Libische dictatuur van kolonel Kadhafi met zijn dood beëindigd.⁸

Ook vanuit Syrië kwamen er in 2011 berichtgevingen over mensenrechtenschendingen door het Syrische veiligheidsleger. Er werd melding gemaakt van aanvallen door militaire troepen, massa-arrestaties en verdwijningen. Speciale Adviseurs van de Verenigde Naties beschouwden deze aanvallen al snel als mogelijke misdaden tegen de mensheid en vroegen de Internationale Gemeenschap in te grijpen teneinde het geweld te doen stoppen. Aan de Syrische overheid werd toelating gevraagd om getroffen gebieden van humanitaire hulp te voorzien. Sinds de aanvang van het conflict uitten VN-Adviseurs meermaals hun bezorgdheid over toenemende meldingen van geweld in Syrië. Er zouden onmiddellijk stappen moeten worden ondernomen om de mensenrechten van alle burgers te waarborgen. Tot op heden is het conflict nog steeds volop aan de gang en ondanks enkele VN-resoluties waarin de daden gepleegd door de Syrische overheid werden veroordeeld bereikte de Internationale gemeenschap nog steeds geen consensus over de te nemen maatregelen ter bescherming van de Syrische bevolking.⁹

Onderhavig onderzoek tracht de *Verantwoordelijkheid tot Bescherming* te evalueren in het licht de gebeurtenissen in beide landen. Op welke wijze werd het concept toegepast in beide conflicten? Het conflict in Libië werd volgens bepaalde auteurs relatief adequaat afgehandeld. Maar kan men hier wel degelijk spreken over een geslaagde implementatie? Daarnaast sleept de situatie in Syrië aan tot op vandaag. Hoe komt het dat de toepassing van R2P in dat conflict als meer problematisch wordt ervaren? Wat is de huidige stand van zake inzake dit conflict en de implementatie van R2P?

Onderhavig onderzoek buigt zich over de centrale onderzoeksvraag: "Hoe kan het concept R2P beter juridisch worden ingevuld zodat het concept als een volwaardig aanvaarde internationaalrechtelijke doctrine beschouwd kan worden en als dusdanig succesvol geïmplementeerd kan worden?". Een duidelijker juridisch kader zou moeten leiden tot een betere humanitaire bescherming die eveneens juridisch verantwoord is in het licht van het VN- Handvest en andere gezaghebbende internationale rechtsbronnen. Om deze centrale onderzoeksvraag te beantwoorden dienden sub-onderzoeksvragen als zijnde: "Op welke wijze werd R2P geïmplementeerd in Libië en Syrië?"; "Kan de toepassing als succesvol beschouwd worden?"; "Welke zijn de eventueel juridische en conceptuele complicaties omtrent de implementatie van R2P in Libië en Syrië?" als steun in de opbouw van het onderzoek.

De *Responsibility to Protect* werd officieel in het leven geroepen in 2005. Er werden reeds verschillende werkstukken en onderzoeken omtrent dit begrip gepubliceerd, dit ook met betrekking tot de Arabische Lente. Toch blijft de situatie in het Midden-Oosten brandend actueel en verschijnen dagelijks nieuwe berichtgevingen in de media hieromtrent. De toestand blijft hoog op de agenda van de internationale gemeenschap staan. Dit onderzoek volgde de recente ontwikkelingen en biedt een actuele kijk op het onderwerp.

⁸K. HOFMAN, "Libië: Responsibility to Protect en de NAVO", 2011, https://www.atlcom.nl/http://www.clingendael.nl/sites/default/files/20111200_homan_ap_libie_nav0_responsibility.pdf en

⁹http://www.un.org/en/preventgenocide/adviser/country_situations.shtml en <http://www.un.org/en/preventgenocide/adviser/responsibility.shtml>.

De schriftelijke neerslag van het onderzoek vangt aan met DEEL I waarin R2P als concept wordt toegelicht en gekaderd binnen het internationaal recht.

Vervolgens wordt in DEEL II de praktische toepassing van R2P in de Arabische Lente van bestudeerd door middel van een casestudies van de conflicten in Libië en Syrië. Beide situaties worden kort geschetst ter inleiding waarna wordt overgegaan naar een evaluatie van de toepassing van R2P binnen beide contexten. De positieve en negatieve gevolgde stappen in het proces worden toegelicht. Dit onderdeel wordt dan ook besloten met een evaluatie van de praktische implementatie van R2P.

DEEL III, tevens laatste en concluderend onderdeel van het onderzoek bevat een overzicht van de gevonden knelpunten en eventuele verbeterpunten – dit zowel op gebied van inhoud als op gebied van procedure. Dit alles wordt gedaan aan de hand van analyse van wetgevende akten, gezaghebbende documenten en artikels of naslagwerken van juridisch relevante auteurs.

Onderhavig gebeurde volgens een dogmatische en functionele onderzoeksmethode waarin het huidige geldende relevante internationaal recht inzake R2P en de VN onder de loep werd genomen ter kadering van het onderzoek. Daarnaast werd de evaluerende en normatieve methode toegepast in het gedeelte waarin de implementatie van R2P wordt geëvalueerd door de casestudies van Libië en Syrië en waar uiteindelijk wordt gezocht naar een optimalere of eventueel alternatieve uitwerking van het concept teneinde een efficiëntere implementatie van het principe te bekomen.

DEEL I - De Verantwoordelijkheid tot Bescherming (Responsibility to Protect/R2P)

1. *The Responsibility to Protect*: achtergrond en ontwikkeling

De verantwoordelijkheid tot bescherming oftewel de *Responsibility to Protect* (hierna: R2P) stelt dat wanneer een Staat faalt in haar plicht tot het beschermen – dit is het voorkomen of beëindigen van grove mensenrechtenschendingen - van haar bevolking, er een verantwoordelijkheid tot bescherming in hoofde van de Internationale Gemeenschap in werking treedt.¹⁰ Deze verantwoordelijkheid brengt de mogelijkheid tot het gebruik van geweld met zich mee.¹¹

R2P is een internationaalrechtelijk concept dat kadert in het domein van de Human Security - oftewel menselijke veiligheid.¹² Het concept betreft de regeling van een mogelijke interventie, met name het gebruik van in de eerste plaats geweldloze dwangmaatregelen, maar eventueel ook dwangmaatregelen met inbegrip van geweld vanwege de internationale gemeenschap in conflicten die grove mensenrechtenschendingen met zich meebrengen.¹³

De reactie van de internationale gemeenschap op de grove mensenrechtenschendingen die plaatsvonden gedurende de jaren negentig van de vorige eeuw werd als zwaar ontoereikend ervaren.¹⁴ Om in te toekomst te voorkomen dat deze reacties weer zouden falen en om gelijkaardige mensenrechtenschendingen te voorkomen diende er een nieuwe doctrine uitgewerkt te worden die naast eerdergenoemde doelstellingen ook het hoofd zou kunnen bieden aan de nefaste gevolgen van unilateraal gebruik van geweld door Staten.¹⁵

Centrale gedachte achter het beschermen van mensenlevens en het voorkomen van massale uitroeiingen bestond toen al reeds geruime tijd. Belangrijke ijkpunten in de internationaalrechtelijke ontwikkeling van R2P waren de Genocide in Rwanda in 1994 en de latere slachting in Srebrenica in 1999.¹⁶ Na de NAVO- operatie in voormalig Joegoslavië in 1999 rees het debat omtrent de legaliteit van deze interventie en twee jaar later, in 2001, werd het concept R2P voor het eerst genoemd als reactie op de initiatieven van voormalig Secretaris-Generaal van de VN Kofi Annan.¹⁷ Kofi Annan was een belangrijke drijvende kracht achter de gedachte dat noodzaak ertoe dwong een internationaalrechtelijk kader te ontwikkelen dat gruwelijke daden tegen de mensheid kan

¹⁰ World Summit Outcome Document of the General Assembly of the United Nations (24 October 2005), *UN Doc. A/60/L.1*. (2005).

¹¹ S. BISCOP, "De verantwoordelijkheid tot bescherming: een argument voor humanitaire interventie", *Internationaal Humanitair Recht in de kijker* 2005, 38.

¹² S. BISCOP, "De verantwoordelijkheid tot bescherming: een argument voor humanitaire interventie", *Internationaal Humanitair Recht in de kijker* 2005, afl. 1, 38.

¹³ S. BISCOP, "De verantwoordelijkheid tot bescherming: een argument voor humanitaire interventie", *Internationaal Humanitair Recht in de kijker* 2005, 35.

¹⁴ <http://www.unric.org/en/responsibility-to-protect/26981-r2p-a-short-history>.

¹⁵ G. EVANS, "The Responsibility to Protect: rethinking the humanitarian challenge", *American Society of International Law proceedings* 2004, 78-99.

¹⁶ GLOBAL CENTRE FOR THE RESPONSIBILITY TO PROTECT, "The Responsibility to Protect: A Background Briefing" 2015, www.globalr2p.org.

¹⁷ GLOBAL CENTRE FOR THE RESPONSIBILITY TO PROTECT, "The Responsibility to Protect: A Background Briefing" 2015, www.globalr2p.org, 1. en <http://www.unric.org/en/responsibility-to-protect/26981-r2p-a-short-history>.

voorkomen of beëindigen en dat tevens de beginselen van staatssoevereiniteit en non-interventie in acht neemt. Het was diezelfde Annan die stelde dat de tot dan toe gevolgde interpretatie van soevereiniteit in bepaalde gevallen zou moeten wijken voor de bescherming van het individu en de mensenrechten. De internationale gemeenschap moest consensus trachten te bereiken omtrent een welomschreven normatief kader dat ingrijpen vanwege de internationale toelaat in geval van systematische mensenrechtenschendingen en deze interventies tevens verzoenbaar maakt met soevereiniteit van de staat en het daaraan gekoppelde non-interventiebeginsel.¹⁸

Later in het jaar 2001 organiseerde de Canadese overheid de *International Commission on Intervention and State Sovereignty* (voortaan afgekort als ICISS)¹⁹. Deze commissie publiceerde haar rapport *Responsibility to Protect* waarin werd gesteld dat staatssoevereiniteit een verantwoordelijkheid bevat, en dat de internationale gemeenschap in uitzonderlijke gevallen en als laatste ultim redmiddel militaire interventie kan inzetten om *mass atrocities* of wreedheden tegen de mensheid te voorkomen.²⁰

De Afrikaanse Unie steunde deze gedachtegang en legde deze in 2005 vast in haar oprichtingscharter waarin gesteld werd dat de bescherming van mensen- en volkerenrechten een primaire doelstelling van de Unie zou zijn en dat de Unie zich het recht behield om in uitvoering van een beslissing van de Raad te interveniëren in een lidstaat en dit wanneer oorlogsmisdaden, genocide en misdaden tegen de mensheid zich voordoen.²¹

Tijdens de Wereldtop van 2005 werd het concept R2P ook door de VN-lidstaten vastgelegd in het *Outcome Document* en in 2006 bevestigde de VN-Veiligheidsraad de bepalingen van dat document bij wijze van Resolutie.²² Later dat jaar publiceerde toenmalig VN-Secretaris-Generaal Ban Ki Moon een rapport waarin geargumenteed werd ten voordele van de implementatie van R2P.²³ Deze argumenten werden daaropvolgend bediscussieerd in 2009 tijdens de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties wat resulteerde in Resolutie 308 waarin de verdere inachtneming van R2P gesteund werd.²⁴

¹⁸ K. ANNAN, Annual Report to the General Assembly (20 September 1999), <http://www.un.org/> .

¹⁹ Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty (1 January 2001), <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>.

²⁰ <http://www.unric.org/en/responsibility-to-protect/26981-r2p-a-short-history>.

²¹ <http://www.unric.org/en/responsibility-to-protect/26981-r2p-a-short-history>.

²² World Summit Outcome Document of the General Assembly of the United Nations (24 October 2005), *UN Doc. A/60/L.1*. (2005) en Resolutie 63/308 van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (7 oktober 2009), *UN Doc. A/RES/63/308* (2009).

²³ [http://responsibilitytoprotect.org/SGRtoPEng%20\(4\).pdf](http://responsibilitytoprotect.org/SGRtoPEng%20(4).pdf).

²⁴ Resolutie 63/308 van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (7 oktober 2009), *UN Doc. A/RES/63/308* (2009). en <http://www.unric.org/en/responsibility-to-protect/26981-r2p-a-short-history>.

2. Inhoudelijke toelichting van het R2P-concept

Het ICISS - rapport formuleerde R2P reeds in 2001.²⁵ Het principe zou volgens het rapport focussen op de verantwoordelijkheid die op alle staten rust om bedreigde burgers te beschermen eerder dan op het juridisch of moreel "recht" van buitenstatelijke actoren om te interveniëren.²⁶ Op staten rust een primaire verplichting ter bescherming van hun burgerbevolking tegen genocide, oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid. De internationale gemeenschap zou volgens het rapport de staten hierin steunen en indien een staat manifest zou falen in deze bescherming dan zou de verplichting tot bescherming verschuiven naar de internationale gemeenschap.²⁷ Door het later formeel accepteren van een collectieve verplichting of verantwoordelijkheid tot bescherming bij wijze van Resolutie vanwege de Algemene Vergadering van de VN en de VN-Veiligheidsraad kan de internationale gemeenschap deze niet meer zomaar langs zich neerleggen.²⁸

2.1. Verantwoordelijk tot het beschermen van bevolking tegen *mass atrocity crimes*

R2P omvat de verantwoordelijkheid tot bescherming van bevolkingen tegen genocide, misdaden tegen de mensheid, oorlogsmisdaden en etnische zuivering. Het *Outcome Document* van de VN, in 2005 unaniem aangenomen tijdens de zestiende zitting van de Algemene Vergadering van de VN bevat een limitatieve opsomming van de omstandigheden waarin de R2P-doctrine kan worden toegepast: genocide, misdaden tegen de mensheid, oorlogsmisdaden en etnische zuivering.²⁹ Deze misdaden met als verzamelnaam *mass atrocity crimes* zijn omschreven in verscheidene internationaalrechtelijke rechtsdocumenten.³⁰ R2P is niet van toepassing op andere grove mensenrechtenschendingen, volgens het *Outcome Document* omdat andere instanties en juridische kaders beter geplaatst zijn om deze te lijf te gaan.³¹

²⁵ Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty (1 January 2001), <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>.

²⁶ Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty (1 January 2001), <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>.

²⁷ Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty (1 January 2001), <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>.

²⁸ GLOBAL CENTRE FOR THE RESPONSIBILITY TO PROTECT, "The Responsibility to Protect: A Background Briefing" 2015, www.globalr2p.org, 1.; Resolutie 63/308 van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (7 oktober 2009), *UN Doc. A/RES/63/308* (2009).

²⁹ GLOBAL CENTRE FOR THE RESPONSIBILITY TO PROTECT, "The Responsibility to Protect: A Background Briefing" 2015, www.globalr2p.org, 1-2. en § 138-139 of the World Summit Outcome Document of the General Assembly of the United Nations (24 October 2005), *UN Doc. A/60/L.1*. (2005).

³⁰ Resolutie 260A (III) van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (9 december 1948), *UN Doc. A/RES/3/260* (1948), en UNITED NATIONS OFFICE ON GENOCIDE AND THE RESPONSIBILITY TO PROTECT, "Framework of Analysis for Atrocity Crimes" 2014, www.GlobalR2P.org.

³¹ World Summit Outcome Document of the General Assembly of the United Nations (24 October 2005), *UN Doc. A/60/L.1*. (2005). en R. PAPE, "When Duty Calls: A Pragmatic Standard of Humanitarian Intervention", *International Security* 2012, 45.

2.1.1. Genocide

Genocide is het onderwerp van het in 1948 afgesloten Verdrag ter Voorkoming en Bestrafing van Genocide dat stelt dat genocide een misdrijf is krachtens internationaal recht en in strijd is met de geest en de doelstellingen van de Verenigde Naties en wordt veroordeeld door de beschaafde wereld".³²

Volgens artikel 2 van het Genocideverdrag wordt onder genocide verstaan:

"Een van de volgende handelingen, gepleegd met de bedoeling om een nationale, etnische, godsdienstige groep, dan wel een groep, behorende tot een bepaald ras, geheel of gedeeltelijk als zodanig te vernietigen: a) het doden van leden van de groep; b) het toebrengen van ernstig lichamelijk of geestelijk letsel aan leden van de groep; c) het opzettelijk aan de groep opleggen van levensvoorwaarden die gericht zijn op haar gehele of gedeeltelijke lichamelijke vernietiging; d) het nemen van maatregelen, bedoeld om geboorten binnen de groep te voorkomen; e) het gewelddadig overbrengen van kinderen van de groep naar een andere groep."

Naar internationaal recht betekent Genocide dus misdaden gepleegd tegen leden van een nationale, etnische, raciale of religieuze groep. De slachtoffers van Genocide zijn individuele personen, die worden gevisieerd vanwege hun effectieve of verondersteld lidmaatschap aan een van voornoemde groepen.³³

2.1.2. Misdaden tegen de mensheid

Misdaden tegen de mensheid omvatten daden die deel uitmaken van wijdverspreide of systematische geweld gericht tegen eender welke burgerbevolking ongeacht of ook niet-burgers van deze aanvallen slachtoffer zijn. De nadruk ligt hier op het feit het geweld gericht is tegen een burgerbevolking.³⁴

Volgens oprichtingsstatuut van het Internationaal Strafhof zijn onder andere uitroeiing, slavernij, deportatie, foltering, verkrachting, extreme vormen van discriminatie en "andere onmenselijke gedragingen van dezelfde aard die de intentie hebben groot leed te veroorzaken en dit zowel lichamelijk als psychisch" misdaden tegen de mensheid.³⁵ Deze misdaden zijn misdaden tegen de mensheid wanneer ze systematisch, over een groot gebied en als bewust deel van een beleid worden gepleegd.^{36 37} Naast het Oprichtingsstatuut van het Internationaal Strafhof bevatten onder andere

³² UN General Assembly, Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, 9 December 1948, *United Nations Treaty Series*, 277.; International Committee of the Red Cross (ICRC), Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War (Fourth Geneva Convention), 12 August 1949, *75 UNTS 287.*, International Committee of the Red Cross (ICRC), Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 8 June 1977, *1125 UNTS 3.*, UN General Assembly, Rome Statute of the International Criminal Court (last amended 2010), 17 July 1998, ISBN No. 92-9227-227-6.

³³ UNITED NATIONS OFFICE ON GENOCIDE AND THE RESPONSIBILITY TO PROTECT, "Framework of Analysis for Atrocity Crimes" 2014, www.GlobalR2P.org, 1.

³⁴ UNITED NATIONS OFFICE ON GENOCIDE AND THE RESPONSIBILITY TO PROTECT, "Framework of Analysis for Atrocity Crimes" 2014, www.GlobalR2P.org, 1.

³⁵ Art. 7 Oprichtingsstatuut Internationaal Gerechtshof.

³⁶ World Summit Outcome Document of the General Assembly of the United Nations (24 October 2005), *UN Doc. A/60/L.1.* (2005). en Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty, Canada, 2001. (<http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>)

³⁷ UN General Assembly, Rome Statute of the International Criminal Court (last amended 2010), 17 July 1998, ISBN No. 92-9227-227-6.

het Statuut van het Internationaal Straftribunaal voor voormalig Joegoslavië en het Statuut van het Internationaal Straftribunaal voor Rwanda definities van misdaden tegen de mensheid.³⁸

2.1.3. Oorlogsmisdaden

De breedste categorie van de *mass atrocity crimes* is deze van de oorlogsmisdaden. Dit zijn schendingen van internationaal humanitair recht gepleegd door daders die hiervoor individueel strafrechtelijk aansprakelijk zijn overeenkomstig internationaal recht.³⁹ De daden die onder deze noemer vallen zijn vervat zijn in de statuten van het Internationaal Militair Tribunaal van Nürnberg, de Verdragen van Genève en de Aanvullende Protocolen, in de Statuten van de Internationale Straftribunalen van voormalig Joegoslavië en Rwanda en in het Statuut van het Internationaal Strafhof.⁴⁰ Het Oprichtingsstatuut van het Internationaal Strafhof bevat een opsomming van een vijftigtal van deze misdaden waaronder: foltering, gijzelneming, verkrachting en seksuele slavernij.⁴¹ R2P is van toepassing op deze misdaden ongeacht of ze gepleegd werden tijdens internationaal of intern conflict.⁴²

2.1.4. Etnische zuivering

De laatste categorie *mass atrocities* is de categorie van de etnische zuivering. Deze categorie is juridisch het minst duidelijk omschreven en is ook niet erkend als zijnde een onafhankelijk strafbaar gestelde misdaad overeenkomstig internationaal recht.⁴³ Geacht wordt dat etnische zuivering de term is die gebruikt wordt om gedwongen verwijdering van een bevolking van een grondgebied te omschrijven.⁴⁴ De gedwongen verwijdering kan zowel gebeuren door fysieke verbanning of door intimidatie bij wijze moord, terreur, verkrachting en andere gelijkaardige daden.⁴⁵ De handelingen in kwestie kunnen ook misdaden tegen de mensheid of oorlogsmisdaden uitmaken en kunnen ook vallen onder de misdaden beschreven in het Genocideverdrag.⁴⁶

³⁸ http://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_sept09_en.pdf en http://unictr.unmict.org/sites/unictr.org/files/legal-library/100131_Statute_en_fr_0.pdf

³⁹ UNITED NATIONS OFFICE ON GENOCIDE AND THE RESPONSIBILITY TO PROTECT, "Framework of Analysis for Atrocity Crimes" 2014, www.GlobalR2P.org, 28.

⁴⁰ <http://www.rodekruis.be/wat-doen-we/hulp-wereldwijd/ihr/van-a-tot-z/oorlogsmisdaden/>.

⁴¹ Art. 8 Statuut Internationaal Strafhof.

⁴² World Summit Outcome Document of the General Assembly of the United Nations (24 October 2005), *UN Doc. A/60/L.1. (2005)*, en Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty (1 January 2001), <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>.

⁴³ UNITED NATIONS OFFICE ON GENOCIDE AND THE RESPONSIBILITY TO PROTECT, "Framework of Analysis for Atrocity Crimes" 2014, www.GlobalR2P.org, 32.

⁴⁴ UNITED NATIONS OFFICE ON GENOCIDE AND THE RESPONSIBILITY TO PROTECT, "Framework of Analysis for Atrocity Crimes" 2014, www.GlobalR2P.org, 32.

⁴⁵ World Summit Outcome Document of the General Assembly of the United Nations (24 October 2005), *UN Doc. A/60/L.1. (2005)*, en Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty (1 January 2001), <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>.

⁴⁶ UNITED NATIONS OFFICE ON GENOCIDE AND THE RESPONSIBILITY TO PROTECT, "Framework of Analysis for Atrocity Crimes" 2014, www.GlobalR2P.org, 32.

In de context van de oorlog in voormalig Joegoslavië werd etnische zuivering door een Commissie van Experts van de VN omschreven als:⁴⁷

"...rendering an area ethnically homogenous by using force or intimidation to remove persons of given groups from the area"⁴⁸

En verder:

"... a purposeful policy designed by one ethnic or religious group to remove by violent and terror-inspiring means the civilian population of another ethnic or religious group from certain geographic areas."⁴⁹

2.2. R2P: Verantwoordelijkheden rustend op zowel staten als op de internationale gemeenschap

De kern van het R2P-beginsel is dat staten moeten ageren om mass atrocity crimes te voorkomen en of beëindigen om hun eigen bevolking te beschermen. Indien een staat deze taak niet op zich wil of kan nemen kan de internationale gemeenschap bijstand bieden of de beschermingstaak overnemen. Middels interpretatie van het *Outcome Document* is het zo dat de nadruk voor wat betreft de internationale gemeenschap ligt op het gebruik van geschikte diplomatieke, humanitaire en andere vreedzame middelen in overeenstemming van Hoofdstuk VI van het VN-Handvest. De Algemene Vergadering verwierp bij de erkenning van het concept, weliswaar impliciet, het bestaan van een veralgemeende plicht om tot interventie over te gaan en benadrukte dat elke zaak individueel behandeld moeten worden.⁵⁰ De internationale gemeenschap verklaarde zich bereid collectieve actie te ondernemen, op een accurate en daadkrachtige manier, mits machtiging de VN-Veiligheidsraad, in overeenstemming met het Handvest, op basis van geval tot geval en in samenwerking met relevante regionale organisaties. Het overgaan tot collectieve actie dient te gebeuren wanneer vreedzame maatregelen inadequaat blijken en nationale autoriteiten manifest falen in de bescherming van hun bevolking tegen mass atrociteiten".⁵¹ R2P heeft een strikt toepassingsgebied, maar met een universele en blijvende dekking. Het toepassingsgebied is eerder strikt wegens de limitatieve beperking van het soort misdaden waarop R2P betrekking heeft tot slechts vier. Daarnaast is het wel zo dat R2P overal en altijd geldt: een staat heeft een permanente R2P. De verantwoordelijkheid geldt voor de bescherming van eender welke bevolking en niet enkel van deze in gewapende conflicten.⁵²

⁴⁷ UNITED NATIONS OFFICE ON GENOCIDE AND THE RESPONSIBILITY TO PROTECT, "Framework of Analysis for Atrocity Crimes" 2014, www.GlobalR2P.org, 32.

⁴⁸ Interim Report of the Commission of Experts Established Pursuant to Security Council Resolution 780 (14 October 1992), *UN Doc. S/25274* (1993), 16.

⁴⁹ Final Report of the Commission of Experts Established Pursuant to United Nations Security Council Resolution 780 (1992), *UN Doc. S/1994/674* (1994), Annex 3, 33.

⁵⁰ Report of the Secretary-General of the United Nations on Implementing the Responsibility to Protect (12 January 2009), *UN Doc. A/63/677* (2009).

⁵¹ T. REINOLD, "The responsibility to Protect – much ado about nothing?", *Rev. Int'l. Studies* 2010, 62.

⁵² A. J. BELLAMY, "The Three Pillars of the Responsibility to Protect", www.cries.org 2015, 43.

Het engagement jegens R2P werd na de Wereldtop van 2005 meermaals bevestigd door de VN-Veilighedsraad die R2P in 2006 middels resolutie voor het eerst omarmde.⁵³ Ondanks consensus binnen de Internationale Gemeenschap over de aannahme van het concept en de achterliggende idealen was er verdeeldheid wat betreft de implementatie ervan. Het *Outcome Document* en de door de Algemene Vergadering en de Veiligheidsraad overgenomen bepalingen is eerder een compromistekst zonder eensluidende interpretatie. Groot punt van kritiek op de tekst is dat geen mechanisme voorzien werd dat een uitweg kan bieden uit politieke onenigheid bij het nemen beslissingen omtrent een eventuele collectieve interventie.⁵⁴

2.2.1. De implementatie van R2P volgt een driepijlerstructuur

Vanwege de toenemende verwarring en controverse werd er in 2009 gedebatteerd in de Algemene Vergadering over de uitlegging van het concept. De vergadering resulteerde in het *Implementing the Responsibility to Protect: Report of the Secretary-General* dat de interpretatie van R2P door de Algemene Vergadering vastlegde.⁵⁵ Het Rapport verduidelijkte de betekenis en het toepassingsgebied van R2P en werkte een omvattende strategie uit voor de implementatie. Er werd vastgehouden aan de basisgedachte dat R2P een onderdeel van soevereiniteit is en geen tegenstrijdigheid.⁵⁶ R2P focust bijgevolg in primaire orde op bijstaan van staten in het volbrengen van hun verantwoordelijkheid tot bescherming en niet op het reageren wanneer staten falen.⁵⁷

In het rapport werd een drie-pijlerstrategie geïntroduceerd, zijnde: "The protection responsibilities of the state, International assistance and capacity-building en Timely and decisive response."⁵⁸ In wat volgt een bespreking van de drie pijlers:

Pijler 1 - The Protection Responsibilities of the State: Elke staat heeft de Verantwoordelijkheid tot bescherming van haar bevolking tegen mass atrocity crimes.⁵⁹

De eerste pijler wordt door het Secretariaat-Generaal als het fundament van R2P beschouwd, wat kan worden afgeleid uit de soevereine verantwoordelijk zelf en uit de internationaalrechtelijke verplichtingen die alreeds op staten rustten.⁶⁰ De toewijding aan de relevantie van deze pijler en van R2P in het algemeen is ondubbelzinnig, echter de manier waarop staten hun verantwoordelijkheid moeten invullen is minder duidelijk. Het rapport van 2009 stelt enkele facultatieve maatregelen voorop waaraan staten zouden moeten aan voldoen ter vervulling van hun verantwoordelijkheid tot

⁵³ Resolutie 1674 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (28 april 2006), *UN Doc. A/RES/1674* (2006).

⁵⁴ EATON, J., "An Emerging Norm - Determining the Meaning and Legal Status of the Responsibility to Protect", *Mich. J. Int'l L.* 2011, 782.

⁵⁵ Report of the Secretary-General of the United Nations on Implementing the Responsibility to Protect (12 January 2009), *UN Doc. A/63/677*(2009).

⁵⁶ A. J. BELLAMY, "The Three Pillars of the Responsibility to Protect", www.cries.org 2015, 45.

⁵⁷ A. J. BELLAMY, "The Three Pillars of the Responsibility to Protect", www.cries.org 2015, 45.

⁵⁸ Report of the Secretary-General of the United Nations on Implementing the Responsibility to Protect (12 January 2009), *UN Doc. A/63/677*(2009).

⁵⁹ Report of the Secretary-General of the United Nations on Implementing the Responsibility to Protect (12 January 2009), *UN Doc. A/63/677*(2009), 10.

⁶⁰ A. J. BELLAMY, "The Three Pillars of the Responsibility to Protect", www.cries.org 2015, 45.

bescherming.⁶¹ Het gaat in de eerste plaats om het aanmoedigen van reflectie en beoordeling van de manier waarop staten omgaan met R2P door middel van het *Human Rights Council's Universal Peer Review Mechanism (UPR)*. Daarnaast zou ervoor gezorgd moeten worden dat elke staat partij is van relevante instrumenten inzake mensenrechten, humanitair recht, vluchtelingenrecht en van het Statuut van het Internationaal Strafhof.⁶² Staten zouden het Internationaal Strafhof en andere tribunalen moeten bijstaan door bijvoorbeeld het lokaliseren en uitleveren van daders.⁶³ Idealiter worden de principes in elke cultuur en samenleving worden geïmplementeerd zodat er een breed draagvlak ontstaat.⁶⁴ Tenslotte wordt aanbevolen dat staten, zowel de sterkere als de zwakkere, ervoor moeten zorgen dat ze over mechanismes beschikken die fanatisme, intolerantie, racisme, en uitsluiting aanpakken.⁶⁵

In 2013 ging het Secretariaat-Generaal nogmaals in op de eerste R2P-pijler.⁶⁶ In haar rapport van 2013 werd nogmaals de verantwoordelijkheid van de staat om haar bevolking te beschermen benadrukt.⁶⁷ In een poging tot het geven van concrete adviezen aan staten omtrent wat zij dienen te doen ter vervulling van hun verantwoordelijkheid werden enkele hoofdaanbevelingen gedaan:⁶⁸

- *De oprichting van een senior-level focal point met verantwoordelijkheid voor de preventie van mass atrocities;*
- *Het opzetten van een nationaal risicobeoordelingssysteem;*
- *Ondertekening, ratificatie en implementatie van relevante internationale juridische instrumenten;*
- *Samenwerking en steun bieden aan andere lidstaten en het maken regionale of subregionale afspraken om ervaringen te delen en na te gaan hoe middelen efficiënt kunnen worden ingezet;*
- *Deelname in een evaluatieproces, waaronder een universele periodieke evaluatie van de Human Rights Council;*
- *Partnerships tussen lidstaten, subregionale en regionale afspraken met betrekking tot technische bijstand en capaciteitsopbouw overeenkomen en identificeren;*
- *Deelname in internationale, regionale en nationale debatten over de verdere ontwikkeling en implementatie van R2P.*

⁶¹ Report of the Secretary-General of the United Nations on Implementing the Responsibility to Protect (12 January 2009), *UN Doc. A/63/677(2009)*, 10-14.

⁶² Report of the Secretary-General of the United Nations on Implementing the Responsibility to Protect (12 January 2009), *UN Doc. A/63/677(2009)*, 11.

⁶³ Report of the Secretary-General of the United Nations on Implementing the Responsibility to Protect (12 January 2009), *UN Doc. A/63/677(2009)*, 12.

⁶⁴ Report of the Secretary-General of the United Nations on Implementing the Responsibility to Protect (12 January 2009), *UN Doc. A/63/677(2009)*, 13.

⁶⁵ A.J. BELLAMY, "The Three Pillars of the Responsibility to Protect", www.cries.org 2015, 46.

⁶⁶ Report of the Secretary-General of the United Nations on Responsibility to protect: State responsibility and prevention (9 July 2013), *UN Doc. A/67/929-S/2013/399* (2013).

⁶⁷ Report of the Secretary-General of the United Nations on Responsibility to protect: State responsibility and prevention (9 July 2013), *UN Doc. A/67/929-S/2013/399* (2013).

⁶⁸ A.J. BELLAMY, "The Three Pillars of the Responsibility to Protect", www.cries.org 2015, 46-47.

Pijler 2 – International assistance and capacity-building: De Internationale Gemeenschap heeft de verantwoordelijkheid tot het aanmoedigen en bijstaan van individuele staten in het vervullen van haar verantwoordelijkheid tot bescherming.⁶⁹

De tweede pijler refereert naar de verantwoordelijkheid van de internationale gemeenschap tot het verlenen van bijstand en het aanmoedigen van staten in het vervullen van hun R2P. Paragrafen 138 en 139 van het *Outcome Document* stellen dat dit dient te gebeuren door bijstand bij de aanpak van de onderliggende oorzaken van genocide en mass atrociteiten, door de uitbouw van meer capaciteit wat betreft preventie van deze misdaden, het adresseren van conflicten voor een eventuele escalatie en door het aanmoedigen van de staten om hun verantwoordelijkheid na te komen.⁷⁰

In 2014 publiceerde het Secretariaat-Generaal een rapport waarin expliciet werd gefocust op de tweede pijler en de vraag naar het hoe en waarom van internationale bijstand.⁷¹ Het rapport bevatte concrete aanbevelingen voor actie door lidstaten die ondanks hun concretisering toch soms ietwat vaag omschreven werden, zijde: ⁷²

- *Het machtigen van bestaande mechanismen en instituties om staten aan te moedigen hun verantwoordelijkheid te volbrengen;*
- *Investeren in middelen die de staat aanmoedigen hun verantwoordelijkheid na te komen.*
- *Het verbeteren van bestaande vormen van nationale; regionale en internationale bijstand door middel van het incorporeren van "Atrocity-crime risks and dynamics" in conflictanalyse.*
- *Het vestigen van aandacht op bestaande "capacity-building efforts" wat betreft de eliminatie van horizontale ongelijkheden, het ontwerpen of versterken van "capacity-building" programma's die factoren van "atrocity-crimes" afremmen;*
- *Het uitbreiden van de beschikbaarheid en expertise van gespecialiseerde burgerbronnen;*
- *Verzekeren dat internationale bijstand onder pijler II gebeurt op gecoördineerde en samenhangende wijze.⁷³*

⁶⁹ Report of the Secretary-General of the United Nations on Implementing the Responsibility to Protect (12 January 2009), *UN Doc. A/63/677*(2009), 15.

⁷⁰ A.J. BELLAMY, "The Three Pillars of the Responsibility to Protect", www.cries.org 2015, 47.

⁷¹ Report of the Secretary-General of the United Nations on Fulfilling our collective responsibility: international assistance and the responsibility to protect (11 July 2014), *UN Doc. A/68/947-S/2014/449* (2014).

⁷² A.J. BELLAMY, "The Three Pillars of the Responsibility to Protect", www.cries.org 2015, 48.

⁷³ Report of the Secretary-General of the United Nations on Implementing the Responsibility to Protect (12 January 2009), *UN Doc. A/63/677*(2009), §77.

Pijler 3 – Timely and Decisive response: Wanneer staten manifest falen in hun Verantwoordelijkheid tot Bescherming van hun bevolking, dan moet de Internationale Gemeenschap bereid zijn vastberaden gepaste collectieve actie te ondernemen en dit binnen een redelijke termijn en in overeenstemming met het VN-Handvest. ⁷⁴

Pijler III, de in de literatuur en in de praktijk als meest controversieel geziene pijler, verwijst naar de verantwoordelijkheid van de Internationale Gemeenschap om tijdige en beslissende actie te ondernemen in de bescherming van bevolkingen tegen de misdaden waarop R2P betrekking heeft, en dit door diplomatieke, humanitaire en andere vreedzame middelen – in overeenstemming met Hoofdstuk VI en VII van het Handvest van de VN en mits casuïstische benadering van het conflict.⁷⁵

Voor het geval dat wordt bewezen dat vreedzame middelen ontoereikend blijken en de nationale overheden manifest falen in hun R2P dan kunnen meer dwangmatige maatregelen worden ingezet.⁷⁶ Het Secretariaat-Generaal stelt dat militaire interventie slechts een van de maatregelen uitmaakt, en niet het enige of prioritaire dwangmiddel is.⁷⁷ Het effectieve inzetten van niet-dwangmatige middelen zou het de nood aan het gebruik van geweld moeten reduceren.⁷⁸

Ook in de context van pijler III suggereerde het Secretariaat-Generaal dat de vijf permanente leden van de Veiligheidsraad zich zouden moeten onthouden van het stellen van hun veto in bepaalde situaties waar staten manifest falen in hun R2P.⁷⁹ De permanente leden zouden in die gevallen te goeder trouw moeten handelen om tot een consensus te komen (*Responsibility not to Veto*).⁸⁰ De VN zou ook haar capaciteit moeten vergroten wat betreft het tijdig inzetten van militair personeel.⁸¹ Tenslotte werd opgeroepen om spoedige samenwerking te bewerkstelligen en de partnerships met regionale en sub-regionale akkoorden te versterken.⁸²

De drie pijlers zijn evenwaardig en voornamelijk wordt niet aangenomen dat een van de drie prevaleert op de andere.⁸³

⁷⁴ Report of the Secretary-General of the United Nations on Implementing the Responsibility to Protect (12 January 2009), *UN Doc. A/63/677(2009)*, §49-66.

⁷⁵ World Summit Outcome Document of the General Assembly of the United Nations (24 October 2005), *UN Doc. A/60/L.1. (2005)*, §139.

⁷⁶ World Summit Outcome Document of the General Assembly of the United Nations (24 October 2005), *UN Doc. A/60/L.1. (2005)*, §139.

⁷⁷ Report of the Secretary-General of the United Nations on Implementing the Responsibility to Protect (12 January 2009), *UN Doc. A/63/677(2009)*, en Report of the Secretary-General of the United Nations on Responsibility to protect: timely and decisive response (25 July 2012), *UN Doc. A/66/874-S/2012/578(2012)*.

⁷⁸ A.J. BELLAMY, "The Three Pillars of the Responsibility to Protect", www.cries.org 2015, 49.

⁷⁹ Report of the Secretary-General of the United Nations on Implementing the Responsibility to Protect (12 January 2009), *UN Doc. A/63/677(2009)*, §61.

⁸⁰ Report of the Secretary-General of the United Nations on Implementing the Responsibility to Protect (12 January 2009), *UN Doc. A/63/677(2009)*, §61.

⁸¹ Report of the Secretary-General of the United Nations on Implementing the Responsibility to Protect (12 January 2009), *UN Doc. A/63/677(2009)*, §64.

⁸² Report of the Secretary-General of the United Nations on Implementing the Responsibility to Protect (12 January 2009), *UN Doc. A/63/677(2009)*, §65.

⁸³ A.J. BELLAMY, "The Three Pillars of the Responsibility to Protect", www.cries.org 2015, 52-53.

De centrale idee is dat buiten-statelijke actoren geacht worden andere staten bij te staan in de strijd tegen bepaalde wrede misdaden door middel van "diplomatieke, humanitaire en andere middelen".⁸⁴ Onder "andere middelen" worden dan begrepen: economische steun, hervorming van de rechtsstaat, hulp bij het instellen van politieke instanties en pas wanneer het geweld binnen een staat als imminent gezien wordt dan kunnen directe onderhandelingen aangewend worden. Enkel wanneer deze hulpmiddelen manifest falen en daarvan ook bewijzen voorhanden zijn, kunnen bepaalde door de VN-veiligheidsraad geautoriseerde dwangmaatregelen ondernomen worden.⁸⁵

2.2.2. R2P: drie verschillende verantwoordelijkheden

R2P bevat echter niet enkel de vraag *of* de internationale gemeenschap moeten interveniëren door middel – al dan niet middels het gebruik van geweld, het betreft *ook* een verantwoordelijkheid tot preventie, bescherming, reageren en wederopbouw.⁸⁶

2.2.2.1. Preventie: Responsibility to Prevent

Primaire gedachte is dat preventie het meest belangrijke element van R2P uitmaakt. Preventie moet zich richten op de oorzaken van het intern conflict en steunt op verscheidene actoren die dienen samen te werken.⁸⁷ Effectieve preventie begint allereerst met *Early Warning* oftewel de erkenning van de fragiliteit van de situatie en de daarmee verweven risico's.⁸⁸ Ze zogenaamde *Preventive Toolbox* oftewel de beleidsmaatregelen die kunnen genomen worden om de oorzaken van een dodelijk conflict aan te pakken kunnen verscheidene vormen aannemen. Het gaat om maatregelen die politieke en economische noden adresseren en juridische bescherming garanderen, maar ook maatregelen als militaire hervormingen binnen de betreffende staat bewerkstelligen.⁸⁹ Logischerwijs moet er politieke wil zijn om deze maatregelen toe te passen.⁹⁰

⁸⁴ World Summit Outcome Document of the General Assembly of the United Nations (24 October 2005), *UN Doc. A/60/L.1.* (2005).

⁸⁵ World Summit Outcome Document of the General Assembly of the United Nations (24 October 2005), *UN Doc. A/60/L.1.* (2005).

⁸⁶ Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty (1 January 2001), . <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>.

⁸⁷ Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty (1 January 2001), . <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>, §3.36.; E. MASSINGHAM, "Military intervention for humanitarian purposes: does the Responsibility to Protect doctrine advance the legality of the use of force for humanitarian ends?", *Int. Rev. of the Red Cross* 2009, 807. en E. STAMNES, "Speaking R2P and the Prevention of Mass Atrocities" *Global Resp. Protect* 2009, 72-73.

⁸⁸ Report of Secretary-General of the United Nations on Early warning, assessment and the responsibility to protect (14 July 2010), *UN Doc. A/64/864* (2010).

⁸⁹ <http://responsibilitytoprotect.org/ICRtoP%20Toolkit%20on%20the%20Responsibility%20to%20Protect%20high%20res.pdf>.

⁹⁰ <http://responsibilitytoprotect.org/ICRtoP%20Toolkit%20on%20the%20Responsibility%20to%20Protect%20high%20res.pdf>.

2.2.2.2. Reactie: Responsibility to React

De verantwoordelijkheid tot reageren houdt in dat op gepaste wijze moet worden gereageerd in situaties die groot menselijk leed veroorzaken.⁹¹ Deze verantwoordelijkheid kan dwangmaatregelen vereisen bij wijze van sancties of internationale vervolging en in extreme gevallen ook bij wijze van militaire interventie.⁹² Wanneer geweldloze dwangmaatregelen ontoereikend blijken en de betreffende staat faalt manifest - al dan niet moedwillig - in het beschermen van haar bevolking dan, en enkel en alleen in dat geval, kan de VN-Veiligheidsraad militair optreden overwegen.⁹³ Het debat rond interventie met als doel de bescherming van mensenlevens moet focussen op de verantwoordelijkheid tot bescherming en niet op het recht om te interveniëren. De verantwoordelijkheid tot bescherming impliceert een evaluatie van de problematiek in hoofde van degenen die bescherming zoeken of bescherming nodig hebben en gaat niet uit van het standpunt van zij die interventie overwegen.⁹⁴

Het *Outcome Document* en het *In Larger Freedom* document van het Secretariaat-Generaal van de Verenigde Naties omschrijven geen criteria voor die een kader verschaffen ter legitimatie van eventuele militaire actie onder het VN-Handvest. Deze criteria werden wel gesuggereerd door de ICISS in 2001:⁹⁵

- *Right Intention*: Het geweld in kwestie moet een mass atrocity uitmaken of een actuele dreiging daartoe bevatten. Alleszins moet er een actuele of actuele dreiging tot verlies van mensenlevens aanwezig zijn. Het doel van de interventie moet bestaan in het voorkomen van of het stoppen van menselijk lijden.⁹⁶
- *Last Resort*: Militair ingrijpen moet worden aangewend als laatste redmiddel. Allereerst moeten alle niet-militaire maatregelen overwogen worden en er moeten gegronde redenen voorhanden zijn die aantonen dat andere maatregelen dan geweld zouden falen. De verantwoordelijkheid tot reactie kan enkel gejustificeerd worden indien de weg van de verantwoordelijk tot preventie werd uitgesloten.⁹⁷

⁹¹ Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty (1 January 2001), . <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>.

⁹² Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty (1 January 2001), . <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>, Synopsis p. xi

⁹³ World Summit Outcome Document of the General Assembly of the United Nations (24 October 2005), *UN Doc. A/60/L.1.* (2005), §139.

⁹⁴ Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty (1 January 2001), <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>, §. 2.29

⁹⁵ Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty (1 January 2001), <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>.

⁹⁶ Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty (1 January 2001), <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>, §4.33.

⁹⁷ Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty (1 January 2001), <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>, §4.37.

- *Proportional means*: De grootschaligheid, duur en intensiteit van de geplande militaire interventie moeten proportioneel zijn en een minimumgarantie bieden voor het doel van de interventie – humanitaire bescherming. Alle regels van Humanitair Recht moeten in acht worden genomen.⁹⁸
- *Reasonable Prospects*: De ingezette middelen moeten proportioneel zijn met het doel voor ogen en de interventie moet een redelijke kans op slagen hebben.⁹⁹
- *Right Authority*: de VN-veiligheidsraad is het best geplaatst om militaire interventie ter bescherming van menselijke veiligheid te autoriseren. De vijf permanente leden van de Veiligheidsraad zouden zich bereid moeten verklaren om hun veto niet te stellen in de goedkeuring van militaire interventie in conflicten waarin zij geen grote belangen hebben en waarvoor er overigens een meerderheidsconsensus onder de leden bestaat.¹⁰⁰

In Hoofdstuk 7 van het ICISS -rapport werden enkele operationele principes vastgelegd. Het ging meer bepaald over het voorhanden zijn van duidelijke standpunten en een welomschreven mandaat, een gemeenschappelijke militaire aanpak van de verschillende betrokken partijen, het voor ogen houden dat de interventie de bescherming van mensenlevens tot doel heeft en niet het ten val brengen van een bepaalde staat, de maatregelen moeten overeenstemmen met het operationeel concept, proportioneel zijn en in overeenstemming met humanitair recht.¹⁰¹ Ten slotte moet er een maximale coördinatie van de interventie zijn in samenwerking met internationale organisaties.¹⁰²

⁹⁸ Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty (1 January 2001), <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>, §4.39.

⁹⁹ Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty (1 January 2001), <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>, Synopsis p xii.

¹⁰⁰ Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty (1 January 2001), <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>, Synopsis p. xiii.

¹⁰¹ Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty (1 January 2001), <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>, Synopsis p. xiii.

¹⁰² Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty (1 January 2001), <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>, Synopsis p. xiii.

2.2.2.3. Wederopbouw: Responsibility to Rebuild

Na afronden van een interventie met grondslag R2P de verantwoordelijkheid tot wederopbouw in werking.¹⁰³ Dit betekent dat er na de beëindiging van de interventie een volledige steun moet worden verleend aan het nodige herstel, reconstructie en verzoening.¹⁰⁴ Cruciale aspecten zijn:

- *Security*: Het verschaffen van basisveiligheid en bescherming voor alle leden van een bepaalde bevolking ongeacht hun etnische achtergrond of banden met de vorige machtshebbers. Dit kan gebeuren aan de hand van ontwapening, re-integratie en de wederopbouw van nieuwe nationale gewapende troepen.¹⁰⁵
- *Justice and Reconciliation*: Het is van groot belang om overgangsmaatregelen te nemen met betrekking tot het juridisch systeem tijdens de interventie. Daarnaast moet er een werkbaar en doeltreffend rechtssysteem worden ingesteld.¹⁰⁶
- *Development*: Economische groei, wederopbouw van markten en duurzame groei moeten zo veel als mogelijk is worden aangemoedigd.¹⁰⁷
- *Local ownership*: De internationale partners moeten politieke processen instellen die lokale actoren betrekken in de wederopbouw van hun samenleving.¹⁰⁸

¹⁰³ S. BOSE en R. THAKUR, "The UN Secretary-General and the Forgotten Third R2P Responsibility" *Global Resp. Protect* 2016, 345-346.

¹⁰⁴ S. BOSE en R. THAKUR, "The UN Secretary-General and the Forgotten Third R2P Responsibility" *Global Resp. Protect* 2016, 345-346.

¹⁰⁵ Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty (1 January 2001), <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>, § 5.8.

¹⁰⁶ Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty (1 January 2001), <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>, § 5.13-5.18.

¹⁰⁷ Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty (1 January 2001), <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf> § 5.19 - 5.21.

¹⁰⁸ Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty (1 January 2001), <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>, § 5.25 - 5.31.

2.3. Juridisch kader: de internationaalrechtelijke status van R2P

R2P wordt vaak – verkeerdelijk – voorgesteld als een opkomende volwaardige internationale rechtsnorm ter legitimatie van een eerder door de internationale afgevoerd concept, de humanitaire interventie.¹⁰⁹ Critici zien in de R2P-doctrine enkel een kader waarbinnen unilaterale militaire interventie makkelijker kan worden aangewend.¹¹⁰ Voorstanders van R2P zien dan weer een concept met een structuur die zich leent tot het uitgroeien in een volwaardige juridische internationale rechtsnorm.¹¹¹ Belangrijk is dat men zich bewust is van wat de consequenties zijn wanneer men R2P als een volwaardige rechtsnorm beschouwt en dat men soevereiniteit binnen het internationaal recht dient te herdefiniëren waardoor het toepassingsgebied voor potentiële interventies zou worden uitgebreid, iets waar veel staten zich niet in kunnen vinden.¹¹²

Het R2P-beginsel bestaat niet uit een enkele norm maar uit een samenvoeging van gedeelde verwachtingen met elk verschillende kwaliteiten.¹¹³ Enerzijds bevat R2P verwachtingen over hoe staten hun verhouding tot hun bevolking invullen – conform humanitair recht en de mensenrechten.¹¹⁴ De basisgedachte dat staten zowel juridisch als moreel verboden worden hun bevolking intentioneel te onderwerpen aan wreedheden is algemeen geaccepteerd binnen de internationale rechtsorde.¹¹⁵

Om te determineren of het concept R2P onderdeel van het internationaal gewoonterecht uitmaakt is artikel 38(1)(b) van de Statuten van het Internationaal Gerechtshof van belang.¹¹⁶ Volgens dat artikel wordt een praktijk als onderdeel van het internationaal gewoonterecht beschouwd wanneer twee cumulatieve voorwaarden vervuld zijn. Ten eerste dient de praktijk op uniforme wijze herhaald worden, deze voorwaarde wordt in de literatuur ook als *statenpraktijk* omschreven.¹¹⁷ Daarnaast moeten een aanzienlijk aantal staten aanvaarden en geloven in het feit dat het concept past binnen de internationale rechtsorde, de zogenaamde *opinio juris*.¹¹⁸ Zijn de twee voorwaarden vervuld, dan geniet de gewoonte, of de praktijk bindende kracht ten aanzien van alle staten binnen de internationale rechtsorde.¹¹⁹

¹⁰⁹ A. DE WAAL, "How to end mass atrocities", *New York Times*, 9 maart 2012, www.nytimes.com.

¹¹⁰ A. DE WAAL, "How to end mass atrocities", *New York Times*, 9 maart 2012, www.nytimes.com.

¹¹¹ J. EATON, "An Emerging Norm - Determining the Meaning and Legal Status of the Responsibility to Protect", *32 Mich. J. Intl L.* 2011, 794-802.

¹¹² A. J. BELLAMY en R. REIKE, "The Responsibility to Protect and International Law", *Global Resp. Protect* 2010, 268.

¹¹³ A. J. BELLAMY, "The Responsibility to Protect – Five Years On", *Ethics & International Affairs* 2010, 143-169.

¹¹⁴ A. J. BELLAMY, "The Responsibility to Protect – Five Years On", *Ethics & International Affairs* 2010, 143-169.

¹¹⁵ A. J. BELLAMY, "The Responsibility to Protect – Five Years On", *Ethics & International Affairs* 2010, 143-169.

¹¹⁶ Artikel 38 Oprichtingsstatuut Internationaal Gerechtshof

¹¹⁷ A. J. BELLAMY, "The Responsibility to Protect – Five Years On", *Ethics & International Affairs* 2010, 160. en S.D. KANTAREVA, "The Responsibility to Protect – Issues of Legal Formulation and Practical Application", *Interdisciplinary Journal of Human Rights Law* 2012, 1-2. En T. REINOLD, "The Responsibility to Protect – much ado about nothing?", *Review of International Studies* 2010, 64.

¹¹⁸ A. J. BELLAMY, "The Responsibility to Protect – Five Years On", *Ethics & International Affairs* 2010, 160.

¹¹⁹ STOCKBURGER, "The Responsibility to protect doctrine: customary international law, an emerging legal norm, or just wishful thinking?", *Intercultural Human Rights Law Review* 2010, 365 – 380.

Deze voorwaarden werden binnen de internationale rechtsorde niet altijd even strikt geïnterpreteerd. In de *North Sea Continental Shelf- case* oordeelde het hof reeds in 1969 dat gewoonterecht ook na relatief korte tijd gevormd kan worden.¹²⁰ Bijkomende voorwaarde is dat de toepassing van de betreffende praktijk door staten uniform en overwegend consistent is.¹²¹ Vaak is het zo dat het Internationaal Gerechtshof een praktijk of concept als een regel van internationaal gewoonterecht beschouwt op basis van resoluties genomen door internationale organisaties en met in het achterhoofd het stemgedrag van verschillende staten.¹²² Tenslotte worden vooral de gedane verklaringen van staten die hun situatie beïnvloed kan worden door de desbetreffende praktijk in aanmerking genomen om vast te stellen of het inderdaad een regel van internationaal gewoonterecht betreft.¹²³

Er valt wel iets te zeggen voor het bestaan van een opinio juris aangaande R2P. Immers, de Algemene Vergadering en de Veiligheidsraad hebben in de periode van 2005 tot vandaag expliciet verwezen naar het concept in verschillende door hen genomen resoluties en statements. In bijlage een overzicht van alle documenten die R2P vermelden.¹²⁴ De Algemene Vergadering en de Veiligheidsraad vertegenwoordigen een groot aantal staten en het gegeven dat deze organen het bestaan van R2P bij wijze van resoluties erkennen kan dan ook een argument vormen voor de kwalificatie van het concept als norm van opkomend internationaal gewoonterecht. Anderzijds is er toch nog verdeeldheid binnen de Veiligheidsraad, prominente leden Rusland en China staan nog steeds weigerachtig tegenover het nemen van maatregelen jegens staten die hun R2P niet volbrengen. (zie supra DEEL II)

Pijler I van R2P, zijnde de verantwoordelijkheid tot bescherming van de bevolking die rust op staten, wordt best gezien als een bevestiging van reeds bestaande rechtsnormen.¹²⁵ R2P stelt echter ook eisen aan staten, eisen die ze moeten tegemoetkomen in hun hoedanigheid als leden van de internationale gemeenschap. Volgens pijler II wordt van staten verwacht dat ze elkaar bijstaan in de vervulling van hun R2P. Pijler III vraagt staten van de internationale gemeenschap om tijdsige en beslissende actie te ondernemen wanneer een bepaalde staat manifest faalt in het vervullen van haar verantwoordelijkheid.¹²⁶ Over de juridische kwalificatie van pijlers II en III bestaat heel wat onenigheid binnen rechtsleer.¹²⁷

¹²⁰International Court of Justice (ICJ), A analysis of North Sea Continental Shelf Cases (Federal Republic of Germany v. Denmark; Federal Republic of Germany v. Netherlands), 20 February 1969, <http://www.refworld.org/docid/4023a4c04.htm>.

¹²¹International Court of Justice (ICJ), A analysis of North Sea Continental Shelf Cases (Federal Republic of Germany v. Denmark; Federal Republic of Germany v. Netherlands), 20 February 1969, <http://www.refworld.org/docid/4023a4c04.htm>.

¹²² International Court of Justice, Case concerning the military and paramilitary activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America), Merits, Judgment, 27 June 1986, <http://www.ici-cij.org>.

¹²³M. „PAYANDEH, " With great power comes great responsibility? The concept of responsibility to protect within the proces of international lawmaking", *the Yale Journal of International Law* 2010,469-516.

¹²⁴ Zie supra. BIJLAGE I en BIJLAGE II.

¹²⁵ A. J. BELLAMY, "The Responsibility to Protect – Five Years On", *Ethics & International Affairs* (2010), 159-161.

¹²⁶ A. J. BELLAMY, "The Responsibility to Protect – Five Years On", *Ethics & International Affairs* 2010, 161.

¹²⁷ A. J. BELLAMY, "The Responsibility to Protect – Five Years On", *Ethics & International Affairs* 2010, 161.

Opdat pijlers II en III als volwaardige rechtsnormen beschouwd kunnen worden is het nodig dat er een gedeelde verwachting is binnen de internationale rechtsorde dat 1) overheden en internationale organisaties de verantwoordelijkheden zullen uitoefenen; en 2) dat ze erkennen dat er uit de bepalingen van de laatste twee pijlers rechten en plichten voortvloeien; en 3) dat wanneer er niet voldaan wordt aan de verantwoordelijkheden beschreven in de pijlers, dit niet zonder meer aanvaard wordt door de verschillende staten van de internationale gemeenschap.¹²⁸

Er zijn bewijzen voorhanden die de visie dat er uit de verschillende pijlers van R2P verplichtingen ontstaan, steunen. Eerst en vooral besloot het Internationaal Strafhof in *de Bosnia vs. Serbia-case* dat op staten de juridische verplichting rust om alle redelijke voorhanden zijnde maatregelen te nemen ter preventie van Genocide.¹²⁹ Daarnaast stelt artikel 1 van het Verdrag van Geneve dat staten regels van humanitair rechts dienen na te leven. De *Draft Articles on the Responsibility of States for Intentionally Wrongful Acts* van de *International Law Commission* leggen aan staten een samenwerkingsplicht teneinde inbreuken op de wet te stoppen.¹³⁰ Tenslotte erkende het Secretariaat-Generaal, in navolging van een onafhankelijk onderzoek, dat het falen van de VN in het voorkomen van genocide in Rwanda (weliswaar op impliciete wijze) een gedeelde verwachting dat de organisatie dient te handelen om genocide te voorkomen en beëindigen.¹³¹ Deze argumenten hebben, mits ruime interpretatie van de relevante rechtsregels, samen met de toewijding aan R2P vanwege de internationale gemeenschap aanleiding gegeven voor toenemende visie dat er wel degelijk een positieve verplichting ter preventie van genocide en andere mass atrocities bestaat. Deze visie is echter wel nog controversieel.¹³²

Zelfs indien pijlers II en III als norm beschouwd kunnen worden, dan worden deze toch nog afgezwakt door de vage bewoordingen waarin ze zijn opgesteld.¹³³ Een norm naar internationaal gewoonterecht weerspiegelt gedeelde visies en stelt grenzen aan gedragingen die worden gerechtvaardigd in het licht van de norm zodat actoren niet kunnen handelen op een onredelijke wijze.¹³⁴ Een norm dicteert welke gedragingen verwacht worden in een bepaalde situatie en hoe preciezer de omschrijving van de verwachte gedragingen, hoe groter de normatieve kracht van de norm.¹³⁵

¹²⁸ A. J. BELLAMY, "The Responsibility to Protect – Five Years On", *Ethics & International Affairs* 2010, 160.

¹²⁹ INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE, "The Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide" (Bosnia and Herzegovina vs. Serbia and Montenegro) 26 februari 2007 en A. J. BELLAMY, "The Responsibility to Protect – Five Years On", *Ethics & International Affairs* 2010, 161.

¹³⁰ http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf.

¹³¹ A. J. BELLAMY, "The Responsibility to Protect – Five Years On", *Ethics & International Affairs* 2010, 159.

¹³² A. J. BELLAMY, "The Responsibility to Protect – Five Years On", *Ethics & International Affairs* 2010, 161.

¹³³ A. J. BELLAMY, "The Responsibility to Protect – Five Years On", *Ethics & International Affairs* 2010, 160-162.

¹³⁴ A. J. BELLAMY, "The Responsibility to Protect – Five Years On", *Ethics & International Affairs* 2010, 161-162.

¹³⁵ A. J. BELLAMY, "The Responsibility to Protect – Five Years On", *Ethics & International Affairs* 2010, 161-162.

Pijler I beschikt over een relatief grote normatieve kracht, de verwachting – zijnde de verwachting dat staten zich onthouden van het plegen van *mass atrocities* – blijkt duidelijk uit de bewoordingen.¹³⁶ De bewoordingen van pijler II en III zijn veel minder duidelijk, er kan niet uit worden opgemaakt wat nu precies wordt verwacht van staten in een bepaalde situatie.¹³⁷ Op deze manier kan niet worden uitgemaakt welke maatregelen of handelingen nu binnen het toepassingsgebied van deze regels vallen met als gevolg dat er geen wijdverspreide acceptatie bestaat binnen de internationale gemeenschap van het feit dat er uit de bepalingen rechten en plichten ontstaan.¹³⁸ Mits het gebrek aan *opinio juris* wat betreft het bestaan van rechten en plichten, is het ook weinig waarschijnlijk dat de leden van de internationale gemeenschap zullen protesteren wanneer de bepalingen van pijlers II en III niet worden nageleefd.¹³⁹

R2P is een omvattend kader met als doel de preventie en bescherming tegen massale mensenrechtenschendingen, eerder dan een opkomende norm van internationaal recht.¹⁴⁰ De opstellers van R2P incorporeerden politieke, juridische en morele begrippen in hun tekst en dit om een volwaardig en overtuigende reeks van verantwoordelijkheden vast te leggen die betrekking hebben op alle niveaus binnen de Internationale Gemeenschap.¹⁴¹ Het is een uitgebreid kaderconcept waarvan (nog) niet gezegd kan worden dat het een regel van internationaal recht constitueert.¹⁴² Het concept is tot stand gekomen binnen het reeds bestaand juridisch kader van het Handvest van de Verenigde Naties en andere juridische documenten zoals het Genocideverdrag, de Conventies van Geneve en het Statuut van het Internationaal Strafhof.¹⁴³ Men kan er niet van uitgaan dat R2P een bindende bron van internationaal gewoonterecht is daar geen enkel van de relevante bronnen ervan verwijzen naar conformiteit met artikel 38 van het Statuut van het Internationaal Gerechtshof.¹⁴⁴ Daarenboven is het zo dat om als internationale gewoonterechtelijke rechtsregel beschouwd te worden, vereist is dat R2P door een aanzienlijk aantal staten wordt toegepast en erkend als zijnde een beginsel van internationaal recht, wat nog zeker niet het geval is.¹⁴⁵

R2P kan het best omschreven worden als een regel van *Soft Law*: een samenvatting van politieke toewijding aan reeds bestaande, maar ook gecontesteerde, juridische basisbeginselen zoals het non-interventiebeginsel van artikel 2(4) en 2(7) VN-Handvest en de bevoegdheid van de VN-Veiligheidsraad met betrekking tot de machtiging voor het gebruik van geweld uit Hoofdstuk VII van

¹³⁶ A. J. BELLAMY, "The Responsibility to Protect – Five Years On", *Ethics & International Affairs* 2010, 161-162.

¹³⁷ A. J. BELLAMY, "The Responsibility to Protect – Five Years On", *Ethics & International Affairs* 2010, 161-162.

¹³⁸ A. J. BELLAMY, "The Responsibility to Protect – Five Years On", *Ethics & International Affairs* 2010, 161-162.

¹³⁹ A. J. BELLAMY, "The Responsibility to Protect – Five Years On", *Ethics & International Affairs* 2010, 161-162.

¹⁴⁰ M. PAYANDEH, "With Great Powers Comes Great Responsibility – The Concept of the Responsibility to Protect Within the Process of International Law making" *The Yale Journal of International Law* 2010, 482.

¹⁴¹ A. J. BELLAMY, "The Responsibility to Protect – Five Years On", *Ethics & International Affairs* 2010, 160-162.

¹⁴² A. J. BELLAMY, "The Responsibility to Protect – Five Years On", *Ethics & International Affairs* 2010, 161-162.

¹⁴³ A. J. BELLAMY, "The Responsibility to Protect – Five Years On", *Ethics & International Affairs* 2010, 160-165.

¹⁴⁴ A. J. BELLAMY, "The Responsibility to Protect – Five Years On", *Ethics & International Affairs* 2010, 161-162.

¹⁴⁵ P. MALANCZUK, *Akehurst Modern Introduction to International Law*, Routledge New York, 1997, 35.

het Handvest.¹⁴⁶ Artikelen 138 en 139 van het *Outcome Document* kunnen een indicatie vormen voor de kwalificatie van R2P als *Soft Law* omdat ze zijn opgesteld in brede bewoordingen met open einde en dus voor verdere interpretatie vatbaar zijn.¹⁴⁷

Het doel van het R2P was niet het creëren van nieuwe internationale rechtsregels maar eerder het verschaffen van richtlijnen voor de interpretatie en implementatie van bestaande juridische beginselen.¹⁴⁸ Het basisprincipe van het internationaal rechtssysteem is art. 2(4) van het VN-Handvest.¹⁴⁹ Samen met artikel 2(7) vormt het een non-interventiebeginsel dat zowel het gebruik van interstatelijk geweld als VN-interventie in interne aangelegenheden van een staat verbiedt.¹⁵⁰ Op dit beginsel zijn er twee uitzonderingen vastgelegd in het VN-Handvest.¹⁵¹ Het gaat om het gebruik van geweld ter zelfverdediging en geweld gemachtigd door de VN-Veiligheidsraad met als doel de vrijwaring van de internationale vrede en veiligheid.¹⁵² De bevoegdheid van de VN-Veiligheidsraad met betrekking tot het verlenen van machtigingen is vastgelegd in de artikelen 24(1) en 39 van het Handvest.¹⁵³ R2P vereist dat de betrokken partijen een beperking van de toepassing van artikel 2(4) van het Handvest aanvaarden, iets wat zeker nog niet het geval is.¹⁵⁴

2.4. Rol VN-veiligheidsraad bij de implementatie van R2P¹⁵⁵

Het ICISS en daaropvolgend het *Outcome Document* hebben de bevoegdheid om interventie onder R2P te mandateren gelegd bij de VN-veiligheidsraad. Artikel 24(1) en 39 van het VN-Handvest geven de Veiligheidsraad het monopolie op het gebruik van geweld.¹⁵⁶ In hoofdstuk VII is vastgesteld dat de Veiligheidsraad alle nodige maatregelen kan bevelen ter bescherming van de internationale vrede en veiligheid.¹⁵⁷

Het belang van de rol die de VN-Veiligheidsraad speelt binnen de machtiging voor interventies onder R2P vindt haar oorsprong in het feit dat "om humanitaire redenen" niet uitdrukkelijk in het VN-

¹⁴⁶ R. THAKUR, "The United Nations, Peace and Security: From Collective Security to the Responsibility to Protect", *Cambridge* 2006, 245.

¹⁴⁷ J. WELSH, M. BANDA, "International Law and the Responsibility to Protect: Clarifying or Expanding States' Responsibilities", *Global Resp. to Protect* 2010, 230.

¹⁴⁸ A. NOLLAEMPER, *Kern van het internationaal publiekrecht*, Boom Juridisch Den Haag 2016, 333-372.

¹⁴⁹ A. NOLLAEMPER, *Kern van het internationaal publiekrecht*, Boom Juridisch Den Haag 2016, 333-372.

¹⁵⁰ A. NOLLAEMPER, *Kern van het internationaal publiekrecht*, Boom Juridisch Den Haag 2016, 333-372.

¹⁵¹ A. NOLLAEMPER, *Kern van het internationaal publiekrecht*, Boom Juridisch Den Haag 2016, 333-372.

¹⁵² C. JOYNER, C., "The Responsibility to Protect: Humanitarian Concern and the Lawfulness of Armed Intervention", *Virginia Journal of International Law* 2007, 702.

¹⁵³ Art. 24(1) en 39 Handv. Verenigde Naties.

¹⁵⁴ Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty (1 January 2001), <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>.

¹⁵⁵ S. BISCOP, "De verantwoordelijkheid tot bescherming: een argument voor humanitaire interventie", *Internationaal Humanitair Recht in de kijker* 2005, 35-45. C. KOESTER, "Looking beyond R2P for an answer to inaction in the Security Council" *Fla. J. Int'l L.* 2015, 377-397. E. GILLIGAN, "Redefining Humanitarian Intervention: The Historical Challenge of R2P" 2013, 21-39.; A. HEHIR, "From Human Security to the Responsibility to Protect: the co-option or the Dissent?" *Mich. St. Int'l L. Rev.* 2015, 675-699.

¹⁵⁶ S. BISCOP, "De verantwoordelijkheid tot bescherming: een argument voor humanitaire interventie", *Internationaal Humanitair Recht in de kijker* 2005, 35-45.

¹⁵⁷ S. BISCOP, "De verantwoordelijkheid tot bescherming: een argument voor humanitaire interventie", *Internationaal Humanitair Recht in de kijker* 2005, 35-45.

Handvest is opgenomen als uitzonderingsvoorwaarde op het principiële verbod op het gebruik van geweld.¹⁵⁸ Er zijn een hele reeks vragen die men zich kan stellen omtrent de bevoegdheid en geloofwaardigheid van de Veiligheidsraad: haar juridische capaciteit om militaire interventie te machtigen; de politieke wil om interventies te machtigen; het niet-representatief karakter van het lidmaatschap en de aan de Veiligheidsraad inherente institutionele problemen met het vetorecht van de permanente leden.¹⁵⁹

Ondanks deze voorbehouden waren de ICISS en de Algemene Vergadering van mening dat er geen beter geplaatst orgaan dan de Veiligheidsraad voorhanden is om zich te buigen over de problematiek van militaire interventies met humanitaire bescherming tot doel.¹⁶⁰ Op de Veiligheidsraad rust de zware taak om te beslissen over gevallen die een uitzondering op het beginsel van staatsovereïntiteit uitmaken.¹⁶¹ Het is ook de Veiligheidsraad die moet beslissen over het mobiliseren van militaire troepen om bedreigde bevolkingsgroepen te beschermen.¹⁶² Wanneer internationale consensus bereikt moet worden over het hoe en waarom van militaire interventie kan dit best gebeuren binnen het orgaan dat reeds door het Handvest gemachtigd werd in bepaalde uitzonderingssituaties militaire interventies te autoriseren.¹⁶³ Het ICISS-rapport stelt dat er moet nagedacht worden over een meer effectieve werking van de Veiligheidsraad, eerder dan te zoeken naar alternatieve instanties voor de machtiging van interventies onder R2P.¹⁶⁴

Het ICISS besloot in haar rapport dat er steeds een machtiging van de Veiligheidsraad moet gebeuren vooraleer militaire actie plaatsvindt.¹⁶⁵ Tenzij de VN-Veiligheidsraad zelf initiatief neemt dienen partijen die een interventie wensen hun verzoek formeel mede te delen aan de Veiligheidsraad.¹⁶⁶ Het Secretariaat-Generaal van de Verenigde Naties heeft overeenkomstig artikel 99 van het VN-Handvest over een initiatiefrecht ter zake.¹⁶⁷

De Veiligheidsraad moet prompt reageren op elk verzoek indien er aanwijzingen zijn dat een groot aantal mensenlevens bedreigd wordt of wanneer er beschuldigingen in de richting van etnische zuiveringen geuit worden.¹⁶⁸ Daarop zal gezocht worden naar een adequate verificatie van de

¹⁵⁸ S. BISCOP, "De verantwoordelijkheid tot bescherming: een argument voor humanitaire interventie", *Internationaal Humanitair Recht in de kijker* 2005,35-45.

¹⁵⁹ S. BISCOP, "De verantwoordelijkheid tot bescherming: een argument voor humanitaire interventie", *Internationaal Humanitair Recht in de kijker* 2005,35-45.

¹⁶⁰ S. BISCOP, "De verantwoordelijkheid tot bescherming: een argument voor humanitaire interventie", *Internationaal Humanitair Recht in de kijker* 2005,35-45.

¹⁶¹ A. NOLLAEMPER, *Kern van het internationaal publiekrecht*, Boom Juridisch Den Haag 2016, 333-370.

¹⁶² A. NOLLAEMPER, *Kern van het internationaal publiekrecht*, Boom Juridisch Den Haag 2016, 333-370.

¹⁶³ A. NOLLAEMPER, *Kern van het internationaal publiekrecht*, Boom Juridisch Den Haag 2016, 333-370.

¹⁶⁴ S. BISCOP, "De verantwoordelijkheid tot bescherming: een argument voor humanitaire interventie", *Internationaal Humanitair Recht in de kijker* 2005,35-45.

¹⁶⁵ S. BISCOP, "De verantwoordelijkheid tot bescherming: een argument voor humanitaire interventie", *Internationaal Humanitair Recht in de kijker* 2005,35-45.

¹⁶⁶ S. BISCOP, "De verantwoordelijkheid tot bescherming: een argument voor humanitaire interventie", *Internationaal Humanitair Recht in de kijker* 2005,35-45.

¹⁶⁷ S. BISCOP, "De verantwoordelijkheid tot bescherming: een argument voor humanitaire interventie", *Internationaal Humanitair Recht in de kijker* 2005,35-45.

beweringen door de Veiligheidsraad zelf en zal moeten worden afgewogen of de feiten van dien aard zijn dat ze een militaire interventie kunnen rechtvaardigen.¹⁶⁹

Artikel 42 van het VN-Handvest machtigt de Veiligheidsraad om in gevallen waarin niet-militaire maatregelen gefaald hebben, te beslissen over militaire maatregelen die zij nodig acht om de internationale vrede en veiligheid te bewaren of herstellen.¹⁷⁰ Tijdens de Koude Oorlog werd deze bevoegdheid nog strikt geïnterpreteerd maar naderhand is gebleken dat de Veiligheidsraad een ruime invulling hanteert wat betreft de invulling van "internationale vrede en veiligheid" als verantwoording voor interventie.¹⁷¹ In de praktijk werd een machtiging veelal gezien als internationaalrechtelijke legitimatie van een interventie.¹⁷²

Een belangrijke problematiek werpt zich op wanneer men de vraag stelt naar of de Veiligheidsraad haar eigen bevoegdheid kan overschrijden en constitutionele beperkingen – zoals artikel 2(7) Handvest – naast zich neer kan leggen.¹⁷³ In 1998 oordeelde het Internationaal Gerechtshof dat de VN-Veiligheidsraad wel degelijk gebonden is door de bepalingen van het Handvest.¹⁷⁴ Ondanks deze beslissing blijft deze problematiek eerder theoretisch – er is immers geen enkele rechtsbepaling voorhanden die het mogelijk maakt de beslissingen van de Veiligheidsraad te toetsen aan het Handvest.¹⁷⁵

In haar rapport gaf het ICISS ook aan dat er mogelijks bezwaren konden rijzen tegen de democratische legitimiteit van beslissingen van de Veiligheidsraad.¹⁷⁶ De Raad telt vijftien leden, wat moeilijk kan verdedigd worden als zijne representatief voor de internationale verhoudingen in de moderne tijd.¹⁷⁷ De Veiligheidsraad kan niet ter verantwoording geroepen worden door de internationale gemeenschap of door de Algemene Vergadering en is bovendien niet onderworpen aan juridisch toezicht.¹⁷⁸

Het grootste obstakel voor effectieve internationale reactie op wantoestanden is het vetorecht waarover de vijf permanente leden van de Veiligheidsraad beschikken.¹⁷⁹ Het idee dat werd geuit in het ICISS-Rapport was dat het onmogelijk te verdedigen valt dat het veto van één van de leden een ingrijpen tegen *mass atrocities* kan tegenhouden.¹⁸⁰ De ICISS steunde dan ook initiatieven die een

¹⁶⁸ S. BISCOP, "De verantwoordelijkheid tot bescherming: een argument voor humanitaire interventie", *Internationaal Humanitair Recht in de kijker* 2005,35-45.

¹⁶⁹ S. BISCOP, "De verantwoordelijkheid tot bescherming: een argument voor humanitaire interventie", *Internationaal Humanitair Recht in de kijker* 2005,35-45.

¹⁷⁰ S. BISCOP, "De verantwoordelijkheid tot bescherming: een argument voor humanitaire interventie", *Internationaal Humanitair Recht in de kijker* 2005,35-45.

¹⁷¹ S. BISCOP, "De verantwoordelijkheid tot bescherming: een argument voor humanitaire interventie", *Internationaal Humanitair Recht in de kijker* 2005,35-45.

¹⁷² S. BISCOP, "De verantwoordelijkheid tot bescherming: een argument voor humanitaire interventie", *Internationaal Humanitair Recht in de kijker* 2005,35-45.

¹⁷³ S. BISCOP, "De verantwoordelijkheid tot bescherming: een argument voor humanitaire interventie", *Internationaal Humanitair Recht in de kijker* 2005,35-45.

¹⁷⁴ S. BISCOP, "De verantwoordelijkheid tot bescherming: een argument voor humanitaire interventie", *Internationaal Humanitair Recht in de kijker* 2005,35-45.

¹⁷⁵ C. KOESTER, "Looking beyond R2P for an answer to inaction in the Security Council", *Florida Journal of International Law* 2015, 390-396.

¹⁷⁶ S. BISCOP, "De verantwoordelijkheid tot bescherming: een argument voor humanitaire interventie", *Internationaal Humanitair Recht in de kijker* 2005,35-45.

¹⁷⁷ S. BISCOP, "De verantwoordelijkheid tot bescherming: een argument voor humanitaire interventie", *Internationaal Humanitair Recht in de kijker* 2005,35-45.

¹⁷⁸ S. BISCOP, "De verantwoordelijkheid tot bescherming: een argument voor humanitaire interventie", *Internationaal Humanitair Recht in de kijker* 2005,35-45.

¹⁷⁹ S. BISCOP, "De verantwoordelijkheid tot bescherming: een argument voor humanitaire interventie", *Internationaal Humanitair Recht in de kijker* 2005,35-45.

¹⁸⁰ S. BISCOP, "De verantwoordelijkheid tot bescherming: een argument voor humanitaire interventie", *Internationaal Humanitair Recht in de kijker* 2005,35-45.

gedragscode voor de permanente leden voorstelden; wat zou betekenen dat een permanent lid zich bereid verklaart geen veto in te roepen in gevallen waarin haar eigen nationale belangen niet betrokken zijn.¹⁸¹

2.5. Aan R2P gerelateerde internationaalrechtelijke begrippen

2.5.1. R2P en staatssoevereiniteit¹⁸²

Het soevereiniteitsconcept omvat de juridische identiteit van een staat binnen het internationaal recht. In het domein van internationale relaties worden staten als gelijken beschouwd. Elke individuele staat beschikt over autoriteit binnen haar eigen territoriale grenzen en heeft de bevoegdheid om rechtsregels te maken en te doen naleven. Daarnaast heeft de staat ook het recht om andere staten te verbieden om te handelen binnen haar grenzen. Deze bevoegdheid werd voor lange tijd als absoluut aanzien. Door de eeuwen heen en vooral in de recente decennia werd soevereiniteit herformuleerd in termen die een samenvoeging zijn van rechten en verantwoordelijkheden. Soevereiniteit in de zin van R2P betekent dat de soevereine staat weliswaar autoriteit en zeggenschap behoudt binnen haar eigen territoriale grenzen zolang het haar verantwoordelijkheid tot bescherming en respect jegens haar bevolking naleeft en de mensenrechten beschermt.

Daarnaast is soevereiniteit niet simpelweg een concept of begrip met betrekking tot de interne aangelegenheden van een staat. Echter, soevereiniteit dient een dual doel. Binnen de staatsgrenzen belichaamt de soevereiniteit de uitoefening van het hoogste gezag. Extern, buiten de territoriale grenzen van een staat moet soevereiniteit gezien worden als de gelijkheid die er heerst tussen verschillende staten binnen de internationale gemeenschap. Het externe aspect van de soevereiniteit raakt dan weer het *non-interventiebeginsel*. De twee concepten zijn intergerelateerd, soevereiniteit omvat nationale vrijheden en bestemmingen en non-interventie omvat het principe dat verschillende staten elkaars soevereiniteit respecteren.

Het gegeven dat staten de soevereiniteit van andere staten dienen te respecteren brengt logischerwijs met zich mee dat ze de plicht hebben om niet te interveniëren in een andere staat en zich niet te mengen in interne aangelegenheden van die andere staat.

De bescherming van mensenrechten wint voortdurend aan belangrijkheid in de wereld zoals we die vandaag kennen. Een aanwijzing of deze toenemende relevantie wordt weerspiegeld door de toenemende erkenning dat staatsoevereiniteit kan worden gelimiteerd op basis van bescherming van het individu. R2P biedt een alternatieve interpretatie van deze soevereiniteit die in die zin ook de verplichting van een staat inzake de bescherming van haar onderhorigen omvat. R2P staat nog niet als internationaalrechtelijk bindende norm maar kan wel een invloed uitoefenen op internationaalrechtelijke rechtvaardigingsargumenten en de verhoging van de politieke

¹⁸¹ <http://www.globalr2p.org/media/files/2015-january-adams-veto-restraint-remarks.pdf>

¹⁸² Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty (1 January 2001), <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>; A. NO LKAEMPER, *Kern van het internationaal publiekrecht*, Boom Juridisch Den Haag 2016, 59-63.; M. J. A. HAUGH, "Beyond R2P: A Proposed Test for Legalizing Unilateral Armed Humanitarian Intervention" *Mil. L. Rev.* 2014, 1-69, 6.; C. CEULEMANS, "Staatssoevereiniteit en het gebruik van militair geweld: een ethisch normatieve analyse" *Ethische Perspectieven* 2013, 52-77.

consequenties verbonden aan een al dan niet reageren op mensenrechtenschendingen. De soevereiniteit brengt met zich mee dat een staat ook het non-interventiebeginsel moet naleven; met andere woorden een soevereine staat moet de soevereiniteit van andere staten respecteren. In principe wordt de soevereiniteit van een staat aldus niet als absoluut beschouwd.

De regeling van binnenstatelijke conflicten is veelal vastgelegd binnen de interne rechtsorde van een soevereine staat, maar op diezelfde staten rusten ook bepaalde verplichtingen die zij moeten vervullen als zijnde lidstaten binnen de internationale gemeenschap. Om aan deze verplichtingen te beantwoorden moet begrepen worden dat de soevereiniteit eerder een verantwoordelijkheid dan controle-element is, zowel in interne als in externe plichten en aangelegenheden. Het als verantwoordelijkheid omschreven soevereiniteitsbegrip moet volgens het rapport van de ICISS uitgebreid worden tot de "verantwoordelijkheid van een staat om de veiligheid van haar bevolking te beschermen".

2.5.2. R2P en het gebruik van geweld¹⁸³

Sinds de tweede Wereldoorlog is de bescherming van Vrede en Veiligheid meer en meer naar de voorgrond getreden als belangrijke taak van de Internationale Gemeenschap en de bijhorende rechtsorde.¹⁸⁴ Een gevolg hiervan is dat de grens tussen "internationale vrede en veiligheid" en "interne veiligheid" binnen staten aanzienlijk vervaagt.¹⁸⁵

De ontwikkeling van vrede en veiligheid is een relatief nieuwe taak; lange tijd was het zo dat geweld een legitiem middel was binnen de internationale betrekkingen.¹⁸⁶ De internationale rechtsorde had geen significante invloed op de afhandeling van conflicten die een bedreiging van vrede en veiligheid vormden binnen de landsgrenzen van individuele staten.¹⁸⁷ Het huidige systeem dat collectieve vrede en veiligheid moet waarborgen is grotendeels gecentraliseerd rond de VN-Veiligheidsraad die de beslissingsmacht heeft over of en in welke mate geweld tegen staten kan worden aangewend.¹⁸⁸ Daarnaast is er ook een bijzondere rol weggelegd voor regionale organisaties zoals de *Noord Atlantische Verdragsorganisatie* (hierna: NAVO), de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa, de Europese Unie, de Afrikaanse Unie, de Economische Gemeenschap van West-Afrikaanse staten en de Organisatie van Amerikaanse Staten die onder bepaalde voorwaarden door middel van geweld kunnen en mits machtiging kunnen optreden tegen gewapende conflicten.¹⁸⁹

¹⁸³ E. MASSINGHAM, "Military Intervention for humanitarian purposes: does the Responsibility to Protect advance the legality of the use of force for humanitarian means?" *International Review of the Red Cross* 2009, 803-829; . E. GILLIGAN, "Redefining Humanitarian Intervention: The Historical Challenge of R2P" 2013, 21-39.; A. HEHIR, "From Human Security to the Responsibility to Protect: the co-option or the Dissent?" *Mich. St. Int'l L. Rev.* 2015, 675-699.; Z. SAXON en L. PRATT, "From Cause to Responsibility: R2P as a Modern Just War" *U. Notre Dame Austl. L. Rev.* 2015, 135-172.; E. CAIRNS, "R2P and Humanitarian Action" *Global Resp. Protect* 2014, 146-161.; R. THAKUR en T.G. WEISS, "R2P: From Idea to Norm – and ACTION?" *Global Resp. Protect* 2009, 22-53.; "Beyond R2P: A Proposed Test for Legalizing Unilateral Armed Humanitarian Intervention" *Mil. L. Rev.* 2014, 1-69, 7-20.; A. J. BELLAMY, "The Responsibility to Protect and the problem of military intervention" *International Affairs* 2008, 615-639.; P. ALSTON en E. MACDONALD, "Human Rights, Intervention, and the Use of Force: Armed Intervention and the Foundational Problems of International Law.", in ALSTON, P., MACDONALD, E., (eds.), *Human Rights, Intervention, and the Use of Force*, Oxford Scholarship Online 2009. 32p.

¹⁸⁴ A. NOLLAEMPER, *Kern van het internationaal publiekrecht*, Boom Juridisch Den Haag 2016, 333-370.

¹⁸⁵ A. NOLLAEMPER, *Kern van het internationaal publiekrecht*, Boom Juridisch Den Haag 2016, 333.

¹⁸⁶ A. NOLLAEMPER, *Kern van het internationaal publiekrecht*, Boom Juridisch Den Haag 2016, 333-334.

¹⁸⁷ A. NOLLAEMPER, *Kern van het internationaal publiekrecht*, Boom Juridisch Den Haag 2016, 333-334.

¹⁸⁸ A. NOLLAEMPER, *Kern van het internationaal publiekrecht*, Boom Juridisch Den Haag 2016, 335-338.

¹⁸⁹ A. NOLLAEMPER, *Kern van het internationaal publiekrecht*, Boom Juridisch Den Haag 2016, 335-336.

Basisbeginsel wat betreft de handhaving van vrede en veiligheid is het verbod op interstatelijk geweld zoals vastgelegd in artikel 2, lid 4 VN-Handvest.¹⁹⁰ Op grond van artikel 2, lid 3 van datzelfde VN-Handvest dienen de VN-leden en de regionale organisaties hun internationale geschillen op “vreedzame wijze” op te lossen teneinde “de internationale vrede en veiligheid en de gerechtigheid niet in gevaar te brengen”.¹⁹¹

Het verbod op het gebruik van interstatelijk geweld geldt niet voor wat betreft geweld gepleegd binnen de landsgrenzen van een individuele staat. Het staat een land dan ook in beginsel vrij om geweld te gebruiken tegen opstandige groeperingen binnen die staten.¹⁹²

Hoofdstuk VI en VII van het VN-Handvest voorzien dan weer in uitzonderingen op het verbod op geweld. Geweld kan binnen de legitieme grenzen van het VN-Handvest worden aangewend indien gemachtigd door de VN of ter zelfverdediging.¹⁹³ Het VN-Handvest legt de verantwoordelijkheid voor de handhaving van internationale vrede en veiligheid bij de VN-Veiligheidsraad en in ondergeschikte mate bij de Algemene Vergadering.¹⁹⁴ Hoofdstuk VI geeft de Veiligheidsraad de bevoegdheid conflicten te onderzoeken teneinde vast te stellen of er zich wel degelijk een gevaar voor de internationale vrede en veiligheid manifesteert, en in voorkomend geval heeft de Veiligheidsraad de mogelijkheid om aanbevelingen te doen.¹⁹⁵¹⁹⁶ Indien de maatregelen aanbevolen op grond van Hoofdstuk VI niet volstaan, kan de Veiligheidsraad opteren om afhankelijk van de instemming van staten over te gaan tot handelen op grond van Hoofdstuk VII.¹⁹⁷

¹⁹⁰ Art. 2 (4) Handv. Verenigde Naties.

¹⁹¹ Art. 2(3) Handv. Verenigde Naties en A. NO LLKAEMPER, *Kern van het internationaal publiekrecht*, Boom Juridisch Den Haag 2016, 336.

¹⁹² A. NO LLKAEMPER, *Kern van het internationaal publiekrecht*, Boom Juridisch Den Haag 2016, 338-347.

¹⁹³ A. NO LLKAEMPER, *Kern van het internationaal publiekrecht*, Boom Juridisch Den Haag 2016, 350-357..

¹⁹⁴ A. NO LLKAEMPER, *Kern van het internationaal publiekrecht*, Boom Juridisch Den Haag 2016, 333-334.

¹⁹⁵ Art 34 Handv. Verenigde Naties.

¹⁹⁶ 36 lid 1 Handv. Verenigde Naties.

¹⁹⁷ A. NO LLKAEMPER, *Kern van het internationaal publiekrecht*, Boom Juridisch Den Haag 2016, 343-353.

2.5.2.1. R2P en Humanitaire interventie¹⁹⁸

Critici vrezen dat R2P een recreatie is van een eerder verworpen geweldsinstrument: de *Humanitaire Interventie* (hierna: HI). Volgens hen bestaat het gevaar dat R2P leidt tot interventies in interne aangelegenheden met als schijnbaar doel het beschermen van burgerbevolking.¹⁹⁹

Er bestaat geen formeel juridische definitie van het begrip HI.²⁰⁰ Het basisprincipe is dat buitenstatelijke machten het recht hebben te interveniëren door middel van militaire acties op het grondgebied een staat om een bevolking te beschermen tegen wreedheden.²⁰¹ De term HI kwam in beeld tijdens de jaren negentig na de Koude Oorlog. In het destijds nieuwe politieke klimaat werden de Verenigde Naties gezien als de best geplaatste instantie om deze interventies te leiden.

De conflicten in Somalië en Bosnië brachten de complexiteit van Humanitaire Interventie reeds aan het licht.²⁰² De internationale gemeenschap slaagde er niet in het geweld en de wreedheden een halt toe te roepen en de Veiligheidsraad werd verlamd door politieke verdeeldheid. Later slaagde de Internationale Gemeenschap er wederom niet in de wreedheden in Rwanda aan te pakken. Er was een duidelijk gebrek aan politieke wil, autoriteit en militaire bekwaamheid – drie factoren die essentieel zijn voor het instellen van Humanitaire Interventie. Na het Rwandees conflict in 1994 was men ervan overtuigd dat individuele interventies door regionale organisaties of door machtige staten beter geschikt waren om de wreedheden tegen bevolkingsgroepen tegen te gaan.²⁰³ De NAVO-interventie in Kosovo en de daar bijhorende wantoestanden werden dan weer gezien als een bedreiging voor sommige – zuidelijke staten. Daar werd gevreesd voor een heropstanding van imperialistische wereldmachten. Men zag in de NAVO-interventie duidelijk tekenen dat Humanitaire Interventie kon misbruikt worden door machtige staten die de mogelijkheid zagen zich te mengen in interne aangelegenheden van een welbepaalde staat, en aldus zo de soevereiniteit van die staat konden ondermijnen. Bij aanvang van de eenentwintigste eeuw was het duidelijk geworden dat HI geen toekomst had. Naast de afkerige houding van het merendeel van de VN-lidstaten was er ook een toenemende overtuiging dat op de internationale gemeenschap een verplichting rust ter bescherming van burgerbevolking tegen grootschalige wreedheden in elk soort omstandigheden, en niet enkel in oorlogstijd. Het ICISS-rapport trachtte een antwoord te bieden op voorgenoemde problematiek en stelde een nieuw concept voor ter vervanging en niet ter recreatie van het concept van Humanitaire Interventie.

Bij R2P werd de focus verschoven van het recht op interventie naar de internationale verantwoordelijkheid tot bescherming van slachtoffers van bepaalde humanitaire crisissen. De nadruk werd gelegd op de verantwoordelijkheid van staten en van de internationale gemeenschap

¹⁹⁸ A. NOLLKAEMPER, *Kern van het internationaal publiekrecht*, Boom Juridisch Den Haag 2016, 357-358.; D. GIERYCZ, "From Humanitarian Intervention tot Responsibility to protect", *Criminal Justice Ethics* 2010, 110-128.; R. THAKUR en T.G. WEISS, "R2P: From Idea to Norm – and ACTION?" *Global Resp. Protect* 2009, 32-36.; A. J. BELLAMY, "The Responsibility to Protect and the problem of military intervention" *International Affairs* 2008, 615-639.

¹⁹⁹ D. GIERYCZ, "From Humanitarian Intervention to Responsibility to protect", *Criminal Justice Ethics* 2010, 110.

²⁰⁰ D. GIERYCZ, "From Humanitarian Intervention to Responsibility to protect", *Criminal Justice Ethics* 2010, 110.

²⁰¹ D. GIERYCZ, "From Humanitarian Intervention to Responsibility to protect", *Criminal Justice Ethics* 2010, 110-112.

²⁰² D. GIERYCZ, "From Humanitarian Intervention to Responsibility to protect", *Criminal Justice Ethics* 2010, 110-112.

²⁰³ D. GIERYCZ, "From Humanitarian Intervention to Responsibility to protect", *Criminal Justice Ethics* 2010, 110-112.

om burgers te beschermen tegen genocide, massamoord en grootschalige etnische zuivering. Het ICISS-rapport trachtte een duidelijker, beter afgelijnde gedragscode voor Humanitaire Interventies te bewerkstelligen. Dit gebeurde door militaire interventie in kader van R2P enkel te autoriseren als "last resort" en enkel in gevallen van grootschalige verliezen van mensenlevens of grootschalige gevallen van etnische zuivering. Het rapport benadrukte expliciet het gebruik van militaire interventie als uitzonderingsmaatregel. R2P werd daaropvolgend erkend tijdens de Wereldtop van 2005 middels goedkeuring van de *Protection Clause*, vastgelegd in artikelen 138 en 139 van het *Outcome Document*.²⁰⁴ HI heeft nooit eenzelfde erkenning genoten.

Wanneer men R2P vergelijkt met het eerder Humanitaire Interventieconcept kan men stellen dat door goedkeuring van de *Protection-Clause* het R2P-concept voor het eerst officieel internationaal aanvaard werd.²⁰⁵ Het werd unaniem aangenomen door zowel de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties als door de Veiligheidsraad waardoor het een politieke en juridische status kreeg.²⁰⁶ HI kende nooit een soortgelijke erkenning.²⁰⁷ Daarnaast werd de toepassing van R2P gelimiteerd tot vier gevallen van wreedheden tegen de mensheid. Het toepassingsgebied van HI werd nooit duidelijk omschreven.²⁰⁸ In tegenstelling tot HI legt de *Protection Clause* de nadruk op de verplichting die rust op de verschillende actoren om hun burgerbevolking te beschermen en niet meer op het recht van buitenstaanders om te interveniëren²⁰⁹. Hierdoor draagt R2P toe aan het breder concept van "soevereiniteit als verantwoordelijkheid", een gedachtegang die ondanks gebrek aan volledige acceptatie steeds aan steun wint.²¹⁰

²⁰⁴ D. GIERYCZ, "From Humanitarian Intervention to Responsibility to protect", *Criminal Justice Ethics* 2010, 113-114.

²⁰⁵ D. GIERYCZ, "From Humanitarian Intervention to Responsibility to protect", *Criminal Justice Ethics* 2010, 110-114.

²⁰⁶ P. ALSTON en E. MACDONALD, "Human Rights, Intervention, and the Use of Force: Armed Intervention and the Foundational Problems of International Law.", in ALSTON, P., MACDONALD, E., (eds.), *Human Rights, Intervention, and the Use of Force*, Oxford Scholarship Online 2009. 32 p.

²⁰⁷ D. GIERYCZ, "From Humanitarian Intervention to Responsibility to protect", *Criminal Justice Ethics* 2010, 110-114.

²⁰⁸ P. ALSTON en E. MACDONALD, "Human Rights, Intervention, and the Use of Force: Armed Intervention and the Foundational Problems of International Law.", in ALSTON, P., MACDONALD, E., (eds.), *Human Rights, Intervention, and the Use of Force*, Oxford Scholarship Online 2009. 32 p.

²⁰⁹ Z. SAXON en L. PRATT, "From Cause to Responsibility: R2P as A Modern Just War.", *Notre Dame Austl. L. Rev.* 2015, 135 – 172.

²¹⁰ D. GIERYCZ, "From Humanitarian Intervention to Responsibility to Protect", *Criminal Justice Ethics* 2010, 114-116. en P. ALSTON en E. MACDONALD, "Human Rights, Intervention, and the Use of Force: Armed Intervention and the Foundational Problems of International Law.", in ALSTON, P., MACDONALD, E., (eds.), *Human Rights, Intervention, and the Use of Force*, Oxford Scholarship Online 2009. 32 p.

Deel II: R2P en de Arabische Lente in Libië en Syrië – een evaluatie van de praktische toepassing van het concept

In het tweede gedeelte van onderhavig onderzoek zal worden nagegaan of en op welke wijze R2P een rol speelde tijdens de conflicten in Libië en Syrië, de twee - wellicht belangrijkste - conflicten die de wereld beroerden tijdens de eenentwintigste eeuw. Het tweede decennium van deze eenentwintigste eeuw werd gekenmerkt door de Arabische Lente, de bloederige en schrijnende conflicten in het Midden-Oosten waarvan de gevolgen nog steeds prominent onder de aandacht komen en waarvan, in het geval van Syrië, het einde nog niet meteen in zicht lijkt te zijn. Het is belangrijk om voor elk van de twee conflicten na te gaan of R2P werd ingeroepen en indien dit het geval was, op welke wijze R2P geïmplementeerd werd. Aan de hand van deze casestudies zullen dan eventuele pijnpunten omtrent de juridische en praktische toepassing van het R2P-beginsel worden blootgelegd.

1. Libië: een lichtend voorbeeld wat betreft de implementatie van R2P? of toch niet?²¹¹

Als reactie op de toenemende protesten eind februari 2010 kondigde de reeds tweeënveertig jaar aan de macht zijnde Kolonel Muammar Kadhafi publiekelijk aan dat hij de protestanten zou vervolgen en terechtstellen, al zou hij hiervoor zijn troepen moeten mobiliseren om van deur tot deur naar hen te zoeken. Hij verklaarde de oorlog aan de vreedzame protesteers en droeg de ordetroepen op om met scherp te schieten bij manifestaties en zelfs tijdens een begrafenis openden de troepen het vuur. Honderden mensen kwamen om tegen het einde van de maand.²¹²

De internationale gemeenschap werd in dit vroege stadium van het conflict reeds gealarmeerd en er werd gevreesd voor massale slachtingen van burgers. De Hoge Commissaris voor Mensenrechten van de VN verklaarde haar bezorgdheid en drong aan bij de VN-veiligheidsraad om onmiddellijk actie ter zake te ondernemen. Slechts enkele dagen na de bloederige neerslag van de protesten mobiliseerde de Raad voor Mensenrechten een zogenaamd "fact-finding committee" om de gebeurtenissen in Libië te onderzoeken en de Algemene Vergadering van de VN werd dringend verzocht om het VN-lidmaatschap van het land op te heffen²¹³. Een dag later, op 26 februari kwam de VN-Veiligheidsraad samen en kwam met een tot dan toe ongeziene snelheid tot een akkoord ter zake wat resulteerde in Resolutie 1970 van de VN-veiligheidsraad.²¹⁴

De daaropvolgend door de VN-Veiligheidsraad genomen Resolutie 1973 betekende een ommekeer in het verloop van de gebeurtenissen. Libië was gefaald in de nakoming van de eerder genomen Resolutie 1970 en als reactie hierop werden dwangmaatregelen die inbreuk zouden maken op de nationale soevereiniteit van Libië geautoriseerd door de Veiligheidsraad. De te nemen dwangmaatregelen kregen door de voorafgaande autorisatie van de Veiligheidsraad legitimiteit conform Hoofdstuk VI en VII van het VN-Handvest en de bepalingen die uitzonderingen op het non-

²¹¹ <http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/crises/crisis-in-libya>

²¹² <https://www.theguardian.com/world/2011/feb/20/libya-protests-benghazi-muammar-qaddafi>

²¹³ Resolutie 14/1 van de Human Rights Council van de Verenigde Naties (2 juni 2010), *UN Doc. A/HRC/RES/14/1* (2010).

²¹⁴ S.ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melbourne Journal of International Law* 2012, 2-3.

interventiebeginsel inhouden. De Noord Atlantische Verdragsorganisatie (hierna: NAVO) werd gemachtigd om geweld in te zetten.²¹⁵

Vermits het conflict een significante verandering had ondergaan gingen in september 2011 onderhandelingen omtrent een nieuwe Resolutie van de Veiligheidsraad van start. Kolonel Kadhafi was verdreven en werd geacht zich ergens schuil te houden en het geweld op het Libische grondgebied was sterk afgenomen. Men kon beginnen te denken aan hoe het verder zou moeten in de toekomst en aan de afschaffing van eerder door de Veiligheidsraad genomen of gemandateerde dwangmaatregelen. Het resultaat van de gesprekken werd vertaald in Resolutie 2009.²¹⁶ Een VN-hulpmissie werd gemandateerd, de bevrozing van de overzeese middelen werd ongedaan gemaakt en het wapenembargo werd opgeheven zodat de nieuwe Libische Regering geleidelijk zelf in de veiligheid van haar burgerbevolking en VN-diplomaten en hulpverleners zou kunnen voorzien.²¹⁷

De gemandateerde humanitaire hulpmissie zou het herstel van het openbare leven, de openbare orde en veiligheid tot doel hebben. De rechtsstaat zou weertoe passing moeten vinden en een nieuwe grondwet diende te worden geschreven. Een overgang in het rechterlijk systeem en een aanhoudende permanente bescherming van de mensenrechten zouden bewerkstelligd en gewaarborgd moeten worden. Naast deze eerder juridisch en institutionele uitdagingen zou ook aandacht besteed worden aan economisch herstel van het land.²¹⁸

De interventie in Libië was de eerste militaire interventie gesteund op R2P. Naderhand, na een zekere normalisatie van de situatie in het land kon de hele operatie geëvalueerd worden. Het doel van de missie was de bescherming van de burgerbevolking voor misdaden tegen de mensheid, een doel dat achteraf gezien als volbracht beschouwd kon worden. Het was weinig aannemelijk dat het regime zonder de interventie zou zijn opgehouden met het gewelddadig reageren op de protesten van destijds. Vooraleer militaire actie nog maar geopperd werd was de Libische regering reeds meermaals verzocht de wandaden tegen haar bevolking – misdaden die al van bij aanvang van het conflict konden worden bewezen – een halt toe te roepen, zowel door de VN-Veiligheidsraad als door Regionale Arabische en Afrikaanse organisaties. Het was nadat de regering in kwestie geen navolging gaf aan de officiële druk bij wege van Resolutie 1970 dat militaire interventie op het agenda kwam te staan. Resolutie 1973 werd redelijk snel aangenomen en het feit dat daags na de aanname van deze legitieme basis voor de interventietroepen aan hun missie konden beginnen wijzen op een effectieve en efficiënte inschatting en behandeling van het conflict door VN-Veiligheidsraad. In eerdere conflicten werd de Veiligheidsraad regelmatig bekritiseerd omwille van trage besluitvorming waardoor de genomen acties meer dan eens veel te laat in het verloop van het conflict bewerkstelligd konden worden.²¹⁹

²¹⁵ M.M. TUCKER, "Lines in the Sand: Drawing Meaningful Contours for the Responsibility to Protect Doctrine", *National Security Law Brief*, 25 – 46.

²¹⁶ Resolutie 2009 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (16 september 2011), *UN Doc. S/RES/2009* (2011).

²¹⁷ Resolutie 2009 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (16 september 2011), *UN Doc. S/RES/2009* (2011).

²¹⁸ Resolutie 2009 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (16 september 2011), *UN Doc. S/RES/2009* (2011).

²¹⁹ G. CRONOGUE, "Responsibility to Protect: Syria – The Law, Politics and Future of Humanitarian Intervention Post Libya", *International Humanitarian Legal Studies* 2012, 124 – 159.

Ondanks het feit dat de burgerbevolking door de interventie waarschijnlijk gevrijwaard bleef van grovere mensenrechtenschendingen vanwege het regime waren echter niet alle reacties naderhand onverdeeld positief. Zoals eerder aangehaald werd Resolutie 1973 weliswaar aangenomen maar het feit dat dat verschillende leden van de VN-Veiligheidsraad die zich onthielden van de stemming bedenkingen hadden met de inhoud en draagwijdte van de bepalingen kan niet genegeerd worden.

Achteraf benadrukken deze landen dat de resolutie geen mandaat voorzag voor de verdere uitbreiding en intensifiëring van de militaire grondoperatie. Initieel had de NAVO-operatie een relatief neutraal karakter, het doel was immers de bescherming van de gehele burgerbevolking. De omstandigheid dat de NAVO-troepen naarmate het conflict vorderde streken aan de zijde van de rebellen deed achteraf menig wenkbrauwen fronsen.²²⁰

Daarnaast rezen er vragen omtrent het vooropgestelde doel van de missie.²²¹ Bij aanvang was het legitiem doel de bescherming van burgers, maar zeker naarmate de militaire acties intenser toenamen leek men hiervan af te wijken. Critici menen dat het doel uiteindelijk verschoof van de initiële burgerbescherming naar het omverwerpen van het totalitaire regime dat reeds decennia aan de macht was in Libië. Volgens hen kon Resolutie 1973 absoluut niet worden uitgebreid of zelfs uitgehold door militaire inmenging in een burgeroorlog of de gewelddadige verwijdering van de machtshebbers.²²² De meningen verschillen maar over een bepaald aspect kan niet gediscussieerd worden: de interventie werd voorafgaandelijk geautoriseerd door de VN-Veiligheidsraad en was aldus legitiem en in overeenstemming met de bepalingen van het VN-Handvest.

1.1. Evaluatie van de genomen maatregelen aan de hand van de R2P- doctrine

De R2P-doctrine werd als concept algemeen aanvaard als concept tijdens de Wereldtop in 2005 (zie DEEL I) in de artikelen 138 en 139 van het *Outcome Document* en later in Resolutie 1974. In 2009 verduidelijkte het Secretariaat-Generaal – na toenemende kritiek van opkomende wereldmachten – van de Verenigde Naties hoe R2P geïmplementeerd zou dienen te worden.²²³ Daarnaast kwam het met aanbevelingen ter zake om de R2P-kritische landen te overtuigen het concept te aanvaarden en zeker toe te passen.²²⁴ Om van R2P te kunnen spreken moet een driepijlerstructuur doorlopen worden. De eerste pijler bevat een redelijk logische gevolgstelling van de verplichting die op een staat rusten met betrekking tot hun bevolking in een wereld die de beweging maakt naar "Human Security".²²⁵ Daarnaast bevat R2P drie soorten van verantwoordelijkheden zijnde de verantwoordelijkheid tot preventie, de verantwoordelijkheid tot reactie tijdens een conflict en de verantwoordelijkheid tot wederopbouw in de nasleep van een conflict.

²²⁰ S.J. ROSE, "Moving Forward with the Responsibility to Protect: Using Political Inertia to Protect Civilians", *Int'l & Comp. L. Rev.* 2014, 209 – 240.

²²¹ O. STUENKEL, "The BRICS and the Future of R2P – Was Syria or Libya the Exception?", *Global Resp. to Protect* 2014, 3 – 28.

²²² E. PHILIPS, "The Libyan Intervention: Legitimacy and the Challenges of the Responsibility to Protect Doctrine", *The Denning Law Journal* 2012, 39 – 64.

²²³ Report of the Secretary-General of the United Nations on Implementing the Responsibility to Protect (12 January 2009), *UN Doc. A/63/677*(2009).

²²⁴ O. STUENKEL, "The BRICS and the Future of R2P – Was Syria or Libya the Exception?", *Global Resp. Protect* 2014, 11.

²²⁵ G. EVANS, "From Humanitarian Intervention to Responsibility to Protect", *Wis. Int'l L.J.*, 2006, 706; § 138 A.V. Resolutie 60/1 van 24 October 2005 (Aangenomen bij Resolutie A.V. 63/308 van 7 oktober 2009).

1.1.1. Libisch conflict getoetst aan driepijlerstructuur R2P

Pijler 1: Elke staat heeft de Verantwoordelijkheid tot bescherming van haar bevolking tegen *mass-atrocity crimes* die grootschalige verliezen van mensenlevens dreigen te veroorzaken.

Over de eerste pijler kan men kort zijn: de erkenning door de internationale gemeenschap wat betreft het bestaan van de verantwoordelijkheid tot bescherming werd reeds in 2005 bewerkstelligd in het meermaals aangehaalde *Outcome Document*. In casu rustte er op de Libische overheid, net zoals op alle overheden, de verantwoordelijkheid tot bescherming van haar burgerbevolking tegen massale wreedheden. Daarnaast verwijst de VN-Veiligheidsraad in de preambules van Resoluties 1970 en 1973 expliciet naar R2P.

Pijler 2: De Internationale Gemeenschap heeft de verantwoordelijkheid tot het aanmoedigen en bijstaan van individuele staten in het vervullen van haar verantwoordelijkheid tot bescherming.

De verantwoordelijkheid die volgens de tweede pijler rust op de internationale gemeenschap uit zich in casu onder meer in Resolutie 1970 waarin de VN-Veiligheidsraad de Libische regering formeel herinnerde aan de op haar rustende verplichting:

*"Recalling the Libyan authorities' responsibility to Protect its population"*²²⁶

*"Reiterating the responsibility of the Libyan authorities to protect the Libyan population and reaffirming that parties to armed conflicts bear the primary responsibility to take all feasible steps to ensure the protection of civilians"*²²⁷

Daarnaast werd in paragraaf 2 met aandrang gevraagd werd om actie te ondernemen:

"2. Urges the Lybian authorities to:

(a) Act with the utmost restraint, respect human rights and international humanitarian law, and allow immediate acces for international human rights monitors;

(b) Ensure the safety of all foreign nationals and their assets and facilitate the departure of those wishing to leave the country;

(c) Ensure the safe passage of humanitarian and medical supplies, and humanitarian agencies and workers, into the country; and

(d) Immediately lift restrictions on all forms of media"

²²⁶ Resolutie 1970 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (26 februari 2011), *UN Doc. S/RES/1970* (2011).

²²⁷ Resolutie 1970 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (26 februari 2011), *UN Doc. S/RES/1970* (2011).

Pijler 3: Wanneer staten manifest falen in hun Verantwoordelijkheid tot Bescherming van hun bevolking, dan moet de Internationale Gemeenschap bereid zijn vastberaden gepaste collectieve actie te ondernemen en dit binnen een redelijke termijn en in overeenstemming met het VN-Handvest.

Uit de preambules van Resoluties 1970 en 1973 kan worden afgeleid dat de Veiligheidsraad het bewezen acht dat er in Libië grootschalige en systematische mass-atrocities - mensenrechtenschendingen plaatsvonden én dat er geweld gepleegd door de overheid tegen de burgerbevolking.²²⁸ Enkele voorbeelden uit de teksten van de resoluties in kwestie:

*"Deploring the gross and systematic violation of human rights, including the repression of peaceful demonstrators, expressing deep concern at the deaths of civilians, and rejecting unequivocally the incitement to hostility and violence against the civilian population made from the highest level of the Libyan government"*²²⁹

*"Condemning the gross and systematic violation of human rights, including arbitrary detentions, enforced disappearances, torture and summary executions, Further condemning acts of violence and intimidation committed by the Libyan authorities against journalists, media professionals and associated personnel and urging these authorities to comply with their obligations under international humanitarian law as outlined in resolution 1738 (2006), Considering that the widespread and systematic attacks currently taking place in the Libyan Arab Jamahiriya against the civilian population may amount to crimes against humanity"*²³⁰

*"Determining that the situation in the Libyan Arab Jamahiriya continues to constitute a threat to international peace and security"*²³¹

Verder werd R2P ook uitdrukkelijk in de preambule van de Resolutie vermeld.²³² Dat het geweld uitging van de overheid impliceert al dat de Libische Staat niet voldeed aan haar verplichting tot bescherming van haar burgerbevolking waardoor R2P in werking kon treden. Het falen van Libië in het volbrengen van de op haar rustende verplichting bracht met zich mee dat het volgens de derde pijler van R2P aan de Internationale Gemeenschap was om deze verplichting op zich te nemen, ook al werd deze verplichting nergens uitdrukkelijk in de Resolutie aangehaald.

Resolutie 1970 eiste de onmiddellijke stopzetting van de wreedheden begaan tegen de Libische burgers. De te nemen collectieve actiemaatregelen, gesteund op Hoofdstuk VII van het VN-Handvest – en dan vooral op artikel 41 – werden duidelijk vastgesteld in de paragrafen 4 – 21. Deze maatregelen bestonden uit onder andere een wapenembargo, reisverbod, etc.²³³ In paragraaf 26 drukte de Veiligheidsraad haar bereidheid uit om eventueel aanvullende actie te ondernemen.²³⁴ Er werd voorzien in een termijn van 120 dagen waarin de voortgang en doeltreffendheid en noodzaak van de vastgesteld dwangmaatregelen geëvalueerd zou worden.²³⁵ De Libische regering verzocht de

²²⁸ Resolutie 1970 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (26 februari 2011), *UN Doc. S/RES/1970* (2011). §1-2.

²²⁹ Resolutie 1970 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (26 februari 2011), *UN Doc. S/RES/1970* (2011).

²³⁰ Resolutie 1973 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (17 maart 2011), *UN Doc. S/RES/1973* (2011).

²³¹ Resolutie 1973 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (17 maart 2011), *UN Doc. S/RES/1973* (2011).

²³² Resolutie 1970 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (26 februari 2011), *UN Doc. S/RES/1970* (2011). §4-9.

²³³ Resolutie 1970 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (26 februari 2011), *UN Doc. S/RES/1970* (2011). §9-24.

²³⁴ Resolutie 1970 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (26 februari 2011), *UN Doc. S/RES/1970* (2011). §26.

²³⁵ Resolutie 1970 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (26 februari 2011), *UN Doc. S/RES/1970* (2011).

Veiligheidsraad de maatregelen te schorsen maar bleef doorgaan met het schenden van de mensenrechten van haar burgerbevolking.²³⁶

Later, nadat er geen gevolg gegeven werd aan de eisen van de Internationale Gemeenschap door de Libische Regering, besloot de Veiligheidsraad verdere actie te ondernemen. Deze nieuwe acties werden vastgelegd in Resolutie 1973.²³⁷ In kernparagraaf 4 is het door de Veiligheidsraad gegeven mandaat tot het nemen van maatregelen ter "Protection of civilians" omschreven als:

*§4. Authorizes Member States that have notified the Secretary-General, acting nationally or through regional organizations or arrangements, and acting in cooperation with the Secretary-General, **to take all necessary measures, notwithstanding paragraph 9 of resolution 1970 (2011), to protect civilians and civilian populated areas under threat of attack in the Libyan Arab Jamahiriya, including Benghazi, while excluding a foreign occupation force of any form on any part of Libyan territory**, and requests the Member States concerned to inform the Secretary-General immediately of the measures they take pursuant to the authorization conferred by this paragraph which shall be immediately reported to the Security Council;*²³⁸

Daarnaast voorzien paragrafen 5-12 in een "No Fly Zone".²³⁹ Paragrafen 13 tot en met 16 beschrijven dan weer hoe het wapenembargo zou worden afgedwongen.²⁴⁰ In paragrafen 17 en 18 wordt een ban op het vluchtverkeer opgelegd en in paragrafen 19 tot en met 22 wordt bepaald hoe bepaalde middelen bevroren worden.²⁴¹

Resolutie 1973 betekende een ommekeer in het verloop van de gebeurtenissen. Libië was gefaald in de nakoming van de eerder genomen Resolutie 1970 en als reactie hierop werden voor het eerst dwangmaatregelen die inbreuk zouden maken op de nationale soevereiniteit van Libië geautoriseerd door de Veiligheidsraad.²⁴² De te nemen dwangmaatregelen kregen door de voorafgaande autorisatie van de Veiligheidsraad legitimiteit conform Hoofdstuk VI en VII van het VN-Handvest en de bepalingen die uitzonderingen op het non-interventiebeginsel inhouden.²⁴³ De Noord Atlantische Verdragsorganisatie werd gemachtigd om militaire actie in te zetten.²⁴⁴ Immers, Resolutie 1973 voorzorg in paragraaf 4 de mogelijkheid tot het nemen van "alle noodzakelijk geachte maatregelen" met als doel heeft de bescherming van de burgerbevolking in het conflictgebied.²⁴⁵ De Veiligheidsraad zag voldoende bewijs voor het voorhanden zijn van gedane misdaden tegen de mensheid. Er zou

²³⁶ P.D. WILLIAMS, "The Road to Humanitarian War in Libya", *Global Responsibility to Protect*, 251; S.ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melbourne Journal of International Law* 2012, 5.

²³⁷ Resolutie 1973 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (17 maart 2011), *UN Doc. S/RES/1973* (2011).

²³⁸ Resolutie 1973 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (17 maart 2011), *UN Doc. S/RES/1973* (2011). §4.

²³⁹ Resolutie 1973 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (17 maart 2011), *UN Doc. S/RES/1973* (2011). §5-12.

²⁴⁰ Resolutie 1973 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (17 maart 2011), *UN Doc. S/RES/1973* (2011). §13-16.

²⁴¹ Resolutie 1973 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (17 maart 2011), *UN Doc. S/RES/1973* (2011). §19-22.

²⁴² Resolutie 1973 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (17 maart 2011), *UN Doc. S/RES/1973* (2011).

²⁴³ Resolutie 1973 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (17 maart 2011), *UN Doc. S/RES/1973* (2011). §4, §8.

²⁴⁴ K. HUMAN, "Libië: Responsibility to Protect en de NAVO", *Internationale Spectator* 2011, 26-28.,

²⁴⁵ M.M. TUCKER, "Lines in the Sand: Drawing Meaningful Contours for the Responsibility to Protect Doctrine", *National Security Law Brief* 2015, 25 - 46.

aldus militaire actie mogelijk zijn wanneer deze tot doel de bescherming van burgers heeft tegen deze handelingen, een militaire interventie onder R2P.²⁴⁶ Luttele dagen na de aanname van Resolutie 1973 begon de NAVO in kader van operatie *Unified Protector* met haar bombardementen op overheidsinstallaties en gebouwen in Libië en ook ter zee werden militaire maatregelen genomen.²⁴⁷ Ondanks wat de snelle aanname van de Resolutie zou kunnen doen vermoeden, was er verdeeldheid onder de leden van de VN-Veiligheidsraad. Onder meer Rusland, China, Duitsland en India hadden bedenkingen bij de inhoudsbepalingen. Rusland en China, haalden het non-interventiebeginsel aan als bezwaar maar besloten hun Veto dat de totstandkoming van Resolutie 1973 zou voorkomen niet in te zetten, onder meer door het feit dat mogelijke militaire grondbezetting uitgesloten werd in de tekst van de resolutie ("**while excluding a foreign occupation force of any form on any part of Libyan territory**").²⁴⁸

Ondanks het initieel succes van deze acties bleken sommige delen van het land moeilijker te bevrijden waarop de NAVO haar doelwitten en haar actiegebied uitbreidde. De bombardementen beroerden de gemoederen en de NAVO werd verweten niet efficiënt en niet doelgericht te handelen, ook door Libische grondtroepen en rebellengroepen die aan dezelfde zijde zouden horen te vechten. Deze verdeeldheid over de manier waarop actie werd ondernomen leidde onder meer tot het besef dat zolang de Libische Regering aan de macht was, de militaire actie haar doel – de bescherming van burgerbevolking – niet zou kunnen volbrengen. De vraag rees of het VN-mandaat dat de interventie legitimeerde zich nog verder zou kunnen uitstrekken met inbegrip van bombardementen op olievelden en elektriciteitscentrales of op het bombarderen van de heersende elite, waaronder Kolonel Kadhafi zelf. Daar de NAVO gemandateerd was om "alle mogelijke maatregelen ter bescherming van de burgerbevolking" te nemen, was het bijzonder moeilijk om een duidelijk afgelijnde afbakening te maken omtrent welke acties nu wel of niet onder het mandaat vielen. De algemene gedachte was dat zolang Kadhafi aan de macht was, er geen veilige situatie zou bestaan voor de burgers en dus werd overgegaan tot een intense oorlog die ten einde liep einde zomer 2011.²⁴⁹

²⁴⁶ http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2011_10/20111005_111005-factsheet_protection_civilians.pdf.

²⁴⁷ E. PHILIPS, "The Libyan Intervention: Legitimacy and the Challenges of the Responsibility to Protect Doctrine", *The Denning Law Journal* 2012, 39 – 64.

²⁴⁸ E. PHILIPS, "The Libyan Intervention: Legitimacy and the Challenges of the Responsibility to Protect Doctrine", *The Denning Law Journal* 2012, 39 – 64.

²⁴⁹ G. WILSON, "Applying the Responsibility to Protect to the Arab Spring", *Liverpool Law Rev.* 2014, 157 – 173.

1.1.1.1. Interventie met R2P als grondslag?

Een van de meest cruciale vragen omtrent Libië betreft de relatie tussen de twee resoluties van de VN-Veiligheidsraad en R2P.²⁵⁰ Voorstanders van R2P zagen in de interventie in Libië een bevestiging van de acceptatie van het concept door de internationale gemeenschap. Echter, de teksten van de desbetreffende resoluties steunen deze zienswijze amper.²⁵¹ Beide resoluties vermelden weliswaar de verantwoordelijkheid tot bescherming rustend op de Libische regering, maar ze doen dit enkel in de preambule en niet in hun operationele gedeeltes.²⁵² Daarenboven werd in geen enkele resolutie de verantwoordelijkheid tot bescherming vanwege de internationale gemeenschap vermeld, een gegeven waaruit kan worden besloten dat de VN-Veiligheidsraad eerder weigerachtig stond tegenover de erkenning van de derde R2P-pijler.²⁵³ Het standpunt van de Veiligheidsraad kan wellicht worden uitgelegd als ingegeven door twijfel omtrent de acceptatie van deze derde pijler – die dan als internationaalrechtelijke verplichting zou kunnen gelden - met het oog op een analoge toepassing in toekomstige conflicten.²⁵⁴ De relevante resoluties kunnen aldus niet begrepen als volledige omarming van de doctrine maar eerder als gedeeltelijke erkenning van de R2P-doctrine, enkel de eerste pijler (de verantwoordelijkheid tot bescherming rustend op een staat) werd erkend.²⁵⁵

Uit de tekst van Resoluties 1970 en 1973 blijkt dat de voornaamste normatieve grondslag voor de actie van de Veiligheidsraad eerder bestond uit de bescherming van burgerbevolking in een gewapend conflict (Protection of Civilians en hierna: PoC) en in kader van VN Peacekeeping operaties - dan uit de toepassing van het R2P-concept.²⁵⁶ De concepten R2P en PoC kennen deels een gelijkaardig toepassingsgebied, namelijk de bescherming van burgerbevolking tegen geweld maar zijn toch verschillende normen met elk hun eigen karakteristieke eigenschappen.²⁵⁷

Zo is het toepassingsgebied van R2P bijvoorbeeld beperkt tot vier soorten systematische en geplande *mass atrocity crimes*, een beperking die PoC niet kent in haar toepassingsgebied.²⁵⁸ Daarnaast

²⁵⁰ Resolutie 1970 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (26 februari 2011), *UN Doc. S/RES/1970* (2011).; Resolutie 1973 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (17 maart 2011), *UN Doc. S/RES/1973* (2011). en A. GARWOOD-GOWERS, "The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exception, Syria as the Norm?", *U.N.S.W.L.J.* 2013, 605.

²⁵¹ A. GARWOOD-GOWERS, "The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exception, Syria as the Norm?", *U.N.S.W.L.J.* 2013, 605.

²⁵² Resolutie 1970 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (26 februari 2011), *UN Doc. S/RES/1970* (2011).; Resolutie 1973 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (17 maart 2011), *UN Doc. S/RES/1973* (2011). en A. GARWOOD-GOWERS, "The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exception, Syria as the Norm?", *U.N.S.W.L.J.* 2013, 605.

²⁵³ A. GARWOOD-GOWERS, "The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exception, Syria as the Norm?", *U.N.S.W.L.J.* , 2013, 605.

²⁵⁴ A. GARWOOD-GOWERS, "The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exception, Syria as the Norm?", *U.N.S.W.L.J.* 2013, 594-605.

²⁵⁵ A. GARWOOD-GOWERS, "The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exception, Syria as the Norm?", *U.N.S.W.L.J.* 2013, 606.

²⁵⁶ A. GARWOOD-GOWERS, "The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exception, Syria as the Norm?", *U.N.S.W.L.J.* 2013, 606.; <http://www.un.org/en/peacekeeping/issues/civilian.shtml>

²⁵⁷ A. GARWOOD-GOWERS, "The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exception, Syria as the Norm?", *U.N.S.W.L.J.* 2013, 606.; V. POPOVSKI, "Siblings, but not Twins: POC and R2P", 2011, http://www.operationspaix.net/DATA/DOCUMENT/6374~v~Siblings_but_Not_Twins_Protection_of_Civilians_and_Responsibility_to_Protect.pdf.

²⁵⁸ V. POPOVSKI, "Siblings, but not Twins: POC and R2P", 2011, http://www.operationspaix.net/DATA/DOCUMENT/6374~v~Siblings_but_Not_Twins_Protection_of_Civilians_and_Responsibility_to_Protect.pdf.

betreft PoC de bescherming van burgerbevolking in een gewapend conflict en vallen oorlogsmisdaden, die ook tot het toepassingsgebied van R2P behoren, gepleegd ten aanzien van niet-burgers niet onder haar toepassingsgebied, iets wat wel het geval is bij R2P.²⁵⁹ Een ander verschilpunt is dan weer dat het R2P-mechanisme – en niet PoC – ook haartoepassing vindt wanneer “mass atrocities” dreigen plaats te vinden buiten een gewapend conflict.²⁶⁰ Het wellicht grootste verschil tussen beide normen situeert zich in de minder controversiële historische achtergrond van PoC.²⁶¹ PoC kent ook een grotere politieke aanhang van staten binnen de internationale rechtsorde.²⁶²

Wat betreft Libië, steunt paragraaf vier van het operationele gedeelte van Resolutie 1973 de gedachte dat men zich baseerde op PoC daar de machtiging voor het gebruik van geweld werd geplaatst onder subtitel “Protection of Civilians”.²⁶³ Toch kan niet worden geconcludeerd dat PoC de enige grondslag voor Resolutie 1973 uitmaakte, in de preambule werd immers ook duidelijk naar R2P verwezen.²⁶⁴

Ondanks de verwijzing naar R2P in de preambule lijkt de grondslag wat betreft de militaire interventie zich eerder te situeren rond PoC.²⁶⁵ Een gedeelte van de literatuur stelt dan ook dat R2P-voorstanders onterecht refereren naar een Resolutie van de VN-Veiligheidsraad als bewijs voor de toenemende acceptatie binnen de internationale gemeenschap van het concept R2P.²⁶⁶

²⁵⁹ V. POPOVSKI, “Siblings, but not Twins: POC and R2P”, 2011, http://www.operationspaix.net/DATA/DOCUMENT/6374~v~Siblings_but_Not_Twins_Protection_of_Civilians_and_Responsibility_to_Protect.pdf.

²⁶⁰ V. POPOVSKI, “Siblings, but not Twins: POC and R2P”, 2011, http://www.operationspaix.net/DATA/DOCUMENT/6374~v~Siblings_but_Not_Twins_Protection_of_Civilians_and_Responsibility_to_Protect.pdf.

²⁶¹ A. GARWOOD-GOWERS, “The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exception, Syria as the Norm?”, *U.N.S.W.L.J.* 2013, 606.

²⁶² A. GARWOOD-GOWERS, “The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exception, Syria as the Norm?”, *U.N.S.W.L.J.* 2013, 606.

²⁶³ A. GARWOOD-GOWERS, “The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exception, Syria as the Norm?”, *U.N.S.W.L.J.* 2013, 606.

²⁶⁴ A. GARWOOD-GOWERS, “The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exception, Syria as the Norm?”, *U.N.S.W.L.J.* 2013, 606.

²⁶⁵ A. GARWOOD-GOWERS, “The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exception, Syria as the Norm?”, *U.N.S.W.L.J.* 2013, 606.

²⁶⁶ A. GARWOOD-GOWERS, “The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exception, Syria as the Norm?”, *U.N.S.W.L.J.* 2013, 606.; D. BERMAN en C. MICHAELSEN, “Intervention in Libya: A Nother Nail in the Coffin for the Responsibility to Protect?”, *International Law Review* 2012, 350.

1.1.1.2. Kritiek na afloop van de interventie

Kort de aannname van Resolutie 1973 en nog voor de daaropvolgende NAVO-operatie kwamen ook duidelijke breuklijnen tussen verschillende leden van de VN-Veiligheidsraad bovendrijven.²⁶⁷ Bij de stemming onthielden vijf leden zich, vier daarvan – China, India, Rusland en Brazilië – gaven naderhand te kennen dat ze misnoegd waren over de inhoud van de resolutie.²⁶⁸ Zo stelde China dat het de voorkeur gaf aan vreedzame maatregelen, eerder dan militaire actie en Rusland stelde zich vragen omtrent het gebrek aan duidelijk opgelegde limieten voor de inzet van geweld.²⁶⁹ Dezelfde bezorgdheden werden geuit door India dat ook van mening was dat de resolutie is te vage bewoordingen werd opgemaakt.²⁷⁰ Brazilië vond dan weer dat de maatregelen opgenomen in de tekst van de resolutie veel verder gingen dan het louter instellen van een “no-fly zone”.²⁷¹ Zelfs Zuid-Afrika, dat uiteindelijk wel “ja” stemde, waarschuwde naderhand voor unilaterale militaire actie onder de dekmantel van bescherming van burgers.²⁷²

Verdeeldheid onder Westelijke en niet-Westelijke landen bleek eens te meer bij de afwikkeling van de NAVO-interventie. Drie grote thema’s van kritiek weerklonken vanuit Rusland, China, Brazilië en India.²⁷³ Eerst en vooral werd gesteld dat de Westerse grootmachten het toepassingsgebied van het mandaat gegeven door middel van Resolutie 1973 ver te buiten waren gegaan door rebellen te bewapenen en door het aanvallen van een veel uitgebreider aantal doelwitten dan effectief nodig was ter bescherming van de burgerbevolking.²⁷⁴ Tweede punt van kritiek was de gedachte dat het Westen R2P strategisch aanhaalde om Kolonel Kadhafi en zijn regime te verdrijven, eerder dan om burgers te beschermen.²⁷⁵ Tenslotte was er kritiek op de voorkeur die werd gegeven aan de inzet van geweld boven de inzet van politieke en niet-gewelddadige maatregelen ter oplossing van het conflict.²⁷⁶

²⁶⁷ A. GARWOOD-GOWERS, “The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exception, Syria as the Norm?”, *U.N.S.W.L.J.* 2013, 606.

²⁶⁸ A. GARWOOD-GOWERS, “The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exception, Syria as the Norm?”, *U.N.S.W.L.J.* 2013, 607.

²⁶⁹ A. GARWOOD-GOWERS, “The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exception, Syria as the Norm?”, *U.N.S.W.L.J.* 2013, 607.

²⁷⁰ A. GARWOOD-GOWERS, “The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exception, Syria as the Norm?”, *U.N.S.W.L.J.* 2013, 607.

²⁷¹ A. GARWOOD-GOWERS, “The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exception, Syria as the Norm?”, *U.N.S.W.L.J.* 2013, 607.

²⁷² A. GARWOOD-GOWERS, “The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exception, Syria as the Norm?”, *U.N.S.W.L.J.* 2013, 607.

²⁷³ A. GARWOOD-GOWERS, “The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exception, Syria as the Norm?”, *U.N.S.W.L.J.* , 2013, 609.

²⁷⁴ A. GARWOOD-GOWERS, “The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exception, Syria as the Norm?”, *U.N.S.W.L.J.* 2013, 610.

²⁷⁵ A. GARWOOD-GOWERS, “The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exception, Syria as the Norm?”, *U.N.S.W.L.J.* 2013, 610.

²⁷⁶ A. GARWOOD-GOWERS, “The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exception, Syria as the Norm?”, *U.N.S.W.L.J.* 2013, 610.

1.2. Beoordeling van de door de internationale gemeenschap genomen maatregelen - Libië en de verantwoordelijkheid tot preventie, reactie en wederopbouw

1.2.1. Preventie: The responsibility to prevent

De ICISS sprak in haar rapport over drie soorten verantwoordelijkheden die voortvloeien uit R2P, zijnde de verantwoordelijkheden tot preventie, reactie en wederopbouw. De verantwoordelijkheid tot preventie zou over het algemeen vooral betrekking hebben op zogenaamde *early-warning mechanisms* en *cooperative capacity-building mechanisms* terwijl op langere termijn bedoeld wordt op de aanpak van de onderliggende problemen die aanleiding gaven tot een bepaald conflict.²⁷⁷ Zo zal de instelling van een democratische rechtsstaat veelal worden gepromoot, maar dan zonder een verandering van politiek systeem onder dwang zodat de soevereiniteit van een staat gerespecteerd kan blijven.²⁷⁸ Voor het geval Libië lijkt het niet nuttig verder in te gaan op deze verantwoordelijkheid.

1.2.2. Reactie: The responsibility to react ²⁷⁹

De tweede verantwoordelijkheid, die tot reactie blijkt in de praktijk de meest controversiële te zijn.²⁸⁰ Het is deze verantwoordelijkheid waarin vooral de derde pijler van R2P tot uiting komt. Voor wat betreft de Libië-case is het deze verantwoordelijkheid die de grootste aandacht vraagt.

- **No Fly zone, Travel ban,...²⁸¹**

Vooraleer werd overgegaan tot militaire actie besloot de VN-Veiligheidsraad bij wijze van paragraaf 4 van Resolutie 1970 om de case Libië te verwijzen naar het internationaal Strafhof. Verder bevatten paragraaf 9 tot en met 14 van diezelfde resolutie de modaliteiten met betrekking tot het wapenembargo, paragrafen 15 en 16 bevatte de bepalingen omtrent de reisverboden en in paragrafen 17 tot en met 21 zijn de bepalingen met betrekking tot de "Asset freeze" te vinden.²⁸² Verder voorzag de Resolutie in het opzetten van een sanctiecomité en een implementatietermijn van 120 dagen voor de resolutie.

²⁷⁷ N. MCMILLAN en D. MICKLER, "From Sudan to Syria: Locating Regime Change in R2P and the ICC", *Global Resp. Protect* 2013, 293.

²⁷⁸ N. MCMILLAN en D. MICKLER, "From Sudan to Syria: Locating Regime Change in R2P and the ICC", *Global Resp. Protect* 2013, 293.

²⁷⁹ B.J. STEELE en E.A. HEINZE, "Norms of Intervention, R2P and Libya", *Global Resp. Protect* 2014, 88-112.; C. ANTONOPOULOS, "The Legitimacy to Legitimise: The Security Council Action in Libya under Resolution 1973(2011)", *Int'l Comm. L. Rev.* 2012, 459-379. ; P.R. WILLIAMS en C. POPKEN, "Security Council Resolution 1973 on Libya: A Moment of Legal and Moral Clarity", *Case W. Res. J. Int'l L.* 2011, 225-250. ; L.L. JUBILUT, "Has the Responsibility to Protect Been a Real Change in Humanitarian Intervention? An Analysis from the Crisis in Libya" *Int'l Comm. L. Rev.* 2012, 309-335.

²⁸⁰ N. MCMILLAN en D. MICKLER, "From Sudan to Syria: Locating Regime Change in R2P and the ICC", *Global Resp. Protect* 2013, 283-316, 293.

²⁸¹ S. ADAMS, "LIBYA and the Responsibility to Protect" *Global Centre For the Responsibility to Protect Occasional Paper Series* 2012, 8-10.

²⁸² Resolutie 1970 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (26 februari 2011), *UN Doc. S/RES/1970* (2011).

24. Decides to establish, in accordance with rule 28 of its provisional rules of procedure, a Committee of the Security Council consisting of all the members of the Council (herein "the Committee"), to undertake the following tasks:

- a) To monitor implementation of the measures imposed in paragraphs 9, 10, 15, and 17;
- b) To designate those individuals subject to the measures imposed by paragraphs 15 and to consider requests for exemptions in accordance with paragraph 16 above;
- c) To designate those individuals subject to the measures imposed by paragraph 17 above and to consider requests for exemptions in accordance with paragraphs 19 and 20 above;
- d) To establish such guidelines as may be necessary to facilitate the implementation of the measures imposed above;
- e) To report within thirty days to the Security Council on its work for the first report and thereafter to report as deemed necessary by the Committee;
- f) To encourage a dialogue between the Committee and interested Member States, in particular those in the region, including by inviting representatives of such States to meet with the Committee to discuss implementation of the measures;
- g) To seek from all States whatever information it may consider useful regarding the actions taken by them to implement effectively the measures imposed above;
- h) To examine and take appropriate action on information regarding alleged violations or non-compliance with the measures contained in this resolution;

25. Calls upon all Member States to report to the Committee within **120 days** of the adoption of this resolution on the steps they have taken with a view to implementing effectively paragraphs 9, 10, 15 and 17 above;

Toen breek dat Resolutie 1970 door Kadhafi naast zich neer werd gelegd werd Resolutie 1973 gestemd. Deze resolutie bevatte wederom bepalingen met betrekking tot een reisverbod, wapenembargo en naast andere maatregelen overeenkomstig artikel 41 van het VN-Handvest werd ook de deur voor een mogelijke militaire interventie opengezet.²⁸³

- **NAVO-interventie *Unified Protector*** ²⁸⁴

Resolutie 1973 van de VN-Veiligheidsraad maakte aldus de weg vrij voor een militaire interventie. Operatieve paragrafen 4 en 8 van deze resolutie zijn in casu erg van belang en geven aan:

§4. Authorizes Member States that have notified the Secretary-General, acting nationally or through regional organizations or arrangements, and acting in cooperation with the Secretary-General, to take all necessary measures, notwithstanding paragraph 9 of resolution 1970 (2011), to protect civilians and civilian populated areas under threat of attack in the Libyan Arab Jamahiriya, including Benghazi, while excluding a foreign occupation force of any form on any part of Libyan territory, and requests the Member States concerned to inform the Secretary-General immediately of the measures they take pursuant to the authorization conferred by this paragraph which shall be immediately reported to the Security Council

²⁸³ Resolutie 1973 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (17 maart 2011), *UN Doc. S/RES/1973 (2011)*.

²⁸⁴ B. BERTI, "Forcible intervention in Libya: revamping the politics of human protection" *Global Change, Peace and Security* 2014, 21-39.; G. ULFSTEIN en H.F. CHRISTIANSEN, "The Legality of the NATO Bombing in Libya", *Int'l & Comp. L. Q.* 2013, 159-171.; C. ANTONOPOULOS, "The Legitimacy to Legitimise: The Security Council Action in Libya under Resolution 1973(2011)", *Int'l Comm. L. Rev.* 2012, 459-379.; P.R. WILLIAMS en C. POPKEN, "Security Council Resolution 1973 on Libya: A Moment of Legal and Moral Clarity", *Case W. Res. J. Int'l L.* 2011, 225-250.

§8. Authorizes Member States that have notified the Secretary-General and the Secretary-General of the League of Arab States, acting nationally or through regional organizations or arrangements, to take all necessary measures to enforce compliance with the ban on flights imposed by paragraph 6 above, as necessary, and requests the States concerned in cooperation with the League of Arab States to coordinate closely with the Secretary General on the measures they are taking to implement this ban, including by establishing an appropriate mechanism for implementing the provisions of paragraphs 6 and 7 above,

De parameters van het mandaat tot militair ingrijpen zijn volgens deze bepalingen:²⁸⁵

- Protection of civilians and civilian populated areas under threat of attack
- exclusion of a foreign occupation force of any form on any part of Libyan territory
- the enforcement of the no-fly zone
- a request (not a duty) to inform immediately the Secretary-General of the measures taken who would then immediately inform the Security Council

Resolutie 1973 werd niet unaniem aangenomen door de Veiligheidsraad, vijf leden: India, Duitsland, Rusland, Brazilië en China onthielden zich van de stemming.²⁸⁶

Volgens de ICISS zou er een gradatie moeten gemaakt worden gaande van minder tot meer ingrijpende maatregelen, met militaire interventie als extreme uiterste.²⁸⁷ In het Rapport van de ICISS valt te lezen dat zulke militaire interventie dient te voldoen aan zes criteria: *right intention or just cause*, *last resort*, *proportional means*, *reasonable prospects*, *right authority*.²⁸⁸ Belangrijke nuance: deze criteria zijn niet internationaalrechtelijk bindend verklaard.

Deze criteria worden hierna overlopen en getoetst aan de actie die de Internationale Gemeenschap ondernam inzake het conflict in Libië. Intitueel kwam de interventie in Libië aan al deze punten tegemoet. Naarmate het conflict vorderde, werd vooral de *proportional means*-vereiste niet altijd als voldaan beschouwd.²⁸⁹

²⁸⁵ C. ANTONOPOULOS, "The Legitimacy to Legitimise: The Security Council Action in Libya under Resolution 1973(2011)", *Int'l Comm. L. Rev.* 2012, 459-379.

²⁸⁶ <https://www.un.org/press/en/2011/sc10200.doc.htm>

²⁸⁷ N. MCMILLAN en D. MICKLER, "From Sudan to Syria: Locating Regime Change in R2P and the ICC", *Global Resp. Protect* 2013, 293.

²⁸⁸ N. MCMILLAN en D. MICKLER, "From Sudan to Syria: Locating Regime Change in R2P and the ICC", *Global Resp. Protect* 2013, 293.; S. ADAMS, "LIBYA and the Responsibility to Protect" *Global Centre For the Responsibility to Protect Occasional Paper Series* 2012, 3-17.

²⁸⁹ S. ADAMS, "LIBYA and the Responsibility to Protect" *Global Centre For the Responsibility to Protect Occasional Paper Series* 2012, 3-17.

- ***Right Intention of just cause***

Resolutie 1973 bevatte bepalingen die melding maakten van grote aantallen burgerslachtoffers die in het conflict reeds te betreuren waren en van de vrees voor nog een nog grotere humanitaire crisis indien het geweld niet zou ophouden.²⁹⁰

- ***Last Resort***

Initieel trof de Veiligheidsraad non-militaire sanctiemaatregelen tegen Libië, zoals vastgesteld in Resolutie 1970. Het was pas nadat deze geweldloze dwangmaatregelen geen effect bleken te hebben op de gewelddadige acties van de Libische Regering tegen haar burgers, dat de Veiligheidsraad opnieuw actie ondernam bij wijze van Resolutie 1973.²⁹¹

- ***Proportional means***

De VN-Veiligheidsraad mandateerde de NAVO om alle nodige maatregelen te nemen om de mensenrechten van de Libische bevolking te vrijwaren. Dit criterium leent zich echter niet makkelijk ter evaluatie. Men kan de vraag stellen naar of er een meer doelgerichte en efficiënte aanpak mogelijk was geweest om hetzelfde doel te bereiken. Achteraf gezien rezen er vragen omtrent de intentie, het doel van de interventie. Critici verweten de Internationale Gemeenschap niet enkel de bescherming van de burgers tot doel te hebben, er werd geopperd dat het onderliggende doel van de interventie bestond in het omverwerpen van het Libische Regime.²⁹² In de praktijk is het echter niet makkelijk te determineren waar de grens ligt tussen de bescherming van burgerbevolking en het afzetten van een Regime.²⁹³

- ***Reasonable Prospects***

Reeds van bij aanvang van het conflict was het duidelijk dat zowel de internationale gemeenschap als de Regionale Organisaties in het Midden-Oosten bereid waren mee te werken aan een oplossing voor het Libische conflict. Ook de medewerking van de lokale rebellenroepen in de strijd tegen de regering was een indicatie voor een redelijke kans op slagen.

- ***Right Authority***

In casu werd de militaire interventie geautoriseerd bij middel van Resolutie 1973 van de VN-Veiligheidsraad. Waardoor prima facie kan worden besloten dat de interventie gelegitimeerd was door het bevoegde orgaan, zijnde de VN-Veiligheidsraad. Men zou zich echter de vraag kunnen stellen of alle ingezette militaire acties wel aan dit criterium voldeden, vermits in de Resolutie expliciet bepaald werd dat er geen bezetting van het Libische grondgebied mocht gebeuren.²⁹⁴

²⁹⁰ Resolutie 1973 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (17 maart 2011), *UN Doc. S/RES/1973 (2011)*. §3

²⁹¹ Resolutie 1973 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (17 maart 2011), *UN Doc. S/RES/1973 (2011)*. §2.

²⁹² J. PATTISON, "The Ethics of Humanitarian Intervention in Libya", *Ethics and International Affairs* 2011, 274.

²⁹³ O. STUENKEL, "The BRICS and the Future of R2P – Was Syria or Libya the Exception?", *Global Resp. Protect* 2014, 3 – 28.

Zonder deze uitsluiting van grondbezetting zou de Resolutie waarschijnlijk zelfs niet zijn aangenomen binnen de Veiligheidsraad wegens tegenstand van onder andere China en Rusland. Daartegenover staan dan weer de algemene bewoordingen het aan de NAVO gegeven mandaat zijnde "alle mogelijke middelen inzetten die dienen ter bescherming van de burgerbevolking" uit paragraaf 4 van Resolutie 1973 die een erg brede toepassing dekken.

1.2.2.1. Wat met Regime change?

Wat betreft *regime change* kan vooral het criteria *right intention* een indicatie geven.²⁹⁵ De hoofdbewegreden achter een R2P-interventie moet bestaan uit het beëindigen van menselijk lijden.²⁹⁶ Uit de ICISS-tekst blijkt dat *regime change* zeker geen primaire bewegreden voor een interventie mag zijn, maar dat het in sommige gevallen wel noodzakelijk is voor de veiligheid van een bevolking.²⁹⁷ Naast *right intention* dient in deze context ook *proportional means* in aanmerking worden genomen.²⁹⁸ De interventie moet wat betreft grootschaligheid, duur en intensiteit beperkt worden tot wat minimaal noodzakelijk is om het doel te bereiken, *regime change* kan in theorie en in extreme gevallen wellicht wel onder deze noemer worden gebracht.²⁹⁹

Voor wat betreft de verantwoordelijkheid tot wederopbouw blijkt uit het ICISS-Rapport dat *regime change* inderdaad toepassing kan vinden, maar dan vooral in *failed state* conflicten waarin reeds voor de militaire interventie de effectieve uitoefening van het staatsgezag ontbrak.³⁰⁰

De tekst van het *Outcome Document* heeft de drempelcriteria van het weliswaar richtinggevend maar niet bindende ICISS-Rapport niet overgenomen, bijgevolg werd ook nergens melding gemaakt van *regime change*.³⁰¹ De uiteindelijke tekst stelt dat de internationale gemeenschap, "bereid is om over te gaan tot collectieve actie op een tijdige en daadkrachtige wijze, mits machtiging van de VN-Veiligheidsraad, in overeenstemming met het VN-Handvest met inbegrip van hoofdstuk VII, geval per geval en in samenwerking met geschikte regionale organisaties".³⁰² Actie in overeenstemming met Hoofdstuk VII van het handvest zal volgens de tekst worden aangewend indien: "vreedzame maatregelen inadequaet blijken en nationale autoriteiten manifest falen in de bescherming van hun

²⁹⁴ Resolutie 1973 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (17 maart 2011), *UN Doc. S/RES/1973* (2011). §4.

²⁹⁵ N. MCMILLAN en D. MICKLER, "From Sudan to Syria: Locating Regime Change in R2P and the ICC", *Global Resp. Protect* 2013, 293.

²⁹⁶ N. MCMILLAN en D. MICKLER, "From Sudan to Syria: Locating Regime Change in R2P and the ICC", *Global Resp. Protect* 2013, 293.

²⁹⁷ N. MCMILLAN en D. MICKLER, "From Sudan to Syria: Locating Regime Change in R2P and the ICC", *Global Resp. Protect* 2013, 294.

²⁹⁸ N. MCMILLAN en D. MICKLER, "From Sudan to Syria: Locating Regime Change in R2P and the ICC", *Global Resp. Protect* 2013, 294.

²⁹⁹ N. MCMILLAN en D. MICKLER, "From Sudan to Syria: Locating Regime Change in R2P and the ICC", *Global Resp. Protect* 2013, 294.

³⁰⁰ N. MCMILLAN en D. MICKLER, "From Sudan to Syria: Locating Regime Change in R2P and the ICC", *Global Resp. Protect* 2013, 294.

³⁰¹ N. MCMILLAN en D. MICKLER, "From Sudan to Syria: Locating Regime Change in R2P and the ICC", *Global Resp. Protect* 2013, 296..

³⁰² World Summit Outcome Document of the General Assembly of the United Nations (24 October 2005), *UN Doc. A/60/L.1*. (2005).

bevolking".³⁰³ Deze bewoordingen, en de bewoordingen van het *Implementing the Responsibility to Protect-report (2009)* leggen duidelijk de nadruk op de inzet van vreedzame, eerder dan van dwangmatige maatregelen, waardoor voorzichtig besloten kan worden dat *regime change* niet hoort tot de bedoelde maatregelen, ook al kan het in extreme gevallen wel noodzakelijk zijn om te komen tot een tijdige en doeltreffende oplossing.³⁰⁴

Waar *regime change* nergens terug te vinden is in de gezaghebbende documenten die R2P als concept erkennen en definiëren, werd deze maatregel in Libië-Resolutie 1973 wél expliciet uitgesloten.³⁰⁵ De resolutie maakt duidelijk dat de interventie de bescherming van de bevolking als doel had en niet de wijziging van de politieke structuur, effectieve *regime change* diende door de Libische bevolking zelf bewerkstelligt te worden.³⁰⁶

1.2.2.2. RWP: "Responsibility while Protecting"³⁰⁷

De militaire interventie in Libië en de bijbehorende kritieken erop forceerden een intensifiëring van het debat rond R2P, en rond een heroverweging over hoe het collectief veiligheidsapparaat, met het gebruik van militair geweld, geschikt is om conflicten zoals Libië aan te pakken. Tijdens deze discussie pleitten Braziliaanse diplomaten voor een meer verantwoordelijke invulling van bescherming, voor een *Responsibility while Protecting* (hierna: RWP). Allereerst omvatte dit idee de nood om te focussen op preventie en niet-dwangmatige middelen, waardoor militaire middelen ondergeschikt zou worden aan politieke en diplomatieke maatregelen.

Ten tweede bracht men de vraag naar afgebakende criteria weer naar voren. Volgens RWP zou moeten worden vastgesteld onder welke criteria en voor welke motieven geweld ingezet dient te worden om burgerste beschermen. Ten derde zocht het nieuwe idee naar manieren om mechanismes op te zetten die de missie zouden monitoren, mechanismes die ook zouden kijken naar de handelingen gepleegd binnen het mandaat en die de aansprakelijkheid van zij die het mandaat uitvoeren namens de Veiligheidsraad eventueel kunnen vaststellen. Het initiatief verwoordde succesvolle aanwezige nood voor verantwoordelijke beschermingsmiddelen, zeker wanneer militaire dwangmaatregelen wordt ingezet in naam van collectieve veiligheid en humanitarisme. Het is zeker van belang om een juiste balans te vinden tussen politieke regulering en militaire autonomie en de ideale institutionele inrichting van balanssystemen.

³⁰³ World Summit Outcome Document of the General Assembly of the United Nations (24 October 2005), *UN Doc. A/60/L.1.* (2005).

³⁰⁴ Report of the Secretary-General of the United Nations on Implementing the Responsibility to Protect (12 January 2009), *UN Doc. A/63/677*(2009). en N. MCMILLAN en D. MICKLER, "From Sudan to Syria: Locating Regime Change in R2P and the ICC", *Global Resp. Protect* 2013, 296-297.

³⁰⁵ N. MCMILLAN en D. MICKLER, "From Sudan to Syria: Locating Regime Change in R2P and the ICC", *Global Resp. Protect* 2013, 305.

³⁰⁶ N. MCMILLAN en D. MICKLER, "From Sudan to Syria: Locating Regime Change in R2P and the ICC", *Global Resp. Protect* 2013, 305-306.

³⁰⁷ B. BERTI, "Forcible intervention in Libya: revamping the politics of human protection" *Global Change, Peace and Security* 2014, 21-39; S. BROCKMEIER, O. STUENKEL en M. TOURINHO, "Responsibility while Protecting: Reforming R2P Implementation", *Global Society* 2016, 134-150.; G. EVANS, "R2P and RWP after Libya and Syria", www.gevans.com 2012 en <http://www.gevans.org/speeches/speech485.html>.

1.2.3. Wederopbouw: the Responsibility to Rebuild – Libië post-interventie ³⁰⁸

Op 23 oktober 2013 werd in Libië de bevrijding gevierd. Kort daarna werd er een interim-regering gevormd die de zware taak op zich nam om meer veiligheid te bereiken, stabiliteit te bewerkstelligen en het normale leven weer op gang te brengen. Daarnaast dienden ook nieuwe parlementsverkiezingen te worden georganiseerd.

Ondanks het initieel succes van de revolutie verslechterde de situatie in Libië erg snel wanneer verschillende rebellengroepen die eerder tegen Kolonel Kadhafi vochten zich meester maakten van de grote hoeveelheden opgeslagen wapens uit het arsenaal van de Kolonel. De interim-regering faalde in het handhaven van de controle over het wapenarsenaal en in februari 2014 stelde een rapport van experts aan de Veiligheidsraad vast dat de meeste wapens zich in handen van niet-statelijke milities bevonden. Daarenboven bezaten de milities ook wapens die geleverd werden tijdens de revolutie door buitenlandse overheden zoals Frankrijk en Qatar.

De gewapende rebellengroepen weigerden te ontwapenen en zicht te integreren in het staatsleger. Een *VN Panel van Experts* concludeerde in april 2013 dat Libië een "significant and attractive source of weaponry in the region" was die conflicten voedde doorheen de Sahel-Sahara regio en veel verder.

De interim-regering en de opvolgende verkozen regeringen faalden in het bemachtigen van effectieve controle over de verschillende rebellengroepen en een golf van wetteloosheid overspoelde het land. Human Rights Watch rapporteerde een steeds grimmiger wordende sfeer binnen het land waar verschillende gewapende groepen streden om macht over het territorium. In maart 2014 waarschuwde Human Rights Watch de internationale gemeenschap dat de overheidsinstellingen, en dan men name het rechtssysteem op instorten stond. Resultaat: de Libische VN-ambassadeur waarschuwde de Veiligheidsraad op 27 augustus 2014 dat Libië op de rand van een burgeroorlog stond.

Tijdens de nieuwe conflicten binnen het land was het de Libische bevolking die de gruwelijke consequenties van de situatie droeg. Verschillende VN-rapporten gaven aan dat alweer duizenden mensen waren gestorven, en meer dan honderdduizend waren op de vlucht. De bevolking die in Libië was achtergebleven kon rekenen op frequente stroomtekorten en tekorten aan levensnoodzakelijke middelen. Ter beantwoording van het nieuwe conflict werd Resolutie 2174 unaniem aangenomen binnen de VN-Veiligheidsraad³⁰⁹ De resolutie veroordeelde het geweld en riep op om de verantwoordelijken ter verantwoording te roepen. Deze resolutie breidde ook het sanctieregime van eerder genomen Resolutie 1970 verder uit om de verantwoordelijken van het huidige geweld te kunnen raken.

Libië was een testcase voor de implementatie van pijler III van R2P.³¹⁰ Ondanks het aanvankelijke succes bracht de revolutie geen blijvende vrede en werd nieuw geweld niet vermeden. De crisis toont

³⁰⁸ E. CHORIN, "NATO'S LIBYA INTERVENTION AND THE CONTINUED CASE FOR A "RESPONSIBILITY TO REBUILD", *Int'l L.J.* 2013, 365 – 386. en <http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/crises/190-crisis-in-libya/5646-crisis-in-libya-post-gaddafi>

³⁰⁹ Resolutie 2174 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (27 augustus 2014), *UN Doc. S/RES/2174* (2014).

³¹⁰ E. CHORIN, "NATO'S LIBYA INTERVENTION AND THE CONTINUED CASE FOR A "RESPONSIBILITY TO REBUILD", *Int'l L.J.* 2013, 365 – 386.

aan dat R2P niet eindigt samen met het einde van het conflict of een interventie. R2P is veeleer een doorlopend proces dat post-conflict de noodzaak kent aan de opbouw van capaciteit ter preventie van een heropleving van wreedheden. In dat opzicht vereist R2P de zogenaamde Responsibility to Rebuild. Ban-Ki Moon zag dit proces in zijn rapport *The Responsibility to Protect: Timely and Decisive Response* van 2012 als het opbouwen van instituties, wetgeving, praktijken en gedragingen die de heropleving van wreedheden kunnen tegengaan. Indien dit niet gebeurt bestaat de mogelijkheid dat de staat op lange termijn haar verantwoordelijkheid tot bescherming van haar bevolking niet kan volbrengen.³¹¹

1.3. Conclusie: Libië was een uitzonderingscase ³¹²

Ondanks het feit dat de motieven voor de interventie vooral uitgedrukt werden in PoC-termen, waren er toch nog enkele bijkomende politieke en praktische factoren die alles samen een perfecte context voor een mogelijke R2P- interventie in Libië.³¹³ Het betreft in casu drie cruciale factoren die aan deze uiterst ongewone, uitzonderlijke context hebben bijgedragen.³¹⁴

Eerst en vooral was er onmiddellijk duidelijkheid wat betreft het voorhanden zijn van een bedreiging van de Libische bevolking waardoor de internationale gemeenschap snel in de mogelijkheid was om over te gaan tot actie.³¹⁵

De tweede beslissende factor was een samenloop van enerzijds de onpopulariteit van Kolonel Kadhafi binnen de Arabische regio met daarbij de invloed van (Arabische) regionale organisaties die al vroeg alle geweld in Libië veroordeelden en de internationale gemeenschap opriep om actie te ondernemen.³¹⁶ De Arabische Liga was dan ook de eerste regionale organisatie die op 12 maart 2011 een Resolutie aannam waarin werd opgeroepen tot het instellen van een no-fly zone ter bescherming van de bevolking.³¹⁷ De regionale consensus was een politiek keerpunt, waardoor de internationale gemeenschap kon geloven in de slaagkansen van een mogelijke interventie.³¹⁸

³¹¹ Report of the Secretary-General of the United Nations on Responsibility to protect: timely and decisive response (25 July 2012), *UN Doc. A/66/874-S/2012/578*(2012).

³¹² S. BROCKMEIER, O. STUENKEL en M. TOURINHO, "The Impact of the Libya Intervention Debates on Norms of Protection", *Global Society* 2016, 113-133.; https://www.hsfk.de/fileadmin/HSFK/hsfk_downloads/prif107.pdf ; <http://www.globalpolicyjournal.com/blog/28/03/2014/libya-and-responsibility-protect-results-and-prospects>;

³¹³ A. GARWOOD-GOWERS, "The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exception, Syria as the Norm?", *U.N.S.W.L.J.* 2013, 607.

³¹⁴ A. GARWOOD-GOWERS, "The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exception, Syria as the Norm?", *U.N.S.W.L.J.* 2013, 607.

³¹⁵ A. GARWOOD-GOWERS, "The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exception, Syria as the Norm?", *U.N.S.W.L.J.* 2013, 607 – 608.

³¹⁶ A. GARWOOD-GOWERS, "The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exception, Syria as the Norm?", *U.N.S.W.L.J.* 2013, 608.

³¹⁷ A. GARWOOD-GOWERS, "The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exception, Syria as the Norm?", *U.N.S.W.L.J.* 2013, 608.

³¹⁸ A. GARWOOD-GOWERS, "The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exception, Syria as the Norm?", *U.N.S.W.L.J.* 2013, 608.

De derde beslissende factor was de afvalligheid van verschillende hooggeplaatsten binnen de regering van Kadhafi die publiekelijk hun veroordeling van het gedane geweld naar burgers toe veroordeelden waardoor de Kolonel steeds meer politiek geïsoleerd geraakte.³¹⁹

Gelet op deze drie factoren was het voor tegenstanders van het gebruik van geweld binnen dit conflict politiek onmogelijk om een resolutie te blokkeren.³²⁰

De interventie in Libië was de eerste militaire interventie die de bescherming van een burgerbevolking tegen "mass atrocities" tot doel had.³²¹ Zelfs aanhangers van de R2P-doctrine hebben naderhand moeten bekennen dat Libië een uitzonderingssituatie uitmaakte.

De uitzonderlijkheid van de situatie bevond zich in de samenloop van verschillende factoren, een samenloop die waarschijnlijk niet meer zal worden herhaald bij toekomstige conflicten/interventies. De betrokken factoren in het Libische conflict maakten de interventie een "doenbare" oplossing voor het conflict.³²²

Eerst en vooral waren er voldoende bewijzen voorhanden van een dreiging van zogenaamde "mass atrocities". Kolonel Kadhafi deinsde er niet voor terug om reeds in de begindagen van het conflict publiekelijk aan te kondigen dat hij burgerprotesten gewelddadig zou neerslaan.

Daarnaast was het ook zo dat regionale organisaties zoals onder andere de Arabische Liga en de Coöperatie van Golfstaten de interventie in Libië steunden.³²³ Zonder de steun van deze organisaties was het erg waarschijnlijk dat landen als Rusland en China hun veto zouden hebben gesteld bij de stemming van de resolutie die machtiging gaf voor de interventie.³²⁴ Kadhafi had ook geen tot weinig steun van staten die belang hadden bij zijn aanblijven, een gegeven dat in contrast staat met de bijval die President Assad in Syrië nog steeds geniet van bepaalde landen binnen de internationale gemeenschap.³²⁵

Tenslotte situeerde de crisis in Libië zich ook binnen de context van de beginjaren van de Arabische Lente waarin liberalistische revoluties een nieuw tijdperk leken aan te kondigen voor staten die tot dan toe onder een dictatoriaal bewind stonden, een gegeven dat door een merendeel van westerse staten als positief aanzien werd, en waarvan werd gehoopt dat de trend zich zou verderzetten na het succesvol verdrijven van Kadhafi.³²⁶

³¹⁹ A. GARWOOD-GOWERS, "The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exception, Syria as the Norm?", *U.N.S.W.L.J.* 2013, 608.

³²⁰ A. GARWOOD-GOWERS, "The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exception, Syria as the Norm?", *U.N.S.W.L.J.* 2013, 608.

³²¹ S. ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melb. J. Intl'L.* 2012, 59 – 93, 67.

³²² B.J. STEELE en E.A. HENZE, "Norms of Intervention, R2P and Libya", *Global Resp. Protect* 2014, 88-112, 108.

³²³ B.J. STEELE en E.A. HENZE, "Norms of Intervention, R2P and Libya", *Global Resp. Protect* 2014, 88-112, 108-109.

³²⁴ B.J. STEELE en E.A. HENZE, "Norms of Intervention, R2P and Libya", *Global Resp. Protect* 2014, 88-112, 108-109.; A. BELLAMY, "Libya and the Responsibility to Protect: The Exception and the Norm", *Ethics and International Affairs*, 25(3), 263 - 269, 266.

³²⁵ B.J. STEELE en E.A. HENZE, "Norms of Intervention, R2P and Libya", *Global Resp. Protect* 2014, 88-112, 109.

³²⁶ B.J. STEELE en E.A. HENZE, "Norms of Intervention, R2P and Libya", *Global Resp. Protect* 2014, 88-112, 109.

De desbetreffende factoren suggereren dat de NAVO-operatie en zelfs de resolutie die eerder een no-fly zone instelde, niet zo baanbrekend waren als op het eerste zicht gedacht, noch dat ze een indicatie zijn van dat R2P de status van een regel van opkomend internationaal gewoonterecht geniet.³²⁷

De interventie in Libië was niet zozeer door R2P ingegeven, maar eerder mogelijk gemaakt door een gunstig normatief klimaat en door de generatie van buitenlandse beleidsmakers die met de ervaringen vanuit de jaren negentig in het achterhoofd naar het conflict keken, waardoor er vooral met de haalbaarheid van een mogelijke interventie rekening werd gehouden in plaats van met de moraliteit ervan.³²⁸ De VN-Veiligheidsraad beantwoordde de situatie dan ook op een uiterst selectieve wijze, zo werd de interventie vooral ingegeven door politieke factoren, eerder dan door R2P als eventuele opkomende norm van internationaal gewoonterecht.³²⁹

Sommige auteurs beschouwen de militaire overwinning ter land in Libië op zich al als voldoende reden om de R2P-operatie in Libië geslaagd te benoemen, dit ondanks kritiek over de wijze waarop de overwinning bereikt werd.³³⁰ Naast het militaire succes waren er nog bepaalde gegevens die zorgden dat de Libië-case kon bijdragen aan de groeiende belangrijkheid van R2P als concept.³³¹

Anders dan humanitaire interventies uit het verleden gaf de VN-Veiligheidsraad vooraf haar fiat voor de interventie en betrof het hier geen unilaterale interventie, zoals eerder in Kosovo.³³² De interventie in Libië was door het voorafgaand mandaat dan ook geautoriseerd in overeenkomst met de bepalingen van het VN-Handvest.³³³ De permanente vijf leden van de VN-Veiligheidsraad onthielden zich ook van het stellen van hun veto, waardoor voorzichtig gezegd kan worden dat er ten tijde van Libië consensus onder staten was omtrent de *Responsibility not to Veto*, een verantwoordelijkheid die volgens de bedenkers inherent is aan R2P.³³⁴

Om de interventie verder te beoordelen moet in elk geval een militaire analyse worden gemaakt wat betreft de vraag of de ingezette middelen niet ingrijpender waren dan nodig om het doel van de missie – de bescherming van de burgerbevolking – te bereiken.³³⁵ Om de militaire actie te beoordelen moet men niet steeds louter het mandaat van de VN-Veiligheidsraad aftoetsen, daar de Veiligheidsraad niet steeds op voorhand kan inschatten hoe een conflict verder zal verlopen, het is dan ook zelden zo dat men ten tijde van een oorlog of conflict terug de Veiligheidsraad aanspreekt

³²⁷ B.J. STEELE en E.A. HENZE, "Norms of Intervention, R2P and Libya", *Global Resp. Protect* 2014, 88-112,109..

³²⁸ B.J. STEELE en E.A. HENZE, "Norms of Intervention, R2P and Libya", *Global Resp. Protect* 2014, 88-112,109.

³²⁹ B.J. STEELE en E.A. HENZE, "Norms of Intervention, R2P and Libya", *Global Resp. Protect* 2014, 88-112,109..

³³⁰ S. ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melb. J. Intl'L.* 2012, 68.

³³¹ S. ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melb. J. Intl'L.* 2012, 68.

³³² S. ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melb. J. Intl'L.* 2012, 68.

³³³ S. ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melb. J. Intl'L.* 2012, 68.

³³⁴ S. ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melb. J. Intl'L.* 2012, 68.

³³⁵ S. ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melb. J. Intl'L.* 2012, 70.

om een mandaat uit te breiden.³³⁶ De VN-Veilighedsraad is geen instelling of orgaan dat onmiddellijk kan overgaan tot het nemen van militaire beslissingen.³³⁷ Besluiten dat de interventie niet als geslaagd beschouwd kan worden wegens gebrek aan overeenstemming met het mandaat gegeven door de VN-Veilighedsraad lijkt dan ook redelijk kort door de bocht.³³⁸

Uiteindelijk zal moeten gekeken worden naar of de *Responsibility to Rebuild* in Libië op correcte wijze werd ingevuld, om het succes van R2P in casu te beoordelen.³³⁹ Daags na afwikkeling van het conflict en de militaire operatie werd door de *National Transitional Council* aangekondigd dat Libië een democratie zou worden, en dat economische en politieke maatregelen zouden worden genomen voor het herstel van het land.³⁴⁰ Mooie vooruitzichten, maar in de praktijk ondervond de VN-Veilighedsraad moeilijkheden om verschillende rebelligroepen te overtuigen hun wapens terug in te leveren.³⁴¹ Daarnaast moet worden vastgesteld dat de veiligheid van de burgerbevolking in Libië in de jaren na de militaire interventie nog steeds niet gegarandeerd kan worden.³⁴²

Ondanks eerder vermelde voorbehouden, kunnen wel voorzichtige conclusies worden getrokken uit de implementatie van R2P in Libië.

Zo kan de interventie op het eerste zicht als een succes beschouwd worden omdat het uiteindelijke doel, het beschermen van de bevolking tegen *mass atrocities*, wel enigszins werd bereikt.³⁴³ Daarnaast lijkt het ook zo te zijn dat pijler III ondanks kritieken toch aan normatief gewicht wint, zeker in noodsituaties.³⁴⁴

De Libië-case bevestigt ook dat de drie R2P-pijlers geen vaste volgorde kennen.³⁴⁵ Daarnaast is er ook bevestiging wat betreft de cruciale rol van de VN-Veilighedsraad én van de cruciale steun van regionale organisaties.³⁴⁶ Tenslotte blijkt dat er nog veel werk dient te gebeuren wat betreft het integreren van militaire strategie en tactieken binnen de derde R2P-pijler.³⁴⁷ Het is echter zeer de vraag, gezien de kritieken vanwege bepaalde landen na afloop van de interventie, of de VN-Veilighedsraad in de nabije toekomst nog tot overeenstemming zal komen over een interventie onder pijler III van R2P.³⁴⁸

³³⁶ S. ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melb. J. Intl'L.* 2012, 59 – 93, 70.

³³⁷ S. ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melb. J. Intl'L.* 2012, 59 – 93, 70.

³³⁹ S. ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melb. J. Intl'L.* 2012, 59 – 93, 71.

³⁴⁰ S. ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melb. J. Intl'L.* 2012, 59 – 93, 71.

³⁴¹ S. ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melb. J. Intl'L.* 2012, 59 – 93, 71.

³⁴² S. ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melb. J. Intl'L.* 2012, 59 – 93, 71.

³⁴³ S. ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melb. J. Intl'L.* 2012, 59 – 93, 71.

³⁴⁴ S. ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melb. J. Intl'L.* 2012, 59 – 93, 71.

³⁴⁵ S. ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melb. J. Intl'L.* 2012, 59 – 93, 71.

³⁴⁶ S. ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melb. J. Intl'L.* 2012, 59 – 93, 71.

³⁴⁷ S. ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melb. J. Intl'L.* 2012, 59 – 93, 72.

³⁴⁸ S. ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melb. J. Intl'L.* 2012, 59 – 93, 72.

2. Syrië en de praktische implementatie van R2P

Een ander land waarnaar de Arabische Lente oversloeg is Syrië. Midden maart van het jaar 2011 werd het voor de hele wereld stilaan duidelijk dat het land een grote humanitaire crisis doormaakte. Tot op vandaag is het conflict in Syrië niet meer uit het nieuws weg te denken en een einde lijkt voorsnog niet meteen in zicht. Het conflict maakt duidelijk dat de R2P-doctrine nog steeds een controversieel beginsel is waarvan de toepassing ervan door bepaalde staten nog lang niet aanvaard wordt. Het grootste probleem situeert zich rond de vraag over de legaliteit van geweld voor humanitaire doeleinden door staten zonder voorafgaand mandaat van de VN-Veiligheidsraad. Het Syrisch conflict legt ook pijnlijk bloot hoe inefficiënt de VN-Veiligheidsraad blijkt wanneer er geen consensus gevonden wordt tussen landen die pro interventie zijn en de landen die contra interventie zijn, zeker als deze laatste behoren tot de Permanente Vijf.³⁴⁹

Van belang voor onderhavig onderzoek is de vraag of R2P in dit conflict werd ingeroepen en indien ja, op welke wijze dit gebeurde. Belangrijk is om de burgeroorlog in Syrië te onderscheiden van de strijd tegen terreurgroep IS. R2P betreft de verantwoordelijkheid van een staat ter bescherming van haar bevolking en de plicht van de internationale gemeenschap om deze verantwoordelijkheid op te nemen wanneer een staat hierin faalt. In casu ligt de verantwoordelijkheid tot bescherming van de burgerbevolking bij de Syrische regering en President Assad en zal moeten nagegaan worden of de internationale gemeenschap actie heeft ondernomen indien werd vastgesteld dat de Syrische regering faalde in haar verantwoordelijkheid.

2.1. Syrië: another day another drama ³⁵⁰

Op 4 april 2017 werden minstens 86 mensen, waaronder 28 kinderen gedood door een aanval met chemische wapens gericht tegen de oppositie in de Syrische stad Khan Shaykhun. Getuigenissen van ooggetuigen, video en fotografische beelden toonden burgerslachtoffers die symptomen vertoonden van blootstelling aan een zenuwgas.

De *Organization for the Prohibition of Chemical Weapons Joint Investigation Mechanism (OPCW-JIM)* oordeelde eerder reeds dat de Syrische overheid Chloorgas inzette tegen burgermilities in drie verschillende incidenten tussen 2014 en 2015. Inmiddels, bij redactie van onderhavig onderzoek is er een *OPCW-JIM Fact Finding Mission* operationeel het incident te Khan Shaykhun. Er werd reeds bevestigd dat deze recente gasaanval de dodelijkste is sinds augustus 2013. Het gebruik van chemische wapens is een oorlogsmisdad en is een directe inbreuk tegen de bepalingen van Resolutie 2118 van de VN-Veiligheidsraad aangenomen in september 2013.³⁵¹ De desbetreffende resolutie veroordeelde het gebruik en het bezit van chemische wapens in Syrië. De stock chemische wapens diende ontmanteld en vernietigd te zijn voor midden 2014.³⁵²

³⁴⁹ M. HALLIYADDE, "Syria – Another Drawback for R2P?: An Analysis of R2P's Failure to Change International Law on Humanitarian Intervention", *Ind. J.L. & Soc. Equal.* 2016, 215.

³⁵⁰ <http://www.globalr2p.org/regions/syria>

³⁵¹ Resolutie 2118 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (27 september 2013), *UN Doc. S/RES/2118* (2013).

³⁵² Resolutie 2118 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (27 september 2013), *UN Doc. S/RES/2118* (2013). en Resolutie 2209 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (6 maart 2015) *UN Doc. S/RES/2209* (2015).

Sinds het begin van de burgeroorlog in Syrië (2011) werden reeds meer dan vierhonderdvijfenzestigduizend mensen gedood. Volgens het *UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA)* waren er anno maart 2015 meer dan vijf miljoen Syriërs op de vlucht. Dertien en half miljoen Syriërs hebben dringend nood aan humanitaire bijstand, vier en half miljoen van hen bevinden zich in voor humanitaire organisaties onbereikbaar gebied.

Gedurende ondertussen zes jaren heeft de door de Raad voor de Mensenrechten van de Verenigde Naties gemandateerde *Commission of Inquiry* (onderzoekscommissie, hierna: CoI) voortdurend gerapporteerd dat regeringstroepen oorlogsmisdaden en misdaden tegen de mensheid pleegden en plegen als onderdeel van het overheidsbeleid. Volgens het meest recente rapport van de CoI namen Syrische en Russische troepen voortdurend burgerdoelwitten onder vuur tijdens luchtbombardementen en dit alleen al gedurende de periode tussen juli en december 2016.

De Syrische regering en de gewapende oppositiegroepen blijven lokale staakt-het-vuren-overeenkomsten sluiten. Tijdens april van dit jaar werd een akkoord gesloten voor wat betreft de vier belegerde steden Foah, Kefraya, Madaya en Zabadani. Langzaam worden burgers uit deze steden geëvacueerd.

Overheidsmachten hebben tijdens zowat het ganse verloop van het conflict de levering van grensoverschrijdende hulpmiddelen belemmerd, dit in strijd met verschillende VN-Resoluties.

2.2. De Syrische burgeroorlog: een flagrante schending van de regels van de internationale rechtsorde ³⁵³

Alle partijen in de burgeroorlog klampen zich vast aan de hoop op een militaire overwinning terwijl de levens van ontelbare burgers nog steeds in gevaar zijn. Aanvallen op medische faciliteiten en burgerinfrastructuur, zowel als het gebruik van illegale wapens demonstreren een compleet gebrek aan naleving van het internationaal humanitair recht, de internationale mensenrechten en gaan direct in tegen Resoluties 2286 en 2139 van de VN-Veiligheidsraad.³⁵⁴ Lokale staakt-het-vurenakkoorden tussen de Syrische Regering en oppositiepartijen die de onvrijwillige transfer van burgers teweeg brengen zijn tevens een schending van het internationaal humanitair recht. Een blijvend en omvattend akkoord dringt zich op om de bescherming van de burgerbevolking en de toekomst van eventuele vredesgesprekken veilig te stellen.

De Syrische regering, met steun van internationale bondgenoten, blijft militaire middelen inzetten om koste wat kost de macht te behouden. Sinds het einde van 2015 hebben bombardementen uitgaande van Syrische en Russische strijdkrachten het regeringsleger de gelegenheid gegeven om controle te behouden in bepaalde gebieden, en terrein terug te winnen op de oppositie in andere gebieden.

De VN-Veiligheidsraad – met grote onenigheid onder de permanente leden – is er niet in geslaagd om de nakoming van de door haar genomen resoluties af te dwingen. Ondanks de politieke impasse

³⁵³ <http://www.globalr2p.org/regions/syria>.

³⁵⁴ Resolutie 2139 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (22 februari 2014), *UN Doc. S/RES/2139* (2014) en Resolutie 2286 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (6 mei 2016), *UN Doc. S/RES/2286* (2016).

blijft een eensgezindheid tussen Rusland, de Verenigde Staten, Iran, Turkije en Saudi-Arabië essentieel vooraleer er sprake kan zijn van een onderhandelde uitweg uit het conflict.

Stemmen van over de hele wereld klinken eensluidend: de Syrische regering heeft niet enkel gefaald in haar R2P maar draagt ook zelf primair de verantwoordelijkheid voor de aanhoudende "mass-atrocities" waarvan haar bevolking het slachtoffer is.

2.3. Evaluatie van het conflict en door de internationale gemeenschap genomen actie aan de hand van de R2P-doctrine

In wat hierop volgt een evaluatie en toetsing van het Syrische conflict naar analogie met de analyse die eerder werd gemaakt met betrekking tot het conflict in Libië.

2.3.1. Het Syrisch conflict getoetst aan de driepijlerstructuur van R2P

Pijler 1: Elke staat heeft de Verantwoordelijkheid tot bescherming van haar bevolking tegen "mass-atrocity crimes" die grootschalige verliezen van mensenlevens dreigen te veroorzaken.

Ook voor Syrië kan men kort zijn voor wat betreft de eerste pijler. De erkenning door de internationale gemeenschap inzake het bestaan van de verantwoordelijkheid tot bescherming werd reeds in 2005 bevestigd in het meermaals aangehaalde *Outcome Document*. In casu rust er op de Syrische overheid, net zoals op alle overheden, de verantwoordelijkheid tot bescherming van haar burgerbevolking tegen massale wreedheden. Daarnaast verwijst de VN-Veiligheidsraad in de preambules van verscheidene resoluties naar R2P:

*"Underlining the primary responsibility of Member States to protect civilian population on their territories, in accordance with their obligations under international law,"*³⁵⁵

*"Also demands that all parties take all appropriate steps to protect civilians, including members of ethnic, religious and confessional communities, and stresses that, in this regard, the primary."*³⁵⁶

*"Reaffirming the primary responsibility of the Syrian authorities to protect the population in Syria"*³⁵⁷

*"Recalling its demand that all parties take all appropriate steps to protect civilians, including members of ethnic, religious and confessional communities, and stresses that, in this regard, the primary responsibility to protect its population lies with the Syrian authorities,"*³⁵⁸

*"Reaffirming the primary responsibility of the Syrian authorities to protect the population in Syria"*³⁵⁹

³⁵⁵ Resolutie 2170 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (15 augustus 2014), *UN Doc. S/RES/2170* (2014).

³⁵⁶ Resolutie 2139 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (22 februari 2014), *UN Doc. S/RES/2139* (2014).

³⁵⁷ Resolutie 2165 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (14 juli 2014), *UN Doc. S/RES/2165*(2014).

³⁵⁸ Resolutie 2254 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (18 december 2014), *UN Doc. S/RES/2254*(2014).

³⁵⁹ Resolutie 2258 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (22 december 2015), *UN Doc. S/RES/2258* (2015).

"Reaffirming the primary responsibility of the Syrian authorities to protect the population in Syria and, reiterating that parties to armed conflict must take all feasible steps to protect civilians,"³⁶⁰

Pijler 2: De Internationale Gemeenschap heeft de verantwoordelijkheid tot het aanmoedigen en bijstaan van individuele staten in het vervullen van haar verantwoordelijkheid tot bescherming.

In zowat elke eerder aangehaalde Resolutie vanwege de Veiligheidsraad wordt de Syrische overheid aangemoedigd haar R2P na te komen, eerst en vooral wordt de Syrische overheid – zoals eerder aangehaald bij de bespreking van de eerste pijler – in de preambules van de verschillende Resoluties herinnerd aan haar verantwoordelijkheid. Verder in de teksten van de resoluties gaat de internationale gemeenschap verder dan enkel het in herinnering brengen van R2P.

Zo wordt er onder meer in paragraaf 2 van resolutie 2139 geëist dat het geweld wordt beëindigd, en dat het internationaal recht wordt nageleefd:

"2. *Demands* that all parties immediately put an end to all forms of violence, irrespective of where it comes from, cease and desist from all violations of international humanitarian law and violations and abuses of human rights, and reaffirm their obligations under international humanitarian law and international human rights law, and stresses that some of these violations may amount to war crimes and crimes against humanity;"³⁶¹

In paragraaf 9 van eerder vermelde resolutie wordt dan verder aangemoedigd om de vereiste stappen te ondernemen ter vervulling van de op de Syrische overheid rustende R2P:

"9. *Also demands* that all parties take all appropriate steps to protect civilians, including members of ethnic, religious and confessional communities, and stresses that, in this regard, the primary responsibility to protect its population lies with the Syrian authorities".³⁶²

Pijler 3: Wanneer staten manifest falen in hun Verantwoordelijkheid tot Bescherming van hun bevolking, dan moet de Internationale Gemeenschap bereid zijn vastberaden gepaste collectieve actie te ondernemen en dit binnen een redelijke termijn en in overeenstemming met het VN-Handvest.

Het is bij deze derde pijler dat het schoentje wringt. De internationale gemeenschap is er steevast van overtuigd dat de Syrische overheid heeft gefaald in het vervullen van diens R2P maar slaagt er schijnbaar niet in collectieve actie bij wijze van resolutie vanwege de VN-Veiligheidsraad te nemen.

³⁶⁰Resolutie van de veiligheidsraad van de Verenigde Naties (21 december 2016), *UN Doc. S/RES/2332* (2016).

³⁶¹ Resolutie 2139 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (22 februari 2014), *UN Doc. S/RES/2139* (2014). § 2

³⁶² Resolutie 2139 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (22 februari 2014), *UN Doc. S/RES/2139* (2014). § 9

- **Syrië is manifest gefaald in haar R2P** ³⁶³

Tegen het einde van 2014 publiceerde de CoI reeds negen rapporten die grove mensenrechtenschendingen in Syrië documenteerden. Pro-regeringsmilities zouden aanhoudend en wijdverspreid aanvallen plegen op burgers, aanvallen die moord, foltering, verkrachting en andere misdaden tegen de mensheid en oorlogsmisdaden uitmaken. Oppositiegroepen zouden zich trouwens ook volop schuldig maken aan het plegen van oorlogsmisdaden waaronder moord, executies zonder voorafgaand proces, foltering, gijzelneming, en wijdverspreide schendingen van internationaal humanitair recht. Atrocities uitgaande van de Syrische overheid en gericht tegen iedereen waarvan vermoed wordt dat hij of zij de oppositie steunt, werden vooral gepleegd met behulp van tanks, zware artillerie en klusterbommen. Volgens de CoI zijn de aanvallen door de overheid gepleegd op dorpen in provincie Idlib "too numerous to detail". Tussen juli en oktober 2013 werd ook bewijs gevonden van het gebruik van vatenbommen door de Syrische overheid.

Medisch personeel in door de oppositie bezette gebieden zijn ook meermaals onder vuur genomen. Onderzoek vanwege *Physicians for Human Rights* toonde aan dat "government forces committed 90 percent of the confirmed 150 attacks on 124 facilities between March 2011 and March 2014, which have devastated the country's health system."

Troepen en milities gelieerd aan de overheid zouden ook medisch hulpmateriaal onttrekken aan burgers in bezette gebieden, een praktijk die een flagrante schending van de Conventies van Geneve uitmaken. Gevangenen worden door overheidstroepen gefolterd en onmenselijk behandeld in wijdverspreide aanvallen gericht tegen burgerbevolking, iets wat kan wijzen op de aanwezigheid van een georganiseerd beleid voor de uitvoering van deze praktijken. Eerder genoemde praktijken omvatten onder meer seksuele foltering van volwassenen van beide geslachten, evenals de foltering van kinderen. De laatste *mass atrocity* gepleegd door de Syrische overheidstroepen was de gasaanval van 4 april 2017 zoals eerder besproken in dit deel.

Ondertussen blijft de fragmentering en radicalisering van oppositiegroepen het bereiken van een politiek akkoord belemmeren. Naast de *mass atrocities* begaan door de Syrische overheid zelf vormt terreurgroep "IS" tevens een bijzonder grote bedreiging voor de mensenrechten en de levens van de burgers in Syrië, een bedreiging waartegen de overheid haar bevolking zou behoren te beschermen.

Uit het voorgaande kan dus wel degelijk geconcludeerd worden dat de Syrische overheid manifest heeft gefaald in haar R2P.

³⁶³ S. ADAMS, "Failure to Protect: Syria and the UN Security Council" *Global Centre For the Responsibility to Protect Occasional Paper Series* 2015,6-13.

- **Collectieve VN-Veiligheidsraadsactie: tijdig en proportioneel?** ³⁶⁴

Mits de Syrische overheid manifest heeft gefaald in haar R2P moet - overeenkomstig de derde pijler van R2P - de internationale gemeenschap haar R2P opnemen en dit op door het nemen van tijdige, consequente en proportionele maatregelen. Of dit het geval is voor het Syrisch conflict, wordt hierna overlopen.

Auteurs, waaronder SIMON EVANS stellen dat internationale politieke verdeeldheid over Syrië heeft tot hiertoe reeds dodelijke consequenties gehad. De VN-Veiligheidsraad heeft niet alleen gefaald in het vervullen van diens basisfunctie – het bewaren van internationale vrede en veiligheid – er werd ook gefaald in de uitoefening van de R2P jegens de Syrische bevolking die de raad namens de internationale gemeenschap heeft.

Tijdens de VN-Wereldtop van 2005 engageerden alle overheden zich om hun R2P te voldoen. Meer dan 150 staatshoofden stemden in met paragraaf 139 van het *Outcome Document*. Er werd verklaard: "In this context, we are prepared to take collective action, in a timely and decisive manner, through the Security Council, in accordance with the Charter, including Chapter VII, on a case-by-case basis and in cooperation with relevant regional organizations as appropriate, should peaceful means be inadequate and national authorities manifestly fail to protect their populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity."³⁶⁵

R2P is vooreerst een preventieve doctrine en het was pas in Libië in 2011 dat de VN-Veiligheidsraad expliciet verwees naar R2P en daarbij ook militaire dwangmaatregelen oplegde aan een soevereine staat die de eigen bevolking uitmoordde. De door de Veiligheidsraad gemandateerde operatie met als doel de bescherming van burgers leidde uiteindelijk tot het afzetten van Kadhafi en zijn regering, iets wat een stevig debat teweegbracht binnen de Veiligheidsraad over de relatie tussen R2P en *regime change*.

De Syrische crisis verslechterde in maart 2011 terwijl de situatie in Libië op een burgeroorlog uitdraaide en het debat over de interventie in dat laatste land laaide op. Cynisme rees bij sommige leden van de Veiligheidsraad en suggesties over een mogelijk wapenembargo en andere sancties gericht tegen de Syrische overheid kwamen naar voren. Niet-permanente leden India, Brazilië en Zuid-Afrika leken te geloven dat externe bemoeienis in Syrië het land in een fanatieke burgeroorlog zou storten. Desalniettemin was het onder het Indisch presidentschap van de Veiligheidsraad dat het orgaan ertoe in staat was een eerste formele verklaring – waarvoor consensus nodig is – met betrekking tot het conflict te publiceren. De presidentiele verklaring veroordeelde "widespread violations of human rights and the use of force against civilians by the Syrian authorities." Calling for "an immediate end to all violence," en riepen alle partijen op om zich te onthouden van "reprisals, including attacks against state institutions."³⁶⁶ Tegelijkertijd erkende het orgaan "the announced

³⁶⁴ S. ADAMS, "Failure to Protect: Syria and the UN Security Council" *Global Centre For the Responsibility to Protect Occasional Paper Series* 2015,1-26.

³⁶⁵ S. ADAMS, "Failure to Protect: Syria and the UN Security Council" *Global Centre For the Responsibility to Protect Occasional Paper Series* 2015,9.

³⁶⁶ S. ADAMS, "Failure to Protect: Syria and the UN Security Council" *Global Centre For the Responsibility to Protect Occasional Paper Series* 2015,6-13.

commitments by the Syrian authorities to reform,” en vanwege de Veiligheidsraad een voortdurend “commitment to the sovereignty, independence and territorial integrity of Syria.”³⁶⁷

In oktober 2011 onthielden India, Brazilië en Zuid – Afrika zich van de stemming over een ontwerp-resolutie van de VN-Veiligheidsraad die de Syrische overheid aansprakelijk zou stellen voor *atrocities* die toen reeds 2000 mensenlevens hadden gekost. Zuid-Afrika argumenteerde dat met volgende ter verantwoording van de onthouding: “the templates for the solution were very clear, it was along similar lines to Libya.”³⁶⁸ De gedachte dat de negen landen die wel voor de ontwerp-resolutie stemden simpelweg de weg voor een NAVO-interventie zouden openleggen bleek, achteraf gezien, onterecht.

Maar de onthoudingen van de drie opkomende wereldmachten reflecteerden een verontrustend gebrek aan consensus binnen de Veiligheidsraad over hoe, in de nasleep van de NAVO-interventie in Libië, er op gepaste wijze diende te worden geantwoord op dodelijke interne conflicten.

In een situatie waarin *mass atrocities* klaarblijkelijk reeds hadden plaatsgevonden, was de Veiligheidsraad verdeeld tussen een meerderheid die een krachtig antwoord in overeenstemming met R2P wensten, en een vetohoudende minderheid die dit niet wilden, en dit met daartussen een groep invloedrijke opkomende naties die zich onthielden van eender welke rol in het proces tot vrede.

Hoe dan ook, tegen februari 2012, toen Rusland en China door het stellen van hun veto een tweede ontwerp-resolutie tegenhielden, waren de andere dertien leden duidelijk voorstander van diplomatie en multilaterale sancties die de atrocities in Syrië een halt toe konden roepen. Tijdens het debat dat aan de stemming voorafging stelde de buitenlandminister van Guatemala dat: “Non-intervention in the internal affairs of sovereign States and the respect for their territorial integrity are cardinal principles of our foreign policy. But we also acknowledge the obligation of all States to observe certain norms of conduct in relations to their own populations... That is why, in an era when the principle of the Responsibility to Protect is being questioned, we are not ashamed to affirm that, with some nuances that we have explained in other forums, we support that principle.”³⁶⁹

In tegenstelling tot de VN-Veiligheidsraad, ondernamen individuele staten en regionale organisaties wel actie om hun R2P na te komen. De Arabische Liga, de Europese Unie, Turkije en anderen bekritiseerden de Syrische overheid publiekelijk en zorgden voor een diplomatieke isolatie van het land. Tegen maart 2012 hadden maar liefst 49 landen bilaterale gerichte sancties opgelegd aan Syrië.³⁷⁰

Andere organen van het VN-systeem kwamen hun R2P wel na. De *Human Rights Council* nam meerdere resoluties die de mass atrocities in Syrië veroordeelden en richtte in september 2014 een onafhankelijke onderzoekscommissie op om de grove mensenrechtenschendingen te onderzoeken.

³⁶⁷ S. ADAMS, “Failure to Protect: Syria and the UN Security Council” *Global Centre For the Responsibility to Protect Occasional Paper Series* 2015,6-13.

³⁶⁸ S. ADAMS, “Failure to Protect: Syria and the UN Security Council” *Global Centre For the Responsibility to Protect Occasional Paper Series* 2015,10.

³⁶⁹ S. ADAMS, “Failure to Protect: Syria and the UN Security Council” *Global Centre For the Responsibility to Protect Occasional Paper Series* 2015,11.

³⁷⁰ S. ADAMS, “Failure to Protect: Syria and the UN Security Council” *Global Centre For the Responsibility to Protect Occasional Paper Series* 2015,11.

De Algemene Vergadering heeft reeds verschillende gelijkaardige resoluties aangenomen, nooit stemden meer dan dertien landen tegen een resolutie waarin de Veiligheidsraad de "mass atrocities" te Syrië veroordeelde.³⁷¹ Het Secretariaat-Generaal en diens *Special Advisors for the Prevention of Genocide and the Responsibility to Protect* brachten ook verschillende officiële statements uit waarin ze opriepen de bescherming van burgers te waarborgen en waarin de *mass atrocities* veroordeeld werden.³⁷²

Reactie vanwege de VN-Veiligheidsraad blonk tijdens het eerste halfjaar van het conflict uit in afwezigheid, de afwezigheid van aansprakelijkheid zorgde meer dan waarschijnlijk voor steeds extremer wordende vormen van geweld. Ook een poging van voormalig VN Secretaris - Generaal Kofi Annan tot het bereiken van een staakt-het-vuren mislukte.³⁷³

In de jaren die daarop volgden slaagde de VN-Veiligheidsraad er welgeteld vijf keer in om tot een resolutie te komen:

- 22 februari 2014: S/RES/2139

"Also demands that all parties take all appropriate steps to protect civilians, including members of ethnic, religious and confessional communities, and stresses that, in this regard, the primary responsibility to protect its population lies with the Syrian authorities"

- 14 juli 2014: S/RES/2165

"Reaffirming the primary responsibility of the Syrian authorities to protect the population in Syria"

- 18 december 2015: S/RES/2254

"Recalling its demand that all parties take all appropriate steps to protect civilians, including members of ethnic, religious and confessional communities, and stresses that, in this regard, the primary responsibility to protect its population lies with the Syrian authorities"

- 22 december 2015: S/RES/2258

"Reaffirming the primary responsibility of the Syrian authorities to protect the population in Syria"

- 21 december 2016: S/RES/2332

"Reaffirming the primary responsibility of the Syrian authorities to protect the population in Syria and, reiterating that parties to armed conflict must take all feasible steps to protect civilians"

³⁷¹ S. ADAMS, "Failure to Protect: Syria and the UN Security Council" *Global Centre For the Responsibility to Protect Occasional Paper Series* 2015,11.

³⁷² S. ADAMS, "Failure to Protect: Syria and the UN Security Council" *Global Centre For the Responsibility to Protect Occasional Paper Series* 2015,11.

³⁷³ S. ADAMS, "Failure to Protect: Syria and the UN Security Council" *Global Centre For the Responsibility to Protect Occasional Paper Series* 2015,12-13.

Ondanks de genomen resoluties werden verschillende andere ontwerp-resoluties resoluut tegengehouden middels veto van zowel Rusland als China.³⁷⁴ Bij redactie van onderhavig onderzoek lag er in navolging van de gasaanval van 4 april 2017 wederom een ontwerp-resolutie op de tafel bij de VN-Veiligheidsraad. Het valt af te wachten of Rusland en China wederom hun veto zullen stellen.³⁷⁵

Vijf resoluties, geen enkele waar navolging aan werd gegeven, veel statements maar weinig actie, uit de acties van de internationale gemeenschap blijkt een totaal gebrek aan overeenstemming over het geval Syrië waaruit kan worden geconcludeerd dat de derde pijler van R2P, in casu, helemaal niet ter harte is genomen noch werd vervuld.

2.3.2. Evaluatie van de door de internationale gemeenschap genomen maatregelen - Syrië en de verantwoordelijkheid tot preventie, reactie en wederopbouw.

2.3.2.1. Verantwoordelijkheden tot Preventie en wederopbouw

Voor de bespreking van de genomen maatregelen is het, althans voor dit onderzoek, niet aangewezen om verder in te gaan op de verantwoordelijkheden tot preventie en wederopbouw. Een bespreking van deze twee verantwoordelijkheden zou te ver leiden, van preventieve maatregelen is geen of amper sprake en het einde conflict is nog lang niet in zicht dus een evaluatie van de wederopbouw maken lijkt zeker nog niet aan de orde.

2.3.2.2. Verantwoordelijkheid tot Reactie ³⁷⁶

Sinds de uitbraak van geweld gedurende maart 2011 is de internationale gemeenschap erin geslaagd het geweld uitgaande van de Syrische overheid publiekelijk te veroordelen. De CoI, voormalig VN-Secretaris-Generaal Kofi Annan en de Hoge Vertegenwoordiger voor de mensenrechten hebben alleen opgeroepen om de Syrische situatie te verwijzen naar het Internationaal Strafhof.

Ondanks het voorgaande heeft de VN-Veiligheidsraad wel gefaald in het gepast reageren op het conflict. Sinds 2013 werden er resoluties handelend over humanitaire toegang, het politiek proces en chemische wapens. Verscheidene malen werd er ook uitdrukkelijk verwezen naar R2P, maar geen enkele resolutie werd succesvol geïmplementeerd. Daarenboven hebben Rusland en China tezamen zes keer hun veto gesteld bij de stemming van ontwerp-resoluties en Rusland stelde apart ook nog eens een veto tegen twee andere ontwerp-resoluties, de laatste keer dat dit gebeurde was op 12 april 2017.

Op 21 december 2016 stemde de Algemene Vergadering van de VN toe in de oprichting van een International, Impartial and Independent Mechanism (IIIM) om bijstand te bieden aan het onderzoek naar atrociteiten in Syrië. Het mandaat van het IIIM werd toegelicht in januari 2017 door huidig VN-Secretaris-Generaal Antonio Guterres.

Op 24 en 25 januari 2017 coördineerden Rusland, Turkije en Iran de onderhandelingen in Astana (Kazachstan) tussen de Syrische overheid en oppositiegroepen. De VN organiseerde daaropvolgend

³⁷⁴ <http://www.globalr2p.org/publications/459>

³⁷⁵ <http://www.whatsinblue.org/2017/04/syria-new-draft-resolution-on-chemical-weapons-attack-and-political-briefing.php>

³⁷⁶ <http://www.globalr2p.org/regions/syria>

gelijkaardige gesprekken in Genève van 23 tot 31 maart 2017. Op 4 en 5 april 2017 vond er een bijeenkomst plaats in Brussel, voorgezeten door de EU, de VN, Duitsland, Koeweit, Noorwegen, Qatar en het Verenigd Koninkrijk. Tijdens de bijeenkomst werd er zes miljard dollar opgehaald voor humanitaire hulp in Syrië en de omliggende regio.

Harde multilaterale actie vanwege de internationale gemeenschap blijft vooralsnog uit, diplomatieke gesprekken werden reeds opgezet door de VN maar er werd amper vooruitgang geboekt. Diplomatieke sancties vanwege de internationale gemeenschap blijven ook uit. Regionale organisaties en individuele staten namen wel reeds actie.

De meest recente unilaterale actie tegen het Syrisch bewind werd genomen door de Verenigde Staten. Volgend op de gasaanval van 4 april 2017 in Khan Shaykhun voerde de VN een unilaterale aanval uit op de luchtmachtbasis Shayrat in deelstaat Homs. De aanval was erop gericht de mogelijkheid van de Syrische overheid om chemische wapenaanvallen uit te voeren, uit te schakelen. Deze aanval was de eerste militaire actie vanwege de VS direct gericht tegen de Syrische overheid. Na de aanval volgde een bijeenkomst van de VN-Veiligheidsraad op 12 april 2017. Tijdens deze laatste bijeenkomst slaagde Rusland er wederom in een veto te stellen tegen een ontwerp-resolutie die de gasaanval van 4 april laatstleden.

Om te voldoen aan de verschillende resoluties van de VN-Veiligheidsraad, zouden de Syrische overheid, de gewapende oppositiegroepen en alle andere internationale partijen betrokken bij het conflict de toegang voor humanitaire hulp voor burgers in conflictgebied moeten helpen faciliteren. Neutrale overgang voor deze middelen zouden dringend opgezet moeten worden. De VN-Veiligheidsraad zou ook betekenisvolle en gepaste stappen moeten ondernemen om de burgers in bezette gebieden te beschermen én om de burgeroorlog te beëindigen. Voor dat laatste moeten maatregelen genomen worden die de atrociteiten onderzoeken en degene die verantwoordelijk zijn aansprakelijk stellen. De VN-leden zouden volledig moeten meewerken met het zopas ingerichte IIM en diens werk vergemakkelijken door middel van het vrijwillig ter beschikking stellen van fondsen.

- **Nood aan militaire actie? Een *Balance of Consequences***³⁷⁷

Vanaf de intensivering van het conflict gedurende 2011, beantwoordden de westerse overheden de bewijzen van begane *mass atrocities* met bilaterale sancties en publieke veroordelingen van de Syrische overheid. Midden augustus 2011 vroegen Frankrijk, Duitsland, de VS en het Verenigd Koninkrijk in een gecoördineerde diplomatieke inspanning aan de Syrische President Assad om een stap op zij te zetten. De Syrische overheid beantwoordde deze vraag hoegenaamd niet en ging onverminderd door met haar ongepast gedrag jegens haar bevolking. De vraag van de eerdergenoemde landen deed denken dat deze landen "regime change" zagen als een oplossing voor het beëindigen van de *mass atrocities*, iets wat na afloop van Libië een wrange bijmaak had voor bepaalde leden van de VN-Veiligheidsraad. Rusland verklaarde hierop dat haar inspanningen in de

³⁷⁷ S. ADAMS, "Failure to Protect: Syria and the UN Security Council" *Global Centre For the Responsibility to Protect Occasional Paper Series* 2015, 13 - 15; L. GLANVILLE, "Syria teaches us little about questions of military intervention" in R.W. MURRAY en A. MCKAY (eds.) *Into the Eleventh Hour: R2P, Syria and Humanitarianism in Crisis*, E-International Relations Bristol, 2014, 45-47, M. AARONSON, "Syria and the crisis of Humanitarian Intervention" in R.W. MURRAY en A. MCKAY (eds.) *Into the Eleventh Hour: R2P, Syria and Humanitarianism in Crisis*, E-International Relations Bristol, 2014, 56-61. en G. EVANS, "The consequences of non-intervention in Syria: does the Responsibility to Protect have a future?" in R.W. MURRAY en A. MCKAY (eds.) *Into the Eleventh Hour: R2P, Syria and Humanitarianism in Crisis*, E-International Relations Bristol, 2014, 18-25.

Veiligheidsraad erop gericht waren om de soevereiniteit van Syrië te beschermen, eerder dan het aanhouden van een dictatoriaal regime dat haar eigen bevolking uitmoordde.

Volgend op het derde dubbele veto gesteld door Rusland en China op 19 juli 2012 werden diplomatieke initiatieven ingesteld in een poging om de *mass atrocities* te beëindigen. Na het falen van de inspanningen gedaan door Kofi Annan wist men dat diplomatie nergens toe zou leiden, al was men er niet zeker van wat het alternatief was.

Gedurende 2012 was er in de westerse democratieën een mild debat op gang gekomen betreffende de vraag of buitenlandse staten een militaire interventie in Syrië zouden moeten opzetten. Sommige notabele intellectuelen uit de Verenigde Staten, waaronder Anne-Marie Slaughter, de voormalige *Director of Policy Planning at the Department of State* pleitte voor het opzetten van humanitaire overgangen, safe havens of *no-kill zones* nabij de Turkse, Libanese en Jordanese grenzen om zo de Syriërs te beschermen. Ondertussen riep voormalig presidentskandidaat van de VS, John McCain, publiekelijk op voor een door de VS geleide reeks gecoördineerde luchtbombardementen tegen de Syrische strijdmachten.

Steun voor militaire interventie was nooit echt uitgesproken, zelfs niet onder de staten die het felst tegen Assad en zijn regime gekant waren. In Syrië nam vooral het *Balance of Consequences* aspect de boventoon. Niemand wilde een breder regionaal conflict uitlokken. In de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk had men de desastreuze invasie in Irak (2003) in het achterhoofd. Er was geen gestaag debat gaande in de VS over het al dan niet overgaan tot militaire actie in Syrië omdat er simpelweg geen steun was voor eender welke militaire actie. In diplomatieke kringen doorheen het Westen heerste er ook de vrees dat militaire interventie het conflict zou voeden, wat zou resulteren in nog meer leed voor de Syrische bevolking.

Zelfs al zou er politieke wil en steun verzameld kunnen worden, dan nog waren de militaire complicaties geassocieerd met eventuele luchtbombardementen immens. Tijdens de bezetting van Homs begin 2012 werd de stad wekenlang omsingeld door overheidsartillerie en tanks, wat betekent dat de Syrische overheid over een enorm groot leger en wapenarsenaal beschikt. Luchtaanvallen op soldaten of gewapende rebellen zouden daarenboven ook de dood van burgers tot gevolg hebben mits deze vaak als menselijk schild worden ingezet. Syrië beschikt ook over uitstekende luchtafweersystemen, iets wat slachtoffers aan de zijde van zij die de luchtbombardementen zouden uitvoeren kon betekenen. En cruciaal: in afwezigheid van een mandaat vanwege de VN-Veiligheidsraad onder Hoofdstuk VII van het VN-Handvest zouden alle militaire acties illegaal zijn overeenkomstig internationaal recht.

Ondanks het feit dat R2P een voornamelijk preventieve doctrine is, was de achterliggende gedachte de focus op potentiële dwangmatige maatregelen gericht tegen zij die atrociteiten begaan en dit op een wijze die zowel moreel als juridisch verantwoord kan worden. Geconfronteerd met een passieve Veiligheidsraad en een afwezigheid van andere doeltreffende diplomatieke maatregelen kwam er een debat tot stand onder westerse overheden over of men bepaalde Syrische rebellengroepen zou moeten bewapenen maar tegen midden 2013 – na de opkomst van extremistische milities zoals *Al-Nusra* was men het erover eens dat meer wapens in de strijd gooien enkel in meer burgerslachtoffers zou resulteren, en de regio enkel verder zou destabiliseren.

Deze onderliggende veronderstellingen werden pas uitgedaagd toen terreurgroep IS oprukte in Irak tijdens juni 2014. De opkomst van IS veranderde de politieke meningen volledig. De Iraakse overheid vroeg militaire steun, de VS gaf deze en autoriseerde luchtaanvallen tegen IS, eerst in Irak en later in Syrië maar ondanks overeenstemming in de meningen over wat betreft het vernietigen van IS kwam er geen internationale eensgezindheid over hoe burgers beschermd zouden kunnen worden, over hoe atrocities beëindigd zouden worden en over hoe men tot een onderhandelde uitweg uit de Syrische burgeroorlog zou kunnen komen.

2.4. R2P na Syrië

Uit het voorgaande blijkt dat het conflict in Syrië tot op vandaag nog drie grote onopgeloste problemen kent; zo is er het gebrek aan humanitaire toegang voor hulporganisaties, het gebrek aan het vooruitzicht van een politieke oplossing en is er een probleem van straffeloosheid – mede door veto's van Rusland en China is men nog niet geslaagd de Syrische case te verwijzen naar het Internationaal Strafhof om zo de schuldigen van gedane *mass atrocities* te bestraffen.³⁷⁸

³⁷⁸ S. ADAMS, "Failure to Protect: Syria and the UN Security Council" *Global Centre For the Responsibility to Protect Occasional Paper Series* 2015,20-22.

3. Libië en Syrië: een wereld van verschil³⁷⁹

Er zijn diverse verklaringen voor de verschillen in de manier waarop de internationale gemeenschap omging en nog steeds omgaat met de conflicten in beiden landen. Politiek gezien verschilt de manier waarop de Libische en de Syrische overheden omgingen met de protesten in beide landen.³⁸⁰ Kolonel Kadhafi gaf zelf publiekelijk aan dat hij de protesteers met geweld zou stoppen, President Assad heeft dit nooit gedaan en beloofde zelfs om constitutionele hervormingen door te voeren.³⁸¹

Ook op politiek vlak kende de Syrische regering niet dezelfde afvalligheid van haar aanhangers zoals in Libië gebeurde.³⁸² Wellicht de belangrijkste politieke verschilfactor is het verschil in reactie van regionale organisaties zoals de Arabische Liga die in Syrië minder snel geneigd was om actie te ondernemen – pas na tien maanden – dan het geval was ten tijde van het Libisch conflict.³⁸³ Tenslotte kende kolonel Kadhafi veel minder bijval binnen de regio en binnen de internationale gemeenschap dan het geval is wat betreft president Assad.³⁸⁴

Principiële verschilpunten binnen de Veiligheidsraad situeren zich rond de principes van non-interventie en soevereiniteit van de staat.³⁸⁵ In Libië werden eerst diplomatieke en andere niet-gewelddadige maatregelen genomen, maar deze bleken al snel zonder resultaat waardoor de Veiligheidsraad zowat verplicht werd tot het nemen van meer dwangmatige actie.³⁸⁶ Uiteindelijk was men ten tijde van Libië er binnen de VN-Veiligheidsraad van overtuigd dat de veiligheid van de Libische bevolking zwaarder woog dan de soevereiniteit van de staat zelf.³⁸⁷ Eind 2011, ten tijde van de Syrische situatie waren de meningen enigszins verschillend, waarschijnlijk mede door de manier waarop het conflict in Libië werd aangepakt.³⁸⁸ De militaire interventie in Libië ging volgens onder andere Rusland en China ver buiten het vooraf gegeven mandaat, de neutraliteit van de NAVO werd in vraag gesteld en ook de beweegredenen voor de interventie werden door deze landen betwist.³⁸⁹

Ook strategisch gezien verschillen de situaties in Libië en Syrië. Zo moet de Veiligheidsraad bij de beslissing over het al dan niet mandateren van militaire interventie in overweging nemen of zulke actie het gewenste doel – bescherming van burgerbevolking – kan bereiken zonder meer kwaad te doen dan wanneer zulke actie niet wordt geautoriseerd.³⁹⁰ Strategisch gezien stond Libië wat betreft

³⁷⁹ R.W. MURRAY en A. MCKAY (eds.) *Into the Eleventh Hour: R2P, Syria and Humanitarianism in Crisis*, E-International Relations Bristol, 2014, 18-25.

³⁸⁰ S. ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melb. J. Intl'L.* 2012, 59 – 93, 84.

³⁸¹ S. ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melb. J. Intl'L.* 2012, 59 – 93, 84.

³⁸² S. ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melb. J. Intl'L.* 2012, 59 – 93, 85.

³⁸³ S. ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melb. J. Intl'L.* 2012, 59 – 93, 85.

³⁸⁴ S. ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melb. J. Intl'L.* 2012, 59 – 93, 86.

³⁸⁵ S. ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melb. J. Intl'L.* 2012, 59 – 93, 86.

³⁸⁶ S. ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melb. J. Intl'L.* 2012, 59 – 93, 86.

³⁸⁷ S. ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melb. J. Intl'L.* 2012, 59 – 93, 87.

³⁸⁸ S. ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melb. J. Intl'L.*, 2012, 59 – 93, 87

³⁸⁹ S. ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melb. J. Intl'L.* 2012, 59 – 93, 88.

³⁹⁰ S. ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melb. J. Intl'L.* 2012, 89.

militaire capaciteit aanzienlijk minder sterk dan het geval is voor Syrië.³⁹¹ De geografische ligging van Syrië stelt evenzeer een grote belemmering voor actie vanwege de internationale gemeenschap, zo kan actie op het grondgebied nog grotere vluchtelingenstromen teweeg brengen dan nu al het geval is.³⁹² Tenslotte speelt de grootste strategische belemmering voor actie zich op gebied van de belangen van belangrijke spelers binnen de internationale gemeenschap.³⁹³ Rusland exporteert grote percentages van haar wapenproductie naar Syrië en heeft een grote marinebasis op het grondgebied.³⁹⁴ De Verenigde Staten hebben dan weer grote belangen in buurland Israël waardoor zij niet geneigd zijn de regio te destabiliseren.³⁹⁵

De manier waarop binnen de VN-Veilighedsraad werd omgegaan met de situatie in Syrië heeft de evolutie van R2P toch wel wat vertroebeld. Toch is de toekomst voor R2P niet volledig gehypothekeerd. Enkele wederom voorzichtige conclusies kunnen worden benadrukt. Zo is weer maar eens duidelijk geworden dat niet-gewelddadige middelen prioriteit moeten krijgen op gewelddadige – door de Veiligheidsraad – gemandateerde militaire actie. Zolang er een factor van *regime change* in het spel is, lijkt het weinig waarschijnlijk dat de VN-Veilighedsraad actie onder pijler III zal autoriseren.

Ook blijkt de nood aan een mechanisme dat militaire interventies beoordeelt in het licht van het gegeven mandaat, zulke beoordeling kan ertoe bijdragen dat staten die weigerachtig tegenover pijler III-interventie staan, toch sneller zullen meegaan in mandatering omdat ze weten dat er grenzen gesteld worden aan de manier waarop het mandaat wordt uitgevoerd.

Wat betreft de rol van de permanente vijf leden van de VN-Veilighedsraad binnen R2P lijkt een dwingende *responsibility not to veto* zich op te dringen en te worden vastgelegd. Tenslotte stellen bepaalde auteurs de werking van de VN-Veilighedsraad in vraag.³⁹⁶

³⁹¹ S. ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melb. J. Intl'L.* 2012, 89.

³⁹² S. ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melb. J. Intl'L.* 2012, 90.

³⁹³ S. ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melb. J. Intl'L.* 2012, 91.

³⁹⁴ S. ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melb. J. Intl'L.* 2012, 91.

³⁹⁵ S. ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", 13 *Melb. J. Intl'L.*, 2012, 59 – 91.

³⁹⁶ P.M. POWERS, "Unilateral Humanitarian Intervention and Reform of the United Nations Veto: A Pilot Program aimed towards International Peace and Increased Security Worldwide" *Homeland & Nat'l Sec. L. Rev.* 2016, 79- 104.; S. ZIFCAK, "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melb. J. Intl'L.* 2012, 92 – 93.; T. MCCORMACK, "Chemical Weapons and Other Atrocities: Contrasting Responses to the Syrian Crisis", *Intl' L. Stud. Ser. US Naval War Col.* 2016, 537-544.; http://www.globalr2p.org/media/files/syriapaper_final.pdf p 22. en <http://www.e-ir.info/wp-content/uploads/R2P-Syria-and-Humanitarianism-in-Crisis-E-IR.pdf>.

DEEL III: Suggesties voor de toekomstige invulling en benadering van het R2P-concept

Na analyse en evaluatie van de toepassing van R2P in Libië en Syrië kan in dit concluderend hoofdstuk uiteindelijk worden teruggekoppeld naar de centrale onderzoeksvraag: "Hoe kan het concept R2P beter juridisch worden ingevuld zodat het concept als een volwaardig aanvaarde internationaalrechtelijke norm beschouwd kan worden en als dusdanig succesvol geïmplementeerd kan worden?"

1) Nood aan communicatie

De Arabische Lente illustreerde de politieke en conceptuele zwakheden van voornamelijk de derde R2P-pijler.³⁹⁷ Als R2P wil uitgroeien tot een invloedrijke en betekenisvolle norm van internationaal (gewoonte)recht dienen zowel praktische als conceptuele knelpunten te worden opgelost.³⁹⁸ Zo valt er sinds het einde van de Libische interventie wat betreft de derde R2P-pijler een gebrek aan vertrouwen tussen de VN-Veilighedsraadsleden onderling te betreuren.³⁹⁹ De politieke schade werd opgelopen door lacunes in verwachtingspatronen, communicatie, en de vaststelling van de toerekenbaarheid van degenen die de interventie in Libië mandateerden en zij die de interventie uitvoerden.⁴⁰⁰ Er is een overduidelijke nood aan respectvolle communicatie tussen voor en tegenstanders van het gebruik van geweld over het wanneer, hoe en door wie een militaire interventie in kader van R2P dient te gebeuren.⁴⁰¹

2) Limieten aan de rol van de VN-Veilighedsraad

Conceptueel blijkt het gebrek aan objectieve richtlijnen die de VN-Veilighedsraad kunnen bijstaan in de besluitvorming over de gepastheid van een mandaat dat het gebruik van geweld machtigt.⁴⁰² De afwezigheid van duidelijke en juridisch vastgestelde criteria leidt ertoe dat maatregelen genomen ter bescherming van burgerbevolking in praktijk volledig onderworpen zijn aan de wil van de VN-Veilighedsraad, een wil die vooral beheerst wordt door politieke belangen.⁴⁰³

Uit onderhavig onderzoek is gebleken dat de Veilighedsraad niet consequent handelt in het managen van humanitaire crisissen.⁴⁰⁴ Beslissingen van de Veilighedsraad worden niet enkel genomen mits

³⁹⁷ A. GARWOOD-GOWERS, "The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exeption, Syria as the Norm?", *U.N.S.W.L.J.* 2013, 614.

³⁹⁸ A. GARWOOD-GOWERS, "The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exeption, Syria as the Norm?", *U.N.S.W.L.J.* 2013, 614.

³⁹⁹ A. GARWOOD-GOWERS, "The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exeption, Syria as the Norm?", *U.N.S.W.L.J.* 2013, 614.

⁴⁰⁰ A. GARWOOD-GOWERS, "The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exeption, Syria as the Norm?", *U.N.S.W.L.J.* 2013, 614.

⁴⁰¹ A. GARWOOD-GOWERS, "The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exeption, Syria as the Norm?", *U.N.S.W.L.J.* 2013, 614.

⁴⁰² A. GARWOOD-GOWERS, "The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exeption, Syria as the Norm?", *U.N.S.W.L.J.* 2013, 614.
; R.W. MURRAY en A. MCKAY (eds.) *Into the Eleventh Hour: R2P, Syria and Humanitarism in Crisis*, E-International Relations Bristol, 2014, 1-75. <http://www.e-ir.info/wp-content/uploads/R2P-Syria-and-Humanitarianism-in-Crisis-E-IR.pdf>

⁴⁰³ A. GARWOOD-GOWERS, "The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exeption, Syria as the Norm?", *U.N.S.W.L.J.* 2013, 614.
; R.W. MURRAY en A. MCKAY (eds.) *Into the Eleventh Hour: R2P, Syria and Humanitarism in Crisis*, E-International Relations Bristol, 2014, 1-75.

inachtneming van de ernst van de conflicten voorhanden, maar eerder in functie van de (politieke) belangen van de permanente leden.⁴⁰⁵ Ondanks de bestaande afspraken omtrent R2P opereert het orgaan binnen een context van internationale politiek waarin individuele staten hoofdrolspelers zijn die het eigen belang eerder dan internationale normen vooropstellen.⁴⁰⁶ Zolang de rechten van slachtoffers van mass atrociteiten niet voor alle permanente leden beslissend geacht worden, zal er selectiviteit in besluitvorming blijven bestaan.⁴⁰⁷ Ondanks dat de Veiligheidsraad het orgaan is dat instaat voor internationale vrede en veiligheid blijkt het niet het meest efficiënte orgaan binnen de doelstellingen van de R2P-doctrine.⁴⁰⁸ De vraag of een ander orgaan binnen de VN, of binnen de internationale rechtsorde in het algemeen, efficiënter kan optreden blijft voorsnog onbeantwoord. Om het hoofd te bieden aan massale mensenrechtenschendingen dient evenwel de rol van de Veiligheidsraad niet te worden ingeperkt: belangrijker is dat staten zich ervan bewust worden (gemaakt) dat zij verantwoordelijkheid dragen voor burgers die zich zowel binnen als buiten hun landsgrenzen bevinden.⁴⁰⁹

Het lijkt onwaarschijnlijk dat de vetobevoegdheid van de permanente vijf leden middels aanpassing van het VN-Handvest zal worden ingeperkt.⁴¹⁰ Opdat R2P kan evolueren naar een internationaalrechtelijke norm dienen nieuwe regels in de vorm van ad hoc gedragscodes worden vastgesteld die een uitweg kunnen bieden uit traditionele procedures die niet mee geëvolueerd zijn met de context van de maatschappij.⁴¹¹ In de literatuur gaan ook stemmen op voor een verregaande hervorming van de Veiligheidsraad, dit debat is gaande, maar uitweiden hierover zou dit onderzoek te ver geleid hebben.⁴¹²

⁴⁰⁴ T. HAESEBROUCK en G. DE KEERSMAEKER, "Is er een toekomst voor R2P in de Veiligheidsraad?" *Internationale spectator* 2013,42. en S. POSTEMA, "De achilleshiel van R2P: Veto's en vaagheid" *Internationale Spectator* 2015, 5-6.

⁴⁰⁵ T. HAESEBROUCK en G. DE KEERSMAEKER, "Is er een toekomst voor R2P in de Veiligheidsraad?" *Internationale spectator* 2013,42.

⁴⁰⁶ T. HAESEBROUCK en G. DE KEERSMAEKER, "Is er een toekomst voor R2P in de Veiligheidsraad?" *Internationale spectator* 2013,42.

⁴⁰⁷ T. HAESEBROUCK en G. DE KEERSMAEKER, "Is er een toekomst voor R2P in de Veiligheidsraad?" *Internationale spectator* 2013,43.

⁴⁰⁸ T. HAESEBROUCK en G. DE KEERSMAEKER, "Is er een toekomst voor R2P in de Veiligheidsraad?" *Internationale spectator* 2013,43.

⁴⁰⁹ T. HAESEBROUCK en G. DE KEERSMAEKER, "Is er een toekomst voor R2P in de Veiligheidsraad?" *Internationale spectator* 2013,43.

⁴¹⁰ N. BANTEKA, "Dangerous Liaisons: The Responsibility to Protect and a Reform of the UN Security Council" *Colum. J. Transnat'l L.* 2015-2016, 383-423.

⁴¹¹ N. BANTEKA, "Dangerous Liaisons: The Responsibility to Protect and a Reform of the UN Security Council" *Colum. J. Transnat'l L.* 2015-2016, 398.

⁴¹² N. BANTEKA, "Dangerous Liaisons: The Responsibility to Protect and a Reform of the UN Security Council" *Colum. J. Transnat'l L.* 2015-2016, 383-423.

3) Regime change

Een andere conceptuele zwakheid van de derde R2P-pijler betreft de relatie tussen de middelen en de doeleinden van militaire interventie in humanitaire crisissen.⁴¹³ Ook wanneer de manier waarop de NAVO het mandaat voor de interventie in Libië interpreteerde buiten beschouwing gelaten wordt, is het duidelijk dat er nood is aan een algemene verduidelijking over in welke gevallen en op welke manier militaire interventie ter bescherming van burgerbevolking doeltreffend kan zijn zonder dat dit het verdrijven van een regering tot gevolg heeft.⁴¹⁴ Na Libië is duidelijk gebleken dat militaire interventie onder de derde pijler de grenzen tussen bescherming van de bevolking en andere motieven, zoals het verwijderen van een politiek regime, doet vervagen.⁴¹⁵

4) Nood aan criteria ⁴¹⁶

De door de ICISS vastgelegde criteria voor militaire interventie werden nooit bevestigd door de Algemene Vergadering of door de VN-Veiligheidsraad waardoor zij geen juridische status genieten. Toch is een ondubbelzinnige invulling van deze principes gewenst. Indien er duidelijk afgebakende criteria verbonden worden aan een eventuele militaire interventie onder R2P, zou dit ertoe kunnen leiden dat de Veiligheidsraad sneller overgaan tot zulke interventies in uitzonderlijke cases – zoals deze in Syrië, net omdat er een formeel kader voorhanden zou zijn. Uit de literatuur blijkt dat vooral *proportional means* en *last resort* zich moeilijk tot interpretatie lenen. Met betrekking tot de criteria volgt dit onderzoek de visie van JAMES PATTINSON die stelt dat er twee stappen ter zake ondernomen dienen te worden. De eerste stap bestaat in een expliciete erkenning van het bestaan van voorwaarden die verbonden zijn aan militaire interventie onder R2P. Deze erkenning zou de openheid van de besluitvorming over het gebruik van geweld bevorderen. Daarnaast zouden meer aanvaarde richtlijnen zich kunnen ontwikkelen waardoor interpretatie minder problematisch wordt naar de toekomst toe. Daar bijkomend is de erkenning wenselijk indien men voorhoudt dat er een plicht tot interventie kan bestaan. De moeilijkheid met een juridische interventieplicht is dat verkeerdelijk gesteld zou kunnen worden dat er ook zulke plicht bestaat in gevallen waarin interventie niet moreel geoorloofd is. Aldus zou het erkennen van richtlijnen voor R2P-interventies duidelijkheid kunnen scheppen in voor welke uitzonderlijke gevallen interventie aangewezen of zelfs verplicht is. Bijgevolg zou niet interveniëren illegaal zijn. De tweede stap is de juridische ontwikkeling van de door de ICISS en RWP voorgestelde criteria, die zich lenen tot juridische invulling. Indien richtlijnen voor interventie onder R2P worden vastgesteld, moeten deze geschikt zijn.

⁴¹³ A. GARWOOD-GOWERS, "The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exeption, Syria as the Norm?", *U.N.S.W.L.J.* 2013, 614. en R.W. MURRAY en A. MCKAY (eds.) *Into the Eleventh Hour: R2P, Syria and Humanitarism in Crisis*, E-International Relations Bristol, 2014, 1 - 75

⁴¹⁴ A. GARWOOD-GOWERS, "The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exeption, Syria as the Norm?", *U.N.S.W.L.J.* 2013, 615.

⁴¹⁵ A. GARWOOD-GOWERS, "The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exeption, Syria as the Norm?", *U.N.S.W.L.J.* 2013, 615.

⁴¹⁶ J. PATTINSON, "The case for Criteria: moving R2P forward" in R.W. MURRAY en A. MCKAY (eds.) *Into the Eleventh Hour: R2P, Syria and Humanitarism in Crisis*, E-International Relations Bristol, 2014, 26 -34.

5) R2P vanuit het standpunt van individuele staten binnen de internationale gemeenschap

Twaalf jaar na de *World Summit* blijkt de nood aan communicatie en overleg tussen beleidsmakers, rechtsgeleerden, voor-en tegenstanders en rechtsbeoefenaars; dit met een gedifferentieerde beoordeling en verbeterd beleid als doel voor ogen.⁴¹⁷ Men moet onder ogen zien dat het bewustzijn van het bestaan van R2P en de hoe deze R2P moet worden ingevuld twee verschillende zaken betreffen.⁴¹⁸ Het bestaan van een verantwoordelijkheid blijft de hoeksteen van R2P maar nergens werd vastgelegd wie nu precies hoe moet optreden wanneer de R2P vanwege de internationale gemeenschap ingaat. De bevindingen van dit onderzoek volgen de visie van EDWARD C. LUCK die stelt dat een individuele R2P die de nadruk legt op preventie, reactie en wederopbouw vanuit het standpunt van individuele staten binnen een groep moet worden ontwikkeld - bijkomstig aan het initiële R2P-gedachtengoed.⁴¹⁹ Na twaalf jaar is er geen nood meer aan het verdedigen van het bestaan van de verantwoordelijkheid, maar wel aan het uitwerken van een praktische invulling en politieke consensus hierover.⁴²⁰ Beleidsmakers moeten inzien dat het tegengaan van *mass atrocities* positief bijdraagt aan hun buitenlandbeleid en aan hun veiligheid.⁴²¹ Echter, waar R2P de territoriale soevereiniteit enigszins beperkt heeft, blijven landen voor de soeverein in de eigen besluitvorming over het hoe en wanneer ze actie ondernemen waardoor er nog steeds een dilemma resteert waar enerzijds de verantwoordelijkheid van de internationale gemeenschap wordt erkend maar waar ze anderzijds niet wordt aanvaard dat een buitenstatelijke actor voorschrijft hoe een individuele staat dient bij te dragen.⁴²²

6) Responsibility to Prevent en Rebuild⁴²³

Wat de casestudies van Libië en Syrië met elkaar gemeen hebben is dat er geen nuttige analyse gemaakt kon worden over de invulling van de *Responsibility to Prevent*, nochtans werd die deze verantwoordelijkheid als belangrijkste gezien.⁴²⁴ Beide conflicten waren reeds geëscaleerd vooraleer ze onder de internationale aandacht kwamen.

De Responsibility to Rebuild werd nooit op gezaghebbende wijze bevestigd door de internationale gemeenschap, waardoor onduidelijk bleek wat nu net diende te gebeuren in nasleep van de Libische interventie.⁴²⁵ Aangewezen lijkt dan ook om de aanbevelingen terzake gedaan door de grondleggers van de R2P-doctrine op de internationale agenda te brengen. Uit onderhavig onderzoek blijkt immers dat een afgebakende vaststelling van hoe deze verantwoordelijkheid dient te worden ingevuld nieuwe

⁴¹⁷ E.C. LUCK, "R2P at Ten: A New Mindset for a New Era?" *Global Governance* 2015, 501.

⁴¹⁸ E.C. LUCK, "R2P at Ten: A New Mindset for a New Era?" *Global Governance* 2015, 501.

⁴¹⁹ E.C. LUCK, "R2P at Ten: A New Mindset for a New Era?" *Global Governance* 2015, 502.

⁴²⁰ E.C. LUCK, "R2P at Ten: A New Mindset for a New Era?" *Global Governance* 2015, 503. en E. NEWMAN, "R2P: Implications for World Order" *Global Res. Protect* 2013, 235-259. (255-256).

⁴²¹ E.C. LUCK, "R2P at Ten: A New Mindset for a New Era?" *Global Governance* 2015, 503.

⁴²² E.C. LUCK, "R2P at Ten: A New Mindset for a New Era?" *Global Governance* 2015, 504.

⁴²³ J.F. MURPHY, "Responsibility to Protect (R2P) comes of age? A sceptics View", *ILSA Int'l & Comp. L.* 2011-2012, 437-438.

⁴²⁴ World Summit Outcome Document of the General Assembly of the United Nations (24 October 2005), *UN Doc. A/60/L.1.* (2005).

⁴²⁵ J.F. MURPHY, "Responsibility to Protect (R2P) comes of age? A sceptics View", *ILSA Int'l & Comp. L.* 2011-2012, 437-438.

mass atrocities kan tegengaan en zelfs in wisselwerking staat met de *Responsibility to Prevent* - immers, indien er een betekenisvolle invulling van *Rebuild* had plaatsgevonden in Libië, had dit kunnen bijdragen aan meer stabiliteit voor de regio; en laat stabiliteit nu net ook een van de factoren zijn waarop *Prevention* de nadruk legt.

CONCLUSIE

Deze masterscriptie trachtte een antwoord te bieden op centrale onderzoeksvraag: “Hoe kan het concept R2P beter juridisch worden ingevuld zodat het concept als een volwaardig aanvaarde internationaalrechtelijke doctrine beschouwd kan worden en als dusdanig succesvol geïmplementeerd kan worden?”.

Uit de geraadpleegde literatuur bleek dat R2P best omschreven kan worden als een regel van *Soft Law*: een samenvatting van politieke toewijding aan reeds bestaande juridische basisbeginselen. Artikelen 138 en 139 van het *Outcome Document* kunnen een indicatie vormen voor de kwalificatie van R2P als *Soft Law* omdat ze zijn opgesteld in brede bewoordingen met open einde en dus voor verdere interpretatie vatbaar zijn. Om uit te groeien tot een betekenisvolle internationaalrechtelijke norm dienen pijlers II en III concreter te worden ingevuld. Over de normatieve waarde van pijler I bestaat ondertussen voldoende consensus binnen de internationale gemeenschap: uit onderhavig onderzoek is gebleken dat de R2P rustend op staten werd erkend en werd ingeroepen door relevante internationaalrechtelijke organen zoals de Algemene Vergadering en de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties.

Voor wat betreft een verbeterde invulling van Pijlers II en III dient duidelijk te worden vastgesteld vanaf welk beginpunt de verantwoordelijkheid vanwege de internationale gemeenschap in werking treedt en hoe deze dient te worden ingevuld. De mogelijkheid van een militaire interventie als in te zetten maatregel tegen *mass atrocities* blijft controversieel; daarom lijkt het aangewezen om criteria te verbinden aan zulke mogelijke interventie en blijkt de noodzaak aan mechanismes die een interventie achteraf kunnen beoordelen.

Militaire interventie kan vooralsnog enkel legitiem worden ingezet mits machtiging door de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties. Uit de casestudies van Libië en Syrië bleek dat de Veiligheidsraad kampt met een gebrek aan vertrouwen tussen de leden onderling na de militaire interventie in Libië. Ondanks de bestaande afspraken omtrent R2P opereert het orgaan binnen een context van internationale politiek waarin individuele staten hoofdrolspelers zijn die het eigen belang eerder dan internationale normen vooropstellen. Zolang de rechten van slachtoffers van *mass atrocities* niet voor alle permanente leden beslissend geacht worden, zal er selectiviteit in besluitvorming blijven bestaan. Ondanks dat de Veiligheidsraad het orgaan is dat instaat voor internationale vrede en veiligheid blijkt het niet het meest efficiënte orgaan binnen de doelstellingen van de R2P-doctrine. De vraag of een ander orgaan binnen de VN, of binnen de internationale rechtsorde in het algemeen, efficiënter kan optreden blijft vooralsnog onbeantwoord.

Het gedachtengoed van R2P lijkt te passen binnen de wereld waarin we vandaag leven. Een toenemende aandacht voor menselijke waardigheid en mensenrechten zou weerspiegeld moeten worden in internationale rechtsregels en beleidsmaatregelen. R2P beschikt zeker en vast over voldoende potentieel om uit te groeien tot een betekenisvolle gewoonterechtelijke norm, maar om daartoe te komen is een meer specifieke uitwerking van het concept en vooral veel politieke goodwill essentieel.

BIJLAGE I: Verwijzingen naar R2P in resoluties van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties⁴²⁶

**GLOBAL CENTRE
FOR THE RESPONSIBILITY
TO PROTECT**

**R2P REFERENCES IN UNITED NATIONS
GENERAL ASSEMBLY RESOLUTIONS**

Resolutions

	Date and Document	Situation or Issue	Text
10.	19 December 2016 A/RES/71/203	Situation of human rights in the Syrian Arab Republic	"Demands that all parties take all appropriate steps to protect civilians and persons hors de combat, including members of ethnic, religious and confessional communities, and stresses that, in this regard, the primary responsibility to protect its population lies with the Syrian authorities..."
9.	19 December 2016 A/RES/71/202	Situation of human rights in the Democratic People's Republic of Korea	"Recalling the responsibility of the Democratic People's Republic of Korea to protect its population from crimes against humanity, and recalling also that the commission of inquiry urged the leadership of the Democratic People's Republic of Korea to prevent and suppress crimes against humanity and to ensure that perpetrators are prosecuted and brought to justice..."
8.	9 December 2016 A/RES/71/130	The situation in the Syrian Arab Republic	"...the primary responsibility to protect its population lies with the Syrian authorities..."
7.	23 December 2015 A/RES/70/234	Situation of human rights in the Syrian Arab Republic	"...the primary responsibility to protect its population lies with the Syrian authorities..."
6.	17 December 2015 A/RES/70/172	Situation of human rights in the Democratic People's Republic of Korea	"Recalling the responsibility of the Democratic People's Republic of Korea to protect its population from crimes against humanity..."
5.	18 December 2014 A/RES/69/189	Situation of human rights in the Syrian Arab Republic	"Also demands that all parties take all appropriate steps to protect civilians, including members of ethnic, religious and confessional communities, and stresses that, in this regard, the primary responsibility to protect the Syrian population lies with the Syrian authorities..."
4.	18 December 2014 A/RES/69/188	Situation of human rights in the Democratic People's Republic of Korea	"Recalling the responsibility of the Democratic People's Republic of Korea to protect its population from crimes against humanity..."
3.	A/RES/67/262 15 May 2013	The situation in the Syrian Arab Republic	"Demands that all parties immediately put an end to all violations of international humanitarian law, including those involving attacks against civilians, also demands that the Syrian authorities immediately end all violations of international human rights law and meet their responsibility to protect the population..."

⁴²⁶ Bron: <http://www.globalr2p.org/resources/1133>

2.	A/RES/63/308 14 September 2009	The responsibility to protect	<p>"1. Takes note of the report of the Secretary-General and of the timely and productive debate organized by the President of the General Assembly on the responsibility to protect, held on 21, 23, 24 and 28 July 2009, with full participation by Member States;</p> <p>2. Decides to continue its consideration of the responsibility to protect."</p>
1.	A/RES/60/1 16 September 2005	World Summit Outcome Document	<p>"138. Each individual State has the responsibility to protect its populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity. This responsibility entails the prevention of such crimes, including their incitement, through appropriate and necessary means. We accept that responsibility and will act in accordance with it. The international community should, as appropriate, encourage and help States to exercise this responsibility and support the United Nations in establishing an early warning capability.</p> <p>139. The international community, through the United Nations, also has the responsibility to use appropriate diplomatic, humanitarian and other peaceful means, in accordance with Chapters VI and VIII of the Charter, to help to protect populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity. In this context, we are prepared to take collective action, in a timely and decisive manner, through the Security Council, in accordance with the Charter, including Chapter VII, on a case-by-case basis and in cooperation with relevant regional organizations as appropriate, should peaceful means be inadequate and national authorities are manifestly failing to protect their populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity. We stress the need for the General Assembly to continue consideration of the responsibility to protect populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity and its implications, bearing in mind the principles of the Charter and international law. We also intend to commit ourselves, as necessary and appropriate, to helping States build capacity to protect their populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity and to assisting those which are under stress before crises and conflicts break out."</p>

BIJLAGE II: Verwijzingen naar R2P in resoluties van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties⁴²⁷

**GLOBAL CENTRE
FOR THE RESPONSIBILITY
TO PROTECT**

**R2P REFERENCES IN UNITED NATIONS
SECURITY COUNCIL RESOLUTIONS AND
PRESIDENTIAL STATEMENTS**

Resolutions

	Date and Document #	Situation or Issue	Text
58	31 March 2017 S/RES/2348	Democratic Republic of the Congo	"Recalling that the Government of the DRC bears the primary responsibility to protect civilians within its territory and subject to its jurisdiction, including protection from crimes against humanity and war crimes..."
57	8 February 2017 S/RES/2340	Sudan and South Sudan	"Recalling that the Government of Sudan bears the primary responsibility for protecting all populations within its territory, with respect for the rule of law, international human rights law and international humanitarian law..."
56	27 January 2017 S/RES/2339	Central African Republic	"Recalling that the CAR bears the primary responsibility to protect all populations within its territory from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity,"
55	21 December 2016 S/RES/2332	Syria	"Reaffirming the primary responsibility of the Syrian authorities to protect the population in Syria and, reiterating that parties to armed conflict must take all feasible steps to protect civilians,"
54	16 December 2016 S/RES/2327	South Sudan	"emphasizing that those responsible for violations of international humanitarian law and violations and abuses of human rights must be held accountable, and that South Sudan's TGNU bears the primary responsibility to protect its populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing, and crimes against humanity,"
53	10 November 2016 S/RES/ 2317	Somalia	"Recalling that the FGS has the primary responsibility to protect its population, and recognizing the FGS' responsibility, working with the regional administrations to build the capacity of its own national security forces, as a matter of priority,"
52	12 August 2016 S/RES/2304	South Sudan	"emphasizing that those responsible for violations of international humanitarian law and violations and abuses of human rights must be held accountable, and that South Sudan's Transitional Government of National Unity bears the primary responsibility to protect its populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing, and crimes against humanity,"
51	26 July 2016 S/RES/2301	Central African Republic	"Recalling that the CAR Authorities have the primary responsibility to protect all populations in the CAR in particular from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity,"
50	29 June 2016 S/RES/2296	Sudan (Darfur)	"Emphasizing that those responsible for violations of international humanitarian law and violations and abuses of human rights must be held accountable and that the Government of Sudan bears the primary responsibility to protect civilians within its territory and subject to its jurisdiction, including protection from crimes against humanity and war crimes."
49	29 June 2016 S/RES/2295	Mali	"Expressing its strong support for the Special Representative of the Secretary-General for Mali, and for the United Nations

⁴²⁷ Bron: <http://www.global2p.org/resources/335>

			<p>Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali (MINUSMA) to assist the Malian authorities and the Malian people in their efforts to bring lasting peace and stability to their country, bearing in mind the primary responsibility of the Malian authorities to protect the population, and Welcoming the stabilizing effect of the international presence in Mali, including MINUSMA..."</p> <p>...</p> <p>"Reiterates that the Malian authorities have primary responsibility to protect civilians in Mali,"</p>
48	31 May 2016 S/RES/2290	South Sudan	<p>"Emphasizing that... South Sudan's TGNU bears the primary responsibility to protect its population from genocide, war crimes, ethnic cleansing, and crimes against humanity,"</p>
47	25 May 2016 S/RES/2288	Liberia	<p>"Affirming that the Government of Liberia bears primary responsibility for protecting all populations within its territory, stressing that lasting stability in Liberia will require the Government of Liberia to sustain effective and accountable government institutions,"</p>
46	3 May 2016 S/RES/2286	Protection of Civilians (Health Care in Armed Conflict)	<p>"Reaffirming the primary responsibility of States to protect the population throughout their whole territory and recalling in this regard that all parties to armed conflict must comply fully with the obligations applicable to them under international humanitarian law related to the protection of civilians in armed conflict and medical personnel,"</p>
45	30 March 2016 S/RES/2277	Democratic Republic of the Congo	<p>"Recalling that the Government of the DRC bears the primary responsibility to protect civilians within its territory and subject to its jurisdiction, including protection from crimes against humanity and war crimes,"</p> <p>...</p> <p>"Recalling the importance of fighting impunity within all ranks of the FARDC and PNC, commending the DRC authorities for recent prosecutions and condemnations of FARDC and PNC officers for crimes against humanity and war crimes, and stressing the need for the Government of the DRC to continue to ensure the increased professionalism of its security forces,"</p> <p>...</p> <p>"Taking note of the adoption by the National Assembly of the law implementing the Rome Statute of the International Criminal Court (ICC) in December 2015, stressing the need for continued cooperation with the ICC by the Government of the DRC, and stressing the importance of actively seeking to hold accountable those responsible for genocide, war crimes and crimes against humanity in the country,"</p> <p>...</p> <p>"Urges the Government of the DRC to hold accountable those responsible for violations of international humanitarian law or violations and abuses of human rights, as applicable, in particular those that may amount to war crimes and crimes against humanity, including those committed in the context of the electoral process, and stresses the importance to this end of both regional cooperation and cooperation with the ICC;"</p> <p>...</p> <p>Within the context of the political situation MONUSCO is mandated to:</p> <p>"Support and work with the authorities of the DRC to arrest and bring to justice those allegedly responsible for genocide, war crimes and crimes against humanity and violations of international humanitarian law and violations or abuses of human rights in the country, including</p>

			<p>leaders of armed groups, including through cooperation with States of the region and the ICC;</p> <p>...</p> <p>Within the context of Security Sector Reform MONUSCO is mandated to:</p> <p>"(d) Provide good offices, advice and support to the Government of the DRC for the implementation of any appropriate recommendations for justice and prison sector reforms as contained in the final report of the Etats generaux de la Justice, including on the fight against impunity, for genocide, war crimes and crimes against humanity, in order to develop independent, accountable and functioning justice and security institutions;"</p>
44	27 January 2016 S/RES/2262	Central African Republic	"Recalling that the Central African Republic bears the primary responsibility to protect all populations within its territory from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity."
43	22 December 2015 S/RES/2258	Syria	"Reaffirming the primary responsibility of the Syrian authorities to protect the population in Syria"
42	18 December 2015 S/RES/2254	Syria	"Recalling its demand that all parties take all appropriate steps to protect civilians, including members of ethnic, religious and confessional communities, and stresses that, in this regard, the primary responsibility to protect its population lies with the Syrian authorities,"
41	15 December 2015 S/RES/2252	South Sudan	"emphasizing the importance of accountability for those responsible for violations of international humanitarian law and violations and abuses of human rights and that the Government of South Sudan bears the primary responsibility to protect its populations from crimes against humanity, war crimes, ethnic cleansing and genocide."
40	9 December 2015 S/RES/2250	Maintenance of International Peace and Security	"reaffirms that each state bears the primary responsibility to protect its populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity"

39	9 October 2015 S/RES/2241	South Sudan	<p>"Further condemning harassment and targeting of civil society, humanitarian personnel and journalists, and emphasizing the importance of accountability for those responsible for violations of international humanitarian law and violations and abuses of human rights and that the Government of South Sudan bears the primary responsibility to protect its populations from crimes against humanity, war crimes, ethnic cleansing, and genocide,</p> <p>Expressing grave concern that according to some of these reports there are reasonable grounds to believe that war crimes and crimes against humanity, including those involving extrajudicial killings, rape and other acts of sexual violence, enforced disappearances, the use of children in armed conflict, and arbitrary arrests and detention have been committed by both government and opposition forces, and noting that such crimes constitute actions that threaten the peace, security and stability of South Sudan,"</p> <p>...</p> <p>"Reaffirming its resolutions 1265 (1999), 1296 (2000), 1674 (2006), 1738 (2006), 1894 (2009), 2150 (2014) and 2222 (2015) on the protection of civilians in armed conflict, and 1502 (2003) and 2175 (2015) on the protection of humanitarian and United Nations personnel; resolutions 1612 (2005), 1882 (2009), 1998 (2011), 2068 (2012), 2143 (2014) and 2225 (2015) on children and armed conflict; resolutions 1325 (2000), 1820 (2008), 1888 (2009), 1889 (2009), 1960 (2010), 2106 (2013), and 2122 (2013) on women, peace, and security; resolution 2150 (2014) on the prevention and fight against genocide; resolution 2151 (2014) on security sector reform; and resolution 2171 (2014) on conflict prevention."</p>
38	2 September 2015 S/RES/2237	Liberia	<p>"Affirming that the Government of Liberia bears primary responsibility for protecting all populations within its territory from atrocities, and stressing that lasting stability in Liberia will require the Government of Liberia to sustain effective and accountable government institutions, particularly in the rule of law and security sectors,"</p>
37	29 June 2015 S/RES/2228	Sudan (Darfur)	<p>"Emphasizing that those responsible for violations of international humanitarian law and violations and abuses of human rights must be held accountable and that the Government of Sudan bears the primary responsibility to protect civilians within its territory and subject to its jurisdiction, including protection from crimes against humanity and war crimes,"</p>
36	29 June 2015 S/RES/2227	Mali	<p>"Reiterates that the Malian authorities have primary responsibility to protect civilians in Mali,"</p> <p>...</p> <p>"To assist the Malian authorities in their efforts to promote and protect human rights, including to support, as feasible and appropriate, the efforts of the Malian authorities, without prejudice to their responsibilities, to bring to justice those responsible for serious abuses or violations of human rights or violations of international humanitarian law, in particular war crimes and crimes against humanity in Mali;"</p>

35	28 May 2015 S/RES/2223	South Sudan	<p>"emphasizing... that the Government of South Sudan bears the primary responsibility to protect its population from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity,"</p> <p>....</p> <p>"Expressing grave concern that according to these reports there are reasonable grounds to believe that war crimes and crimes against humanity, including extrajudicial killings, rape and other acts of sexual violence, enforced disappearances the use of children in armed conflict, and arbitrary arrests and detention have been committed by both government and opposition forces, and noting that such crimes constitute actions that threaten the peace, security and stability of South Sudan,"</p> <p>....</p> <p>"To monitor, investigate, verify, and report publicly and regularly on abuses and violations of human rights and violations of international humanitarian law, including those that may amount to war crimes or crimes against humanity;"</p> <p>....</p> <p>"Reaffirming its resolutions 1265 (1999), 1296 (2000), 1674 (2006), 1738 (2006) and 1894 (2009) on the protection of civilians in armed conflict, and 1502 (2003) and 2175 (2015) on the protection of humanitarian and United Nations personnel; resolutions 1612 (2005), 1882 (2009), 1998 (2011), 2068 (2012), and 2143 (2014) on children and armed conflict; and resolutions 1325 (2000), 1820 (2008), 1888 (2009), 1889 (2009), 1960 (2010), 2106 (2013), and 2122 (2013) on women, peace, and security; resolution 2150 (2014) on the prevention and fight against genocide; resolution 2151 (2014) on security sector reform; and resolution 2171 (2014) on conflict prevention,"</p>
34	22 May 2015 S/RES/2220	Small Arms and Light Weapons	<p>"Recognizing that the misuse of small arms and light weapons has resulted in grave crimes, expressing its strong opposition to impunity for serious violations of international humanitarian law and serious violations and abuses of human rights and emphasizing in this context the responsibility of States to comply with their relevant obligations to end impunity and to thoroughly investigate and prosecute persons responsible for war crimes, genocide, crimes against humanity or other serious violations of international humanitarian law is consistent with their obligations under international law..."</p> <p>Reaffirming the relevant provisions of the 2005 World Summit Outcome Document regarding the protection of civilians in armed conflict, including paragraphs 138 and 139 thereof regarding the responsibility to protect populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity,"</p>
33	28 April 2015 S/RES/2217	Central African Republic	<p>"Recalling that the Central African Republic authorities have the primary responsibility to protect all populations in the CAR in particular from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity"</p>

32	26 March 2015 S/RES/2211	Democratic Republic of Congo	<p>"law and violations and abuses of human rights must be held accountable and that the Government of the DRC bears the primary responsibility to protect civilians within its territory and subject to its jurisdiction, including protection from crimes against humanity and war crimes,"</p> <p>...</p> <p>"Stressing the need for cooperation with the International Criminal Court (ICC) by the Government of the DRC, welcoming the commitment made by the Government of the DRC to hold accountable those responsible for serious crimes, in particular war crimes and crimes against humanity, in the country, and stressing the importance of actively seeking to hold accountable those responsible for genocide, war crimes and crimes against humanity in the country,"</p> <p>...</p> <p>"[MONUSCO must] (d) Support and work with the authorities of the DRC to arrest and bring to justice those allegedly responsible for genocide, war crimes and crimes against humanity and violations of international humanitarian law and violations or abuses of human rights in the country, including leaders of armed groups, including through cooperation with States of the region and the ICC;" ...</p> <p>"Stressing the importance of accountability, reconciliation, and healing as prominent elements of a transitional agenda while taking note of the important role international investigations, and where appropriate, prosecutions can play with respect to holding those responsible for war crimes and crimes against humanity,"</p> <p>...</p> <p>"Reaffirming all its relevant resolutions on women, peace, and security, on children and armed conflict, and the protection of civilians in armed conflict, as well as resolutions 1502 (2003) on the protection of humanitarian and United Nations personnel, resolution 2150 (2014) on the Prevention and Fight against Genocide, and resolution 2151 (2014) on security sector reform,"</p>
31	3 March 2015 S/RES/2206	Sudan and South Sudan	<p>"emphasizing...that the Government of South Sudan bears the primary responsibility to protect its population from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity,"</p> <p>...</p> <p>"Expressing grave concern that, according to the UNMISS 8 May 2014 "Conflict in South Sudan: A Human Rights Report" there are reasonable grounds to believe that crimes against humanity, including extrajudicial killings, rape and other acts of sexual violence, enforced disappearances, and arbitrary detention have been committed by both government and opposition forces, and that war crimes have been committed, and, stressing the urgent and imperative need to end impunity in South Sudan and to bring to justice perpetrators of such crimes,"</p> <p>...</p> <p>"Stressing the importance of accountability, reconciliation, and healing as prominent elements of a transitional agenda while taking note of the important role international investigations, and where appropriate, prosecutions can play with respect to holding those responsible for war crimes and crimes against humanity,"</p> <p>...</p> <p>"Reaffirming all its relevant resolutions on women, peace, and security, on children and armed conflict, and the protection of civilians in armed conflict, as well as resolutions 1502 (2003) on the protection of humanitarian and United Nations personnel, resolution 2150 (2014) on the Prevention and Fight against Genocide, and resolution 2151 (2014) on security sector reform,"</p>

30	22 January 2015 S/RES/2196	Central African Republic	"Recalling that the Central African Republic bears the primary responsibility to protect all populations within its territory from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity,"
29	25 November 2014 S/RES/2187	South Sudan	<p>"...the Government of South Sudan bears the primary responsibility to protect civilians within its territory and subject to its jurisdiction, including from potential crimes against humanity and war crimes,"</p> <p>...</p> <p>"Expressing grave concern that according to the 8 May 2014 "Conflict in South Sudan: A Human Rights Report", there are reasonable grounds to believe that war crimes and crimes against humanity, including extrajudicial killings, rape and other acts of sexual violence, enforced disappearances, and arbitrary arrests and detention have been committed by both government and opposition forces, <i>Stressing</i> the increasingly urgent and imperative need to end impunity in South Sudan, and to bring to justice perpetrators of such crimes,"</p> <p>...</p> <p>"<i>Strongly condemning</i> the use of radio to broadcast hate speech and transmit messages instigating sexual violence against a particular ethnic group, which has the potential to play a significant role in promoting mass violence and exacerbating conflict, <i>calling</i> on the Government to take the appropriate measures in order to deter such activity,"</p> <p>...</p> <p>"<i>Reaffirming</i> its resolutions... 1674 (2006),... and 1894 (2009) on the protection of civilians in armed conflict, and... resolution 2150 (2014) on the Prevention and Fight against Genocide; ... and resolution 2171 (2014) on conflict prevention,"</p>
28	20 November 2014 S/RES/2185	Maintenance of international peace and security – policing in UN peacekeeping operations	"Highlighting the important role that United Nations Police Components can play, where mandated, in consultation with the host State and in collaboration with other components, in supporting host States to uphold their primary responsibility to protect civilians as well as respect and ensure the human rights of all individuals within their territory and subject to their jurisdiction..."
27	21 August 2014 S/RES/2171	Maintenance of international peace and security – conflict prevention	<p>"<i>Reaffirming</i> the responsibility of each individual State to protect its populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing, and crimes against humanity,"</p> <p>...</p> <p>"<i>Recalls</i> the important role of the Secretary-General's Special Advisers on the Prevention of Genocide and the Responsibility to Protect, whose functions include acting as an early warning mechanism to prevent potential situations that could result in genocide, crimes against humanity, war crimes and ethnic cleansing,... <i>calls upon</i> States to recommit to prevent and fight against genocide, and other serious crimes under international law, and <i>reaffirms</i> paragraphs 138 and 139 of the 2005 World Summit Outcome Document (A/60/L.1) on the responsibility to protect populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity,"</p>

26	15 August 2014 S/RES/2170	Threats to international peace and security caused by terrorist acts	<p>"<i>Underlining</i> the primary responsibility of Member States to protect civilian population on their territories, in accordance with their obligations under international law,"</p> <p>...</p> <p>"<i>Strongly</i> condemns the indiscriminate killing and deliberate targeting of civilians, numerous atrocities, mass executions and extrajudicial killings, including of soldiers, persecution of individuals and entire communities on the basis of their religion or belief, kidnapping of civilians, forced displacement of members of minority groups, killing and maiming of children, recruitment and use of children, rape and other forms of sexual violence, arbitrary detention,"</p> <p>...</p> <p>"<i>Recalls</i> that widespread or systematic attacks directed against any civilian populations because of their ethnic or political background, religion or belief may constitute a crime against humanity, <i>emphasizes</i> the need to ensure that ISIL, ANF and all other individuals, groups, undertakings and entities associated with Al-Qaida are held accountable for abuses of human rights and violations of international humanitarian law, <i>urges</i> all parties to prevent such violations and abuses;"</p>
25	14 July 2014 S/RES/2165	Syria	" <i>Reaffirming</i> the primary responsibility of the Syrian authorities to protect the population in Syria"
24	27 May 2014 S/RES/2155	South Sudan	" <i>emphasizing</i> that those responsible for violations of international humanitarian law and violations and abuses of human rights must be held accountable and that the Government of South Sudan bears the primary responsibility to protect civilians within its territory and subject to its jurisdiction, including from potential crimes against humanity and war crimes,"
23	16 April 2014 S/RES/2150	Threats to International Peace and Security-prevention of genocide	<p>"<i>Recognizing</i> that States bear the primary responsibility to respect and ensure the human rights of their citizens, as well as other individuals within their territory as provided for by relevant international law, <i>Acknowledging</i> the important role played by regional and subregional arrangements in the prevention of, and response to, situations that may lead to genocide, war crimes and crimes against humanity, especially noting Article 4(h) of the Constitutive Act of the African Union,"</p> <p>...</p> <p>"<i>Recalling</i> the important role of the Secretary-General's Special Advisers on the Prevention of Genocide and the Responsibility to Protect, whose functions include acting as an early warning mechanism to prevent potential situations that could result in genocide, crimes against humanity, war crimes and ethnic cleansing,"</p> <p>...</p> <p>"<i>Calls</i> upon States to recommit to prevent and fight against genocide, and other serious crimes under international law, <i>reaffirms</i> paragraphs 138 and 139 of the 2005 World Summit Outcome Document (A/60/L.1) on the responsibility to protect populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity, and <i>underscores</i> the importance of taking into account lessons learned from the 1994 Genocide against the Tutsi in Rwanda, during which Hutu and others who opposed the genocide were also killed;"</p>
22	10 April 2014 S/RES/2149	Central African Republic	" <i>Recalling</i> that the Transitional Authorities have the primary responsibility to protect the civilian population in the CAR,"
21	22 February 2014 S/RES/2139	Syria	"Also demands that all parties take all appropriate steps to protect civilians, including members of ethnic, religious and confessional communities, and stresses that, in this regard, the primary

			responsibility to protect its population lies with the Syrian authorities;"
20	28 January 2014 S/RES/2134	Central African Republic	"Recalling that the Transitional Authorities have the primary responsibility to protect the civilian population in the CAR,"
19	5 December 2013 S/RES/2127	Central African Republic	"Recalling that the Transitional Authorities have the primary responsibility to protect the civilian population," ... "Underscores the primary responsibility of the Transitional Authorities to protect the population,"
18	10 October 2013 S/RES/2121	Central African Republic	"Underscores the primary responsibility of the Central African authorities to protect the population"
17	26 September 2013 S/RES/2117	Small Arms and Light Weapons	"Recognizing that the misuse of small arms and light weapons has resulted in grave crimes and reaffirming therefore the relevant provisions of the 2005 World Summit Outcome Document regarding the protection of civilians in armed conflict, including paragraphs 138 and 139 thereof regarding the responsibility to protect populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity,"
16	11 July 2013 S/RES/2109	Sudan/South Sudan	"Recalling the Presidential Statement of 12 February 2013 that recognized that States bear the primary responsibility to protect civilians as well as to respect and ensure the human rights of all individuals within their territory and subject to their jurisdiction as provided for by relevant international law, reaffirmed that parties to armed conflict bear the primary responsibility to take all feasible steps to ensure the protection of civilians, urged parties to armed conflict to meet civilians' basic needs, and condemned all violations of international law against civilians, in particular the deliberate targeting of civilians, indiscriminate or disproportionate attacks, and sexual and gender based violence."
15	25 April 2013 S/RES/2100	Mali	"Reiterates that the transitional authorities have the primary responsibility to protect civilians in Mali,"
14	12 March 2013 S/RES/2095	Libya	"...underscores the Libyan government's primary responsibility for the protection of Libya's population, as well as foreign nationals, including African migrants;"
13	6 March 2013 S/RES/2093	Somalia	"Recognizing that the Federal Government of Somalia has a responsibility to protect its citizens and build its own national security forces,"
12	19 December 2012 S/RES/2085	Mali	"(d) To support the Malian authorities in their primary responsibility to protect the population;"
11	12 March 2012 S/RES/2040	Libya	"...underscores the Libyan authorities' primary responsibility for the protection of Libya's population,"
10	27 October 2011 S/RES/2016	Libya	"...underscores the Libyan authorities' responsibility for the protection of its population, including foreign nationals and African migrants;"
9	21 October 2011 S/RES/2014	Yemen	"Recalling the Yemeni Government's primary responsibility to protect its population,"
8	8 July 2011 S/RES/1996	South Sudan	"Advising and assisting the Government of the Republic of South Sudan, including military and police at national and local levels as appropriate, in fulfilling its responsibility to protect civilians,"
7	30 March 2011 S/RES/1975	Côte d'Ivoire	"...reaffirming the primary responsibility of each State to protect civilians and reiterating that parties to armed conflicts bear the primary responsibility to take all feasible steps to ensure the protection of civilians..."

6	17 March 2011 S/RES/1973	Libya	"Reiterating the responsibility of the Libyan authorities to protect the Libyan population and reaffirming that parties to armed conflicts bear the primary responsibility to take all feasible steps to ensure the protection of civilians,"
5	26 February 2011 S/RES/1970	Libya	"Recalling the Libyan authorities' responsibility to protect its population,"
4	11 November 2009 S/RES/1894	Protection of Civilians	"Reaffirming the relevant provisions of the 2005 World Summit Outcome Document regarding the protection of civilians in armed conflict, including paragraphs 138 and 139 thereof regarding the responsibility to protect populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity,"
3	31 August 2006 S/RES/1706	Sudan (Darfur)	"Recalling also its previous resolutions 1325 (2000) on women, peace and security, 1502 (2003) on the protection of humanitarian and United Nations personnel, 1612 (2005) on children and armed conflict, and 1674 (2006) on the protection of civilians in armed conflict, which reaffirms inter alia the provisions of paragraphs 138 and 139 of the 2005 United Nations World Summit outcome document,"
2	28 April 2006 S/RES/1674	Protection of Civilians	"Reaffirms the provisions of paragraphs 138 and 139 of the 2005 World Summit Outcome Document regarding the responsibility to protect populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity;"
1	27 January 2006 S/RES/1653	Democratic Republic of the Congo and Burundi	"Underscores that the governments in the region have a primary responsibility to protect their populations,"

Presidential Statements

Year	Situation or Issue	Text
17 March 2016 S/PRST/2016/1	South Sudan	"The Security Council calls upon the Government of the Republic of South Sudan to uphold its responsibility for the protection of civilians."
25 November 2015 S/PRST/2015/23	Protection of Civilians	"reaffirming the responsibility of each individual State to protect its populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing, and crimes against humanity"
25 November 2015 S/PRST/2015/22	Maintenance of international peace and security	"The Security Council welcomes the commitment of the Secretary-General to keep it informed, on a regular basis, of situations of escalating risk to civilians in the countries where United Nations peace missions are deployed, serious shortfalls in the capability of missions to fulfil their mandates and of any incident in which a mission or uniformed personnel or unit fails to act to implement their mandate, including to protect civilians while bearing in mind that States bear the primary responsibility to protect civilians"
17 August 2015 S/PRST/2015/15	Syria	"...and reiterates, in this regard, that the primary responsibility to protect its population lies with the Syrian authorities."
19 January 2015 S/PRST/2015/3	Nigeria / Boko Haram	"The Security Council reiterates the primary responsibility of Member States to protect civilian populations on their territories, in accordance with their obligations under international law."
28 October 2014 S/PRST/2014/21	Women and peace and security	"The Security Council reaffirms the primary responsibility of Member States in the protection of their populations, including refugee and internally displaced women and girls."

12 May 2014 S/PRST/2014/8	Central Africa (LRA)	"The Security Council underlines the primary responsibility of States in the LRA-affected region to protect civilians."
21 February 2014 S/PRST/2014/5	Promotion and strengthening of the rule of law in the maintenance of international peace and security	"The Security Council reaffirms the primary responsibility of national authorities in identifying their priorities and strategies for post-conflict peacebuilding, and in this regard, reiterates that national ownership, responsibility and political will as well as concerted efforts of national governments, and the international community, are critical in building sustainable peace ... "The Council emphasizes the responsibility of States to comply with their relevant obligations to end impunity and to thoroughly investigate and prosecute persons responsible for war crimes, genocide and crimes against humanity in order to prevent these crimes"
12 February 2014 S/PRST/2014/3	Protection of Civilians in Armed Conflict	"The Security Council recalls that States bear the primary responsibility to respect and ensure the human rights of their citizens, as well as all individuals within their territory as provided for by relevant international law and reaffirms the responsibility of each individual State to protect its populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing, and crimes against humanity."
2 October 2013 S/PRST/2013/15	Middle East	"The Council recalls in this regard that the Syrian authorities bear the primary responsibility to protect their populations."
17 June 2013 S/PRST/2013/8	Children and Armed Conflict	"The Security Council stresses that ending impunity and holding perpetrators accountable is a crucial element in halting and preventing violations and abuses committed against children and recalls the primary responsibility of States in that regard, including to hold accountable those responsible for genocide, crimes against humanity, war crimes and other egregious crimes perpetrated against children."
15 April 2013 S/PRST/2013/4	Peace and Security in Africa	"The Council underlines the importance of raising awareness of and ensuring respect of all applicable international law, including international humanitarian law and human rights law, stresses the importance of the responsibility to protect as outlined in the 2005 World Summit outcome document, including the primary responsibility of Member States to protect their populations from genocide, ethnic cleansing, crimes against humanity and war crimes. The Council further underlines the role of the international community in encouraging and helping States, including through capacity-building, to meet their primary responsibility. The Council looks forward to the 2013 UN Secretary-General report on the Responsibility to Protect. The Council further recalls the important role of the Secretary-General's Special Advisers on the Prevention of Genocide and Responsibility to Protect in matters relating to the prevention and resolution of conflict."
12 February 2013 S/PRST/2013/2	Protection of Civilians in Armed Conflict	"The Security Council recognizes that States bear the primary responsibility to protect civilians" ... "The Security Council reaffirms the relevant provisions of the 2005 World Summit Outcome Document regarding the protection of civilians in armed conflict, including paragraphs 138 and 139 thereof regarding the responsibility to protect populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity"
19 December 2012 S/PRST/2012/28	Central Africa (LRA)	"The Security Council underlines the primary responsibility of States in the LRA-affected region to protect civilians and calls upon them to take all appropriate measures in this regard."
29 June 2012 S/PRST/2012/18	Central Africa (LRA)	"The Security Council underlines the primary responsibility of States in the LRA-affected region to protect civilians and calls upon them to take all appropriate measures in this regard."

14 November 2011 S/PRST/2011/21	Central Africa (LRA)	"The Security Council underlines the primary responsibility of States in the LRA-affected region to protect civilians and calls upon them to take all appropriate measures in this regard."
22 September 2011 S/PRST/2011/18	Maintenance of international peace and security	"reaffirms the responsibility of each individual State to protect its populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing, and crimes against humanity"

BIBLIOGRAFIE

Wetgeving

United Nations, Charter of the United Nations (24 October 1945)
<http://www.refworld.org/docid/3ae6b3930.html>

United Nations, Statute of the International Court of Justice (18 April 1946) available at:
<http://www.refworld.org/docid/3deb4b9c0.html>

UN General Assembly, Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (9 December 1948) United Nations Treaty Series, 277.;

International Committee of the Red Cross (ICRC), Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War (Fourth Geneva Convention) (12 August 1949) 75 UNTS 287.,

International Committee of the Red Cross (ICRC), Protocol Additional to the Geneva Conventions of (12 August 1949), and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), (8 June 1977), 1125 UNTS 3.,

UN General Assembly, Rome Statute of the International Criminal Court (17 July 1998), ISBN No. 92-9227-227-6.

World Summit Outcome Document of the General Assembly of the United Nations (24 October 2005), UN Doc. A/60/L.1. (2005).

Resolutie 260A (III) van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (9 december 1948), UN Doc. A/RES/3/260 (1948).

Resolutie 1674 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (28 april 2006), UN Doc. A/RES/1674 (2006).

Resolutie 63/308 van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (7 oktober 2009), UN Doc. A/RES/63/308 (2009).

Resolutie 14/1 van de Human Rights Council van de Verenigde Naties (2 juni 2010), UN Doc. A/HRC/RES/14/1 (2010).

Resolutie 1970 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (26 februari 2011), UN Doc. S/RES/1970 (2011).

Resolutie 1973 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (17 maart 2011), UN Doc. S/RES/1973 (2011).

Resolutie 2009 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (16 september 2011), UN Doc. S/RES/2009 (2011).

Resolutie 2118 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (27 september 2013), UN Doc. S/RES/2118 (2013).

Resolutie 2139 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (22 februari 2014), UN Doc. S/RES/2139 (2014)

Resolutie 2165 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (14 juli 2014), UN Doc. S/RES/2165(2014).

Resolutie 2170 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (15 augustus 2014), UN Doc. S/RES/2170 (2014).

Resolutie 2174 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (27 augustus 2014), UN Doc. S/RES/2174 (2014).

Resolutie 2254 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (18 december 2014), UN Doc. S/RES/2254(2014).

Resolutie 2209 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (6 maart 2015) UN Doc. S/RES/2209 (2015).

Resolutie 2258 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (22 december 2015), UN Doc. S/RES/2258 (2015).

Resolutie 2286 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (6mei 2016), UN Doc. S/RES/2286 (2016).

Resolutie 2332 van de veiligheidsraad van de Verenigde Naties (21 december 2016), UN Doc. S/RES/2332 (2016).

K. ANNAN, Annual Report to the General Assembly (20 September 1999), <http://www.un.org/> .

Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty (1 January 2001), .
<http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>

Interim Report of the Commission of Experts Established Pursuant to Security Council Resolution 780 (14 October 1992), UN Doc. S/25274 (1993).

Final Report of the Commission of Experts Established Pursuant to United Nations Security Council Resolution 780 (1992), UN Doc. S/1994/674 (1994).

Report of the Secretary-General of the United Nations on Implementing the Responsibility to Protect (12 January 2009), UN Doc. A/63/677(2009).

Report of Secretary-General of the United Nations on Early warning, assessment and the responsibility to protect (14 July 2010), UN Doc. A/64/864 (2010).

Report of the Secretary-General of the United Nations on Responsibility to protect: timely and decisive response (25 July 2012), UN Doc. A/66/874-S/2012/578(2012).

Report of the Secretary-General of the United Nations on Responsibility to protect: State responsibility and prevention (9 July 2013), UN Doc. A/67/929-S/2013/399 (2013).

Report of the Secretary-General of the United Nations on Fulfilling our collective responsibility: international assistance and the responsibility to protect (11 July 2014), UN Doc. A/68/947-S/2014/449 (2014).

Rechtspraak

International Court of Justice (ICJ), Analysis of North Sea Continental Shelf Cases (Federal Republic of Germany v. Denmark; Federal Republic of Germany v. Netherlands), 20 February 1969, <http://www.refworld.org/docid/4023a4c04.htm>.

International Court of Justice, Case concerning the military and paramilitary activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America), Merits, Judgment, 27 June 1986, <http://www.icj-cij.org>.

International Court of Justice "The Application of the Convention on the Prevention and punishment of the Crime of Genocide" (Bosnia and Herzegovina vs. Serbia and Montenegro) 26 februari 2007 .

Rechtsleer

AARONSON M., "Syria and the crisis of Humanitarian Intervention" in R.W. MURRAY en A. MCKAY (eds.) Into the Eleventh Hour: R2P, Syria and Humanitarianism in Crisis, *E-International Relations Bristol*, 2014, 56-61.

ADAMS S., "LIBYA and the Responsibility to Protect" *Global Centre For the Responsibility to Protect Occasional Paper Series* 2012, 3-17.

ADAMS S., " Failure to Protect: Syria and the UN Security Council" *Global Centre For the Responsibility to Protect Occasional Paper Series* 2015.

ALSTON, P., MACDONALD, E., (eds.), Human Rights, Intervention, and the Use of Force, Oxford Scholarship Online 2009. 32p.

ANTONOPOULOS C., "The Legitimacy to Legitimise: The Security Council Action in Libya under Resolution 1973(2011)", *Int'l Comm. L. Rev.* 2012, 459-379

BANTEKA N., "Dangerous Liaisons: The Responsibility to Protect and a Reform of the UN Security Council" *Colum. J. Transnat'l L.* 2015-2016, 383-423.

BELLAMY A.J., "The Responsibility to Protect and the problem of military intervention" *International Affairs* 2008, 615-639.

BELLAMY A.J., " The Responsibility to Protect – Five Years On", *Ethics & International Affairs* 2010, 143-169.

BELLAMY A.J. en REIKE R., "The Responsibility to Protect and International Law," *Global Resp. Protect* 2010.

BELLAMY A.J., "The Three Pillars of the Responsibility to Protect", *www.cries.org* 2015.

BERTI B., "Forcible intervention in Libya: revamping the politics of human protection" *Global Change, Peace and Security* 2014, 21-39.

BISCOP S., "De verantwoordelijkheid tot bescherming: een argument voor humanitaire interventie", *Internationaal Humanitair Recht in de kijker* 2005,35-45,

BOSE S. en THAKUR R., " The UN Secretary-General and the Forgotten Third R2P Responsibility" *Global Resp. Protect* 2016, 345-346.

BROCKMEIER S., STUENKEL O. en TOURINHO M., " The Impact of the Libya Intervention Debates on Norms of Protection", *Global Society* 2016, 113-133.

CAIRNS E., "R2P and Humanitarian Action" *Global Resp. Protect* 2014, 146-161.

CEULEMANS C., "Staatssoevereiniteit en het gebruik van militair geweld: een ethisch normatieve analyse" *Ethische Perspectieven* 2013, 52-77.

CHORIN E., "NATO'S LIBYA INTERVENTION AND THE CONTINUED CASE FOR A "RESPONSIBILITY TO REBUILD", *Int'l L.J.* 2013, 365 – 386.

CRONOGUE G., "Responsibility to Protect: Syria – The Law, Politics and Future of Humanitarian Intervention Post Libya", *International Humanitarian Legal Studies* 2012, 124 – 159.

DE WAAL A., "How to end mass atrocities", *New York Times*, 9 maart 2012, www.nytimes.com.

EATON J., "An Emerging Norm - Determining the Meaning and Legal Status of the Responsibility to Protect", *32 Mich. J. Int'l L.* 2011, 794-802.

EVANS G., "From Humanitarian Intervention to Responsibility to Protect", *Wis. Int'l J.* 2006, 703-722.

EVANS G., "The consequences of non-intervention in Syria: does the Responsibility to Protect have a future?" in R.W. MURRAY en A. MCKAY (eds.) *Into the Eleventh Hour: R2P, Syria and Humanitarianism in Crisis, E-International Relations Bristol* 2014, 18-25.

EVANS G., "The Responsibility to Protect: rethinking the humanitarian challenge", *American Society of International Law proceedings* 2004, 78-99.

GARWOOD-GOWERS A., "The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exception, Syria as the Norm?", *U.N.S.W.L.J.* 2013, 585-630.

GIERYCZ D., "From Humanitarian Intervention tot Responsibility to protect", *Criminal Justice Ethics* 2010, 110-128.

GILLIGAN E., "Redefining Humanitarian Intervention: The Historical Challenge of R2P" 2013, 21-39.

GLANVILLE L., " Syria teaches us little about questions of military intervention" in MURRAY R.W. en MCKAY A.(eds.) *Into the Eleventh Hour: R2P, Syria and Humanitarianism in Crisis, E-International Relations Bristol* 2014, 45-47

HAUGH M.J.A., "Beyond R2P: A Proposed Test for Legalizing Unilateral Armed Humanitarian Intervention" *Mil. L. Rev.* 2014, 1-69.

HALLIYADDE M., "Syria – Another Drawback for R2P?: An Analysis of R2P's Failure to Change International Law on Humanitarian Intervention", *Ind. J.L. & Soc. Equal.* 2016, 215.

HEHIR A., "From Human Security to the Responsibility to Protect: the co-option or the Dissent?" *Mich. St. Int'l L. Rev.* 2015, 675-699.;

HOMAN K., "Libië: Responsibility to Protect en de NAVO", *Internationale Spectator* 2011, 24-29.

JUBILUT L.L., "Has the Responsibility to Protect Been a Real Change in Humanitarian Intervention? An Analysis from the Crisis in Libya" *Int'l Comm. L. Rev.* 2012, 309-335.

JOYNER, C., "The Responsibility to Protect: Humanitarian Concern and the Lawfulness of Armed Intervention", *Virginia Journal of International Law* 2007, 702.

KANTAREVA S.D., "The Responsibility to Protect – Issues of Legal Formulation and Practical Application", *Interdisciplinary Journal of Human Rights Law* 2012, X.

KOESTER C., "Looking beyond R2P for an answer to inaction in the Security Council" *Fla. J. Int'l L.* 2015, 377-397.

LUCK E.C., "R2P at Ten: A New Mindset for a New Era?" *Global Governance* 2015, 501-515.

MALANCZUK P., Akehurst Modern Introduction to International Law, *Routledge* New York, 1997, 35.

MASSINGHAM E., "Military Intervention for humanitarian purposes: does the Responsibility to Protect advance the legality of the use of force for humanitarian means?" *International Review of the Red Cross* 2009, 803-829.

MCCORMACK T., "Chemical Weapons and Other Atrocities: Contrasting Responses to the Syrian Crisis", *Int'l L. Stud. Ser. US Naval War Col.* 2016, 537-544

MCMILLAN N. en MICKLER D., "From Sudan to Syria: Locating Regime Change in R2P and the ICC", *Global Resp. Protect* 2013, 293.

MURPHY J.F., "Responsibility to Protect (R2P) comes of age? A sceptics View", *ILSA Int'l &Comp. L.* 2011-2012, 437-438.

NEWMAN E., "R2P: Implications for World Order" *Global Resp. Protect* 2013, 235- 259.

NOLLKAEMPER A., *Kern van het internationaal publiekrecht*, Boom Juridisch Den Haag 2016, 526p.

OMANUKWUE S., "Noodtoestand en humanitaire interventies", *Jura Falc.* 2006-2007, 581-594.

PATTINSON J., "The Ethics of Humanitarian Intervention in Libya", *Ethics and International Affairs* 2011 , 274.

PATTINSON J., "The case for Criteria: moving R2P forward after the arab spring" in MURRAY R.W. en MCKAY A. (eds.) *Into the Eleventh Hour: R2P, Syria and Humanitarianism in Crisis, E-International Relations Bristol* 2014, 26-34.

PAPE R., "When Duty Calls: A Pragmatic Standard of Humanitarian Intervention", *International Security* 2012, 45.

PAYANDEH M., "With great power comes great responsibility? The concept of responsibility to protect within the proces of international lawmaking", *the Yale Journal of International Law* 2010, 469-516.

PHILIPS E., "The Libyan Intervention: Legitimacy and the Challenges of the Responsibility to Protect Doctrine", *The Denning Law Journal* 2012, 39 – 64.

POPOVSKI V., "Siblings, but not Twins: POC and R2P", 2011, <http://www.operationspaix.net/DATA/DOCUMENT/6374~v~Siblings but Not Twins Protection of Civilians and Responsibility to Protect.pdf>.

POWERS P.M., "Unilateral Humanitarian Intervention and Reform of the United Nations Veto: A Pilot Program aimed towards International Peace and Increased Security Worldwide" *Homeland & Nat'l Sec. L. Rev.* 2016, 79- 104.

REINOLD T., "The Responsibility to Protect – much ado about nothing?" *Review of International Studies* 2010, 64.

ROSE S.J., "Moving Forward with the Responsibility to Protect: Using Political Inertia to Protect Civilians", *Int'l&Comp. L. Rev.* 2014, 209 – 240.

SAXON Z. en PRATT L., "From Cause to Responsibility:R2P as a Modern Just War" *U. Notre Dame Austl. L. Rev.* 2015, 135-172.

STAMNES E., "Speaking R2P and the Prevention of Mass Atrocities" *Global Resp. Protect* 2009, 72-73.

STEELE B.J. en HEINZE E.A., "Norms of Intervention, R2P and Libya", *Global Resp. Protect* 2014, 88-112.;

STOCKBURGER, "The Responsibility to protect doctrine: customary international law , an emerging legal norm,or just wishful thinking?", *Intercultural Human Rights Law Review* 2010, 365 – 380.

STUENKEL O., "The BRICS and the Future of R2P – Was Syria or Libya the Exception?", *Global Resp. Protect* 2014, 3 – 28.

THAKUR R. en WEISS T.G., "R2P: From Idea to Norm – and ACTION?" *Global Resp. Protect* 2009, 32-36.

TUCKER M.M., "Lines in the Sand: Drawing Meaningful Contours for the Responsibility to Protect Doctrine", *National Security Law Brief*, 25 – 46.

ULFSTEIN G. en CHRISTIANSEN H.F., "The Legality of the NATO Bombing in Libya", *Int'l & Comp. L. Q.* 2013, 159-171.

VERELLEN T., "A Few Words on the Responsibility to protect", *Jura Falc.* 2011-2012, 151-187.

WELSH J. en BANDA M., "International Law and the Responsibility to Protect: Clarifying or Expanding States' Responsibilities", *Global Resp. Protect* 2010, 230.

WILLIAMS P.D., "The Road to Humanitarian War in Libya", *Global Resp. Protect* 2011, 248-259.

WILLIAMS P.R. en POPKEN C., "Security Council Resolution 1973 on Libya: A Moment of Legal and Moral Clarity", *Case W. Res. J. Int'l L.* 2011, 225-250.

WILSON G., "Applying the Responsibility to Protect to the Arab Spring", *Liverpool Law Rev.* 2014, 157 – 173.

ZIFCAK S., "The Responsibility to Protect after Libya and Syria", *Melb. J. Int'l L.* 2012, 92 – 93

GLOBAL CENTRE FOR THE RESPONSIBILITY TO PROTECT, "The Responsibility to Protect: A Background Briefing" 2015, www.globalr2p.org.

UNITED NATIONS OFFICE ON GENOCIDE AND THE RESPONSIBILITY TO PROTECT, "Framework of Analysis for Atrocity crimes" 2014, www.GlobalR2P.org.

Websites/onlinebronnen

<http://www.unric.org/en/responsibility-to-protect/26981-r2p-a-short-history;>

http://www.un.org/en/preventgenocide/adviser/country_situations.shtml

<http://www.un.org/en/preventgenocide/adviser/responsibility.shtml>.

[http://responsibilitytoprotect.org/SGRtoPEng%20\(4\).pdf](http://responsibilitytoprotect.org/SGRtoPEng%20(4).pdf).

http://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_sept09_en.pdf

http://unictr.unmict.org/sites/unictr.org/files/legal-library/100131_Statute_en_fr_0.pdf

<http://www.rodekruis.be/wat-doen-we/hulp-wereldwijd/ihr/van-a-tot-z/oorlogsmisdaden/>.

<http://responsibilitytoprotect.org/ICRtoP%20Toolkit%20on%20the%20Responsibility%20to%20Protect%20high%20res.pdf>.

<http://responsibilitytoprotect.org/ICRtoP%20Toolkit%20on%20the%20Responsibility%20to%20Protect%20high%20res.pdf>.

http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf.

<http://www.globalr2p.org/media/files/2015-january-adams-veto-restraint-remarks.pdf>

<https://www.theguardian.com/world/2011/feb/20/libya-protests-benghazi-muammar-gaddafi>

http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2011_10/20111005_111005-factsheet_protection_civilians.pdf.

<https://www.un.org/press/en/2011/sc10200.doc.htm>

<http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/crises/190-crisis-in-libya/5646-crisis-in-libya-post-gaddafi>

https://www.hsfk.de/fileadmin/HSFK/hsfk_downloads/prif107.pdf ;

<http://www.globalpolicyjournal.com/blog/28/03/2014/libya-and-responsibility-protect-results-and-prospects>

<http://www.globalr2p.org/regions/syria>.

<http://www.globalr2p.org/publications/459>

<http://www.whatsinblue.org/2017/04/syria-new-draft-resolution-on-chemical-weapons-attack-and-political-briefing.php>